

HOOFSTUK 5 SAMEVATTING EN AFSLUITING

5.1	INLEIDING.	351 – 352
5.2	‘N PROBLEEMSTELLING AS VERTREK PUNT.	352
5.2.1	<i>Die tradisionele vertaling van Romeine 1: 16 – 17.</i>	352 – 353
5.2.2	<i>Die uitbeelding van God as ‘n Regter in Romeine 1: 16 – 17.</i>	353
5.3	DIE HIPOTESE BEWYS.	353 – 354
5.4	DIE DOELSTELLING IS BEHAAL.	354 – 355
5.5	DIE INTERTEKSTUELE VERSTAAN VAN ROMEINE IS BELANGRIK.	355 – 357
5.6	‘N BREËR OU TESTAMENTIESE AGTERGROND VAN ROMEINE 1: 16 – 17.	357
5.7	‘N VERGELYKING VAN DIE TEKSVERSE IN DIE RELEVANTE OU TESTAMENTIESE GEDEELTES EN ROMEINE 1: 16 – 17.	357 – 359
5.8	‘N VERGELYKING VAN DIE WOORDESKAT IN DIE RELEVANTE OU TESTAMENTIESE GEDEELTES EN ROMEINE 1: 16 – 17.	359 – 360
5.9	DIE GENRE EN BASIESE STRUKTUUR VAN DIE RELEVANTE OU TESTAMENTIESE GEDEELTES EN ROMEINE 1: 16 – 17.	360
5.9.1	<i>Die genre en struktuur van Habakuk.</i>	360 – 362
5.9.2	<i>Die genre en struktuur van Jesaja 51 en 52.</i>	363 – 364
5.9.3	<i>Die genre en struktuur van Psalm 98.</i>	364
5.10	‘N EVALUERING VAN DIE WOORDESKAT IN DIE RELEVANTE OU TESTAMENTIESE GEDEELTES EN ROMEINE 1: 16 – 17.	364
5.10.1	<i>Skaam.</i>	365
5.10.1.1	Skaam in die Ou Testamentiese gedeeltes.	365 – 366
5.10.1.2	Skaam in Rm 1: 16-17.	366
5.10.2	<i>Evangelie.</i>	366
5.10.2.1	Evangelie in die Ou Testamentiese gedeeltes.	366 – 367
5.10.2.2	Evangelie in Rm 1: 16-17.	367 – 369
5.10.3	<i>Krag.</i>	369
5.10.3.1	Krag in die Ou Testamentiese gedeeltes.	369 – 371
5.10.3.2	Krag in 1: 16-17.	371 – 373
5.10.4	<i>Redding.</i>	373
5.10.4.1	Redding in die relevante Ou Testamentiese gedeeltes.	373 – 374

5.10.4.2	Redding in 1: 16-17.	374 – 376
5.10.5	<i>Geloof.</i>	376 – 377
5.10.6	<i>Almal: Jood en nie-Jood.</i>	377 – 377
5.10.7	<i>Vryspreek.</i>	378 – 382
5.10.8	<i>Openbaar.</i>	382
5.10.8.1	Openbaar in die relevante OT gedeeltes.	382
5.10.8.2	Openbaar in Rm 1: 17.	383 – 384
5.10.9	<i>Vrypraak en lewe.</i>	384 – 385
5.11	“WHAT MAKES ROMANS TICK?”	385
5.11.1	<i>Pogings om die argument van Romeine te verstaan.</i>	385 – 386
5.11.2	<i>Geslaagde pogings om die argumente van Romeine te verstaan.</i>	386
5.11.3	<i>Die argumente van Romeine is in Romeine 5 – 8 geleë.</i>	386 – 389
5.12	DIE STORIE VAN ROMEINE.	389
5.12.1	<i>Die karakters in die storie.</i>	389
5.12.2	<i>Die plot van die storie.</i>	390
5.12.3	<i>Die inleiding tot die storie.</i>	390
5.12.4	<i>Die storie van die mensewêreld.</i>	390 – 391
5.12.5	<i>Die storie van die skepping.</i>	391 – 394
5.12.6	<i>Die ‘ou’ storie van alle mense.</i>	394
5.12.7	<i>Die ‘nuwe’ storie van alle mense.</i>	394 – 395
5.12.8	<i>Die storie van konings, koninkryke, ‘n slagveld en ‘n magtige triomf.</i>	395
5.12.9	<i>Die storie van God se eskatologiese heilswerk vir alle mense.</i>	395
5.12.10	<i>Die storie van God se geïnougereerde nuwe skepping.</i>	395
5.12.10.1	God se nuwe skepping is ‘n herstelde paradys toestand.	396
5.12.10.2	God se nuwe skepping het ‘n universele dimensie.	396 – 397
5.12.11	<i>Die storie van die nuwe volk van God.</i>	398 – 399
5.13	GOD, CHRISTUS EN DIE GEES TRIOMFEER IN DIE KOSMOS EN KTISIS.	399
5.13.1	<i>Vyandige indringermagte in God se mensewêreld. (kosmos: 5: 12 – 13) en skepping (ktisis: 8: 19 – 22, 39)</i>	399
5.13.1.1	Bo-aardse bese geestelike magte bedreig Jood en nie-Jood (8: 38-39).	399
5.13.1.1.1	Die tirannieke mag van die dood en allerlei vorms van lyding in die lewe bedreig gelowiges.	399 – 400
5.13.1.1.2	Geestelike kosmiese wesens en magte bedreig gelowiges.	400
5.13.1.1.3	Die tydsdimensie bedreig gelowiges.	400
5.13.1.1.4	Magtige bo-aardse geestelike wesens bedreig gelowiges.	400
5.13.1.1.5	Die ruimtelike dimensie bedreig gelowiges.	401
5.13.1.1.6	Enige denkbare soort skepsel of geskape ding kan gelowiges bedreig.	401
5.13.1.2	<i>ἁμαρτία</i> (5: 12 – 8: 10) en <i>θάνατος</i> (5: 12 – 8: 38) as gepersonifieerde magte bedreig gelowiges.	402

5.13.1.2.1	Ἀμαρτία en θάνατος is diè kosmiese vyande in Rm 5- 8 (κόσμος· 5: 12-14).	402
5.13.1.2.1.1	Ἀμαρτία het die mens van God die Koning en Skepper vervreem (5: 12 – 8: 10).	402 – 403
5.13.1.2.1.2	Θάνατος heers soos ‘n koning oor die mens as sy prooi (5: 12 – 8: 11,38).	404 – 405
5.13.2	<i>‘n Botsing van konings en koninkryke, ‘n slagveld en ‘n magtige triomf</i>	406
5.13.3	<i>Die dramatis personae in Romeine 5 – 8.</i>	406 – 408
5.13.4	<i>Die wyse van God, Christus en die Gees se triomf</i>	408
5.13.4.1	‘n Moontlike struktuur in 5: 12 – 8: 39 in verband met die triomf oor die gepersonifieerde en bo-aardse geestelike magte.	408 – 409
5.13.4.2	‘n Midde-Oosterse argetipe triomfmodel.	409 – 410
5.13.4.2.1	‘n Argetipe triomfmodel.	410
5.13.4.2.2	Die argetipe triomfmodel en die relevante OT gedeeltes.	410
5.13.4.2.3	Die argetipe triomfmodel en Rm 5 – 8.	410 – 412
5.13.4.3	God, die Koning, triomfeer.	412
5.13.4.3.1	Die uitbeelding van Jahwe in die relevante OT gedeeltes.	412 – 413
5.13.4.3.2	Die uitbeelding van God in Rm 5 – 8.	413 – 420
5.14	GOD HERSTEL SY EER DEUR SY TRIOMF.	421 – 424
5.14.1	<i>Finalis Triumphus.</i>	421
5.14.2	<i>God herstel Sy eer.</i>	421 – 424

HOOFTUK 5 SAMEVATTING EN AFSLUITING

5.1 INLEIDING.

'n Ondersoek na 'n onderwerp, soos in hierdie studie, behoort krities, evaluerend en samevattend afgesluit te word. Dit word in **hoofstuk 5** gedoen.

- 5.1.1. Hierdie *ondersoek* was 'n noukeurige ondersoek na *Rm 5 - 8* in die lig van sekere *OT gedeeltes*, naamlik Hab 2: 4; 3: 18-19; Jes 51: 5,6,8,10; 52: 7-10 en Ps 97: 2. Laasgenoemde teks is uitgebrei om Ps 97: 1-3 en ook Ps 93-99 in te sluit. Die rede daarvoor is dat Ps 97 een van die koningspsalms is, en dus deel is van Ps 93-99, die kern van die koningspsalms in die Psalmboek. Hab 2: 4; 3: 18-19; Jes 51: 5,6,8,10; 52: 7-10 en Ps 97: 2 is nie 'n willekeurige keuse nie. Dié Skrifgedeeltes vorm die OT agtergrond van Rm 1: 16-17, wat weer die invalspoort na die hele Rm-brief, en dus ook na Rm 5-8, vorm.
- 5.1.2. Rm 5 - 8 is 'n verwaarloosde studieveld van Rm. Skrifverklaarders sien Rm 5-8 se inhoud hoofsaaklik soos volg: (1) as die *heiligmaking* by die gelowige ná sy 'regverdigverklaring'; (2) as die omgekeerde of giastiese *ontvouing* van *Rm 1: 16*, soos wat Rm 1-4 die giastiese ontvouing van Rm 1: 17 is; (3) in *mistiese* en/of *deelnemende* kategorieë; (4) as die *storie van Israel*; (5) as die eksodusstorie; (6) as die nuwe lewe wat God deur Christus en die Gees gee.
- 5.1.3. Om Rm 1 - 16, én Rm 5-8 reg te verstaan, is daar eers vasgestel waar die *teologiese fokuspunt van die Rm brief* val. Twee moontlike teologiese fokuspunkte is Rm 1: 16-17 en Rm 1: 16 - 4: 25. Hierdie twee fokuspunkte is die Christos-logiese fokuspunt van die Rm brief. Rm het egter 'n Theos-logiese fokuspunt. *Rm 5 - 8* is as die teologiese fokuspunt van die Rm-brief vasgestel, en sewe redes is daarvoor aangevoer in **hoofstuk 1.4.4**.
- 5.1.4. Hierdie ondersoek het gepoog om Rm 5-8 binne die *konteks* van die hele *Rm-brief* te verstaan. Rm is weer verstaan in die lig van die *invalspoort* na dié brief, naamlik *Rm 1: 16-17*. In 1: 16-17 word God nie net as 'n *Regter* (δικαιοσύνη/δίκαιος: Hab 2: 4) uitgebeeld nie, maar ook as 'n *Kryger* (δύναμις) en 'n *Redder* (σωτηρίαν). Hy kan met hierdie twee metafore uitgebeeld word omdat Hy 'n *Koning* is (1:3-4 = 2 Sam 7: 14), en omdat Hy in sy *Skepperstrou* handel.
- 5.1.5. 'n Vergelyking is getref tussen die relevante OT gedeeltes wat die agtergrond van Rm 1: 16-17 vorm aan die een kant, en Rm 5-8, aan die ander kant.
- 5.1.6. Die vergelyking waarna in punt 5.1.5 verwys is, toon aan dat daar sterk ooreenkomste in die metaforiese uitbeelding van Jahwe in die OT gedeeltes en van God in Rm 5-8 is. In beide gedeeltes: (1) word God as 'n Koning, 'n Skepper, 'n Kryger, 'n Redder en 'n Regter uitgebeeld; (2) word daar na vyande verwys; (3) triomfeer God; (4) speel die heerlikheid van God 'n rol; (5) kom die genre van 'n triomflied voor.

'n Kritiese evaluerende samevatting van die ondersoek na Rm 5-8 word vervolgens onder die volgende punte gegee:

- 'n Probleemstelling as vertrekpunt.
- 'n Hipotese bewys.
- 'n Doelstelling behaal.
- 'n Intertekstuele verstaan van Romeine is belangrik.
- 'n Breër OT agtergrond van Rm 1: 16-17.
- 'n Vergelyking van die teksverse in die relevante OT gedeeltes en Rm 1: 16-17.
- 'n Vergelyking van die woordeskat in die relevante OT gedeeltes en Rm 1: 16-17.
- Die genre en struktuur van die relevante OT gedeeltes en Rm 1: 16-17.
- 'n Evaluering van die woordeskat in die relevante OT gedeeltes en Rm 1: 16-17.
- 'What makes Romans tick?'
- Die 'storie ' van Romeine.

5.2 'N PROBLEEMSTELLING AS VERTREKPOINT.

Die vertrekpunt vir hierdie ondersoek na die uitbeelding van God in Rm 5-8 was: (1) die tradisionele vertaling van Rm 1: 16-17; (2) die uitbeelding van God daarin slegs as 'n Regter.

5.2.1 Die tradisionele vertaling van Rm 1: 16-17.

Die 1933/1953 Afrikaanse Bybelvertaling van die Grieks in 1: 17a lui: '...die geregtigheid van God word daarin geopenbaar...'. Die 1973 vertaling lui: '...dat God ... mense ... vryspreek...'. Die woorde 'geregtigheid' en 'vryspreek' verkry 'n *juridiese konnotasie* wat die beeld van 'n geregshof na vore bring. Dié gedagte het sy oorsprong in die antieke *Griekse* wêreld in die woord δίκη, in die sin van 'n norm. Die werkwoord δικαιόω word nie in 1: 17 gebruik nie, maar wel die frase δικαιούσθη θεοῦ. Die werkwoord δικαίω het leksikaal wel semanties die betekenismoonlikheid om regverdig te verklaar. Die 1953/1973 Bybelvertalings is korrek om die 'regsaksie' waarvoor dit in 1: 17 sou gaan as 'n handeling van God te sien, en nie as 'n wesens-attribuut van Hom nie. Om die handeling van God, soos Luther, te sien as 'n 'geregtigheid wat voor God geld', is egter grammaties en saaklik in 1: 17 nie houdbaar nie.

Die term wat in 1: 17 gebruik word is δικαιούσθη θεοῦ. Dié frase dui nie op 'n wesens-attribuut van God nie. Dit verwys na 'n handeling van God in die lig van die *Hebreeuse* agtergrond daarvan en die woord sedeq/sedaqah. Sedeq/sedaqah se basiese betekenis is nie dat God Hom in die OT as 'n regverdigverklarende God of 'n onskuldig/vryspreekende God bekend stel nie. Sedeq/sedaqah is: (1) 'n *verhoudingswoord*; (2) 'n *aksie* van God. Die δικαιούσθη θεοῦ het nie daarmee te make dat God sy volk, Israel, of die sondaar, 'goed maak' nie, of regverdig of vryspreek nie, maar wel dat Hy deur sy trou die *verhouding* tussen Hom en sy volk Israel herstel. In die NT, in 1: 17, sou dit daarom gaan dat die 'mens', 'elke' mens (πᾶς) in die regte verhouding tot Hom gestel word. Die δικαιούσθη θεοῦ is verder 'n *handeling* van Hom. Die δικαιούσθη -handeling van God verwys na God se *heilshandeling* in *Christus*. Rm 3: 21-22 stel δικαιούσθη θεοῦ direk gelyk aan God se openbaring (πεφανερωται) in Christus. God se δικαιούσθη -handeling is in Rm 'n *liefdehandeling* van Hom wat Hy in die sterwe van Christus voltrek (3: 24-26; 5: 6,8). Dit is ook 'n *genadehandeling* (3: 24; 5: 15-21) van Hom wat Hy in Christus se gehoorsame sterwe voltrek (5: 18). Δικαιούσθη (LXX) het in die OT die betekenis van God se reddende daad wat Hy ten

behoewe van Israel bewerk (Ps 97:2; Jes 51: 5,6,8; 52: 7-10). *Konkluderend* moet dus gesê word dat δικαιοσύνη θεοῦ in 1: 17 verstaan moet word as God se eskatologiese (υὐλὸ δὲ: 3: 21; 5: 9; 8: 1) heilshandeling in Christus (3: 21-22; 24-26; 5: 1,9) waardeur Hy die verhouding van 'elkeen' (πᾶς): 1: 16; 3: 22) wat glo (πιστεύω: 1: 16; 3: 22), dit wil sê beide Jode en nie-Jode (1: 16: 3: 29), in 'n nuwe en regte verhouding met Hom stel.

5.2.2 Die uitbeelding van God slegs as 'n Regter in Rm 1: 16-17.

Deur δικαιοσύνη θεοῦ in 1: 17 as 'geregtigheid' en 'vryspreek' te vertaal verkry 1: 17 'n juridiese konnotasie en word God in 1: 16-17 slegs as 'n *Regter* uitgebeeld. Daar is egter ook ander uitbeeldings van God in 1: 16-17, naamlik dié van 'n *Kryger* en 'n *Redder*. die woord δύναμις wat in 1: 16 voorkom beeld God as 'n Kryger uit. Die direkte OT agtergrond van 1: 16 is Ps 97: 2; Jes 51: 5,6,8; 52: 7-10 en Hab 3: 18, en in dié OT gedeeltes kom δύναμις in 'n militêre konteks voor. Die woord σωτήριαν wat in 1: 16 voorkom beeld God as 'n *Redder* uit. Die direkte OT agtergrond van 1: 16 is hierbo reeds vermeld en in dié OT gedeeltes het σωτήριαν in Jes 51: 5,6, en 8 en Hab 3: 19 die betekenis van 'redding'. In Ps 97:2 en Jes 52: 7,10 word σωτήριαν ekwivalent aan δικαιοσύνη gestel. Δικαιοσύνη beteken in dié gedeeltes: God se reddende aksie/dade (NAB).

In Hab 2: 20 (cf 2: 4), Jes 51: 5,6,8,10; 52: 7-10 en Ps 97: 2 is die referent asook die hoofmetafoor dié van Jahwe as 'n *Koning*. Die koningsmetafoor figureer dus indirek in 1: 16-17 op die agtergrond. Daarby gaan dit in al drie gemelde OT gedeeltes om Jahwe wat as Koning in sy *Skepperstrou* handel. *Konkluderend* moet dus gesê word dat God in 1: 16-17 nie slegs as 'n Regter uitgebeeld word nie, maar direk en indirek ook as 'n Kryger, 'n Redder, 'n Koning en 'n Skepper.

5.3 DIE HIPOTESE BEWYS.

Die hipoteses wat aan die begin van hierdie ondersoek in hoofstuk 1: 3 gestel is, word hieronder herhaal en geëvalueer.

5.3.1 Hipotese 1.

Die eerste hipotese was dat om *Rm 5-8 reg te verstaan*, dit in die *konteks* van Rm 1-16 verstaan moet word. Om Rm 1-16 weer reg te verstaan moes die invalspoort na die Rm-brief, naamlik *Rm 1: 16-17 reg verstaan* word. Om 1: 16-17 reg te verstaan is dié verse én hulle OT agtergrond ondersoek. Dit is in **hoofstuk 1.2.3 en 1.2.4.1 – 1.2.4.3** gedoen.

5.3.2 Hipotese 2.

Die tweede hipotese was dat om 1: 16-17 reg te verstaan daar ingesien moet word dat God in 1: 16-17 *nie slegs* as 'n *Regter* uitgebeeld word nie, maar *ook* as 'n *Kryger* (δύναμις) en 'n *Redder* (σωτήριαν). Hy word ook indirek, in die lig van die OT agtergrond gedeeltes van 1: 16-17, as 'n *Koning* en in sy *Skepperstrou* uitgebeeld. Dit is so pas hierbo in 5.2.1 uiteengesit en dit word in hierdie studie in **hoofstuk 4** breedvoerig getoon.

5.3.3 Hipotese 3.

Hipotese 3 was dat om 1: 16-17 reg te verstaan, die *agtergrond* daarvan vasgestel en verstaan moes word. Dié agtergrond is wel vasgestel, dit is sekere *OT gedeeltes*, naamlik *Hab 2: 4; 3: 19; Jes 51: 4-6,8; 52: 7-10; en Ps 97: 2*. Ps 97 is 'n 'Jahwe is Koning'-Psalm en is deel van Ps 93-99 wat almal 'Jahwe is Koning'-Psalms is en wat die kern van die Psalmboek asook van die OT vorm. In gemelde OT gedeeltes word Jahwe onder die hoofmetafoor van *Koning* en die sub-metafore van 'n *Skepper, Kryger, Redder en 'n Regter* uitgebeeld. Hierdie uitbeelding van Jahwe is volledig in **hoofstukke 2 en 4** aangetoon.

5.3.4 Hipotese 4.

Hipotese 4 was dat God in *Rm 5-8* ewe-eens deur *vyf metafore* uitgebeeld word. Dié metafore is dié van 'n *Koning, Skepper, Kryger Redder en 'n Regter*. Die koningsmetafoor is ewe-eens die hoofmetafoor en die ander metafore submetafore. Hierdie uitbeeldings van God in *Rm 5-8* is volledig in **hoofstukke 2 en 4** aangetoon.

5.3.5 Hipotese 5.

Hipotese 5 was dat om hipotese 4 te *bewys* daar 'n *vergelyking* tussen die gemelde OT gedeeltes in hipotese 3 hierbo genoem en *Rm 5-8* getref moes word. Dié OT gedeeltes is: *Hab 2: 4; 3: 18,19; Jes 51: 7-10; Ps 97:2*. Dié OT gedeeltes is gesien as die direkte agtergrond van 1: 16-17 en per implikasie ook van *Rm 1-16* en *Rm 5-8*. Hierdie vergelyking is deeglik in **hoofstuk 4** uiteengesit.

5.4 DIE DOELSTELLING IS BEHAAL.

'n Hoofdoelstelling asook sekere verdere doelwitte is in hierdie ondersoek gestel en hulle word vervolgens bespreek.

- 5.4.1 Een *hoofdoelstelling* was om 'n *vergelykende* studie oor sekere *OT gedeeltes* en *Rm 5-8* te doen ten einde die uitbeelding van God in *Rm 5-8* te kan vasstel. Dié doel is bereik. Die vergelyking tussen die twee gemelde Skrifgedeeltes is volledig in **hoofstukke 2,3, en 4** gedoen.
- 5.4.2 Een doelwit met hierdie ondersoek was om te toon dat nie slegs *Hab 2:4 (1: 17)* die OT agtergrond van 1: 16-17 vorm en kleur daaraan gee nie. In hierdie geval word 1: 17 slegs forensies verstaan, en word God slegs deur die metafoor van 'n *Regter* verstaan. Daar is ook *ander* OT gedeeltes wat 'n intertekstuele verbintenis met 1: 16-17 vorm en wat 'n ander betekenis en kleur daaraan gee. Hierdie gedeeltes is *Hab 3: 18,19; Jes 51: 5,6,8,10; 52: 7-10; Ps 97: 2*. Wanneer Paulus die *Rm* brief skryf dink hy OT en eggo hy gemelde Skrifgedeeltes en gebruik hy feitlik woordeliks dieselfde woordeskat. Die woordeskat wat in 1: 16-17 voorkom en wat die OT gedeeltes eggo is die volgende: (1) *Hab 3: 18-19: σωτηρία + δύναμις*; (2) *Jes 51: 5,6,8: δικαιοσύνη + σωτήριον + τὸν βραχίονά* (cf *δύναμις*) + *ἔθνη*; (3) *Jes 52: 7-10: ἀποκαλύψει + ἐθνῶν + εὐαγγελιζομένου + σωτηρίαν*; (4) *Ps 97: 2: σωτήριον + δικαιοσύνη + ἀποκαλύψει + ἔθνη*. Daar is dus *drie* OT boeke wat as direkte agtergrond van 1: 16-17 dien, naamlik *Habakuk, Deutero-Jesaja en die Psalms*. Die OT agtergrond van 1: 16-17 is dus baie *breër* as net *Hab 2: 4*. Die vasstelling van hierdie breër OT agtergrond is volledig in **hoofstuk 1.2.4.1 – 1.2.4.3** gedoen.

- 5.4.3 'n Tweede doelwit met hierdie ondersoek was om die *uitbeelding van God* in *Rm 5-8* vas te stel en reg te verstaan. Om hierdie doelwit te bereik moes die uitbeelding van God in 1: 16-17 eers reg verstaan word. Om dit reg te kry moes die uitbeelding van God in 1: 16-17 in die lig van die *OT agtergrond* daarvan verstaan word. Dié OT gedeeltes is Hab 2: 4; Jes 51: 5,6,8,10; 52: 7-10 en Ps 97: 2. Die uitbeelding van God in hierdie gedeeltes is vasgestel. Dit is volledig in **hoofstuk 2** gedoen.
- 5.4.4 'n Derde doelwit met hierdie ondersoek was om te toon dat God in 1: 16-17 nie slegs as 'n *Regter* (δικαιοσύνη, δίκαιος) nie, maar ook as 'n *Kryger* (δύναμις) en 'n *Redder* (σωτήριαν) uitgebeeld word. Die referent en hoofmetafoor in die relevante gemelde OT gedeeltes is Jahwe wat in dié gedeeltes as 'n Koning uitgebeeld word. Indirek word God dus in 1: 16-17 ook as 'n *Koning* uitgebeeld. Indirek word God verder ook as 'n *Skepper* uitgebeeld, omdat dit in beide die relevante OT gedeeltes en in 1: 16-17 om God in sy Skepperstrou teenoor sy skepping en mense gaan. Die uitbeelding van God deur die gemelde vyf metafore is in **hoofstuk 2 en 4** aangedui.
- 5.4.5 'n Vyfde doelwit met hierdie ondersoek was om te toon dat die *triomfgedagte* eksplisiet in Hab 3: 19 (δύναμις); Jes 51: 5,6,8 (σωτήριον), 51: 5(δικαιοσύνη); 52: 7-10 (σωτήριον, δικαιοσύνη, τὸν βραχίονά) en Ps 97: 2 (σωτήριον : cf 97: 1 { δεξιὰ, τὸν βραχίονά }) aanwesig is. Waarskynlik vorm die triomfgedagte in die gemelde OT gedeeltes ook die agtergrond van die triomfgedagte in 8: 37 (8: 31-39) en ook in Rm 5-8. In Rm 5-8 triomfeer God, Christus en die Gees oor alle gepersonifieerde en bo-aardse geestelike magte. Hierdie vyfde doelwit is volledig in **hoofstuk 4** uiteengesit.

5.5 'N INTERTEKSTUELE VERSTAAN VAN ROMEINE IS BELANGRIK.

Die *hele Rm, Rm 5-8 én Rm 1: 16-17*, as die invalspoort tot die Rm brief, is gelees as 'n literêre teks wat gevorm is deur 'n kompleks van *intertekstuele verhoudings* met die OT, as die destydse 'Skrif' van die hoorders. Belangrike punte word deur 'n intertekstuele verstaan van Rm 1-16 en Rm 5-8 na vore gebring. Dié punte is die ondergemelde sake. Die lees van die Rm brief asook van Rm 5-8 sluit nie ander benaderings tot die verstaan van Rm uit nie. Sulke benaderings is byvoorbeeld: (1) die histories-kritiese metode met sy vier geskiedenis; (2) die literêre metodes; (3) die sosiaal-wetenskaplike benadering; (4) die strukturele en diskoers metodes; (5) die retoriese metode; (6) die ideologiese metodes; (7) die heilshistoriese metode.

- 5.5.1 Die fenomeen van *intertekstuele OT eggo's* in die Rm brief werp *nuwe lig* op die 'innerlike logika' van die brief, asook op die intrinsieke *betekenis* van die teks. 'n Intertekstuele verstaan van die Rm brief ontsluit belangrike elemente van Paulus se denke tydens sy skryf van die Rm brief wat andersins onontgin sou bly.
- 5.5.2 Intertekstualiteit dwing die leser van 'n teks om die *diakroniese* verstaan van die Skrif te respekteer. Daar is 'n historiese kontinuïteit in God se heilshandeling in die wêreld asook in die op skrif stelling van daardie handeling deur die skrywers van 'n teks.
- 5.5.3 'n Intertekstuele en diakroniese verstaan van die Rm brief, asook van Paulus se gedagtes in hierdie brief, plaas *Paulus* as die skrywer van die Rm-brief binne sy *historiese konteks* asook binne die *universum* waarin hy hom bevind het. Binne sy historiese konteks en universum poog Paulus as 'n eerste-eeuse Joodse Christen *hermeneuties* om die *God*

van Israel, asook die erfenis van Israel, in die lig van die Christusgebeure te *verantwoord*. Dit geld ook ten opsigte van Rm 5-8.

- 5.5.4 'n Intertekstuele benadering tot die verstaan van Rm 5-8 is *teologies* baie vrugbaar. So 'n benadering: (1) werp baie lig op die *verhouding* tussen die destydse Judaïsme en die vroeë Christendom, asook op God se heilsplan met Jood en nie-Jood; (2) die *plek* en gesag van die OT asook die *uitleg* van die Skrif deur die vroeë Christene en deur Paulus word belig.
- 5.5.5 Hierdie ondersoek poog om die intertekstuele denke van Paulus in Rm 5-8 na vore te bring, asook om die *OT eggo's* wat in Rm 5-8 weerklink te verstaan. Hierdie eggo's ontsluit na die beskeie oordeel van die ondersoeker die wesenlike betekenis van Rm 5-8 asook van die argument van die Rm brief in sy geheel. Hierdie betekenis en argument word in hoofstuk 5.11: 'What makes Romans tick?' en hoofstuk 5.12: 'Die storie van Romeine' deeglik uiteengesit,
- 5.5.6 Die intertekstuele verstaan van die Rm-brief en Rm 5-8 word *benader* vanuit die *invalspoort* na die Rm-brief, naamlik 1: 16-17. Rm 1: 16-17 word egter teen 'n *baie breër OT agtergrond* ondersoek en verstaan. Tradisioneel word slegs één OT teks raakgesien en gebruik vir die verstaan van gemelde tekse, naamlik Hab 2: 4. Die nuutste ondersoekte toon dat *méer* OT teksgedeeltes as die agtergrond van 1: 16-17 dien. Dié gedeeltes is: Hab 3: 18,19; Jes 51: 5,6,8,10; 52: 7-10 en Ps 97:2. *Drie* OT boeke moet dus as agtergrond dien. Al drie hierdie OT boeke sentreer om die *universele koningskap van God en sy oorwinnings* oor opponerende gode en nasies. Dit wil sê, dit sentreer om God as *Koning en Kryger*. *Ander submetafore* van die koningsmetafoor speel ook 'n rol in hierdie drie boeke, naamlik dié van God as *Skepper, Redder en Regter*.
- 5.5.7 Die *uitbeelding van God* in Rm 5-8 sentreer ewe-eens om die metafore van *Koning, Skepper, Kryger, Redder en Regter*. (a) as *Koning her-vestig* God weer sy *koningskap* (βασιλεύω: 5: 17,21; δεξιὰ: 8: 34) in sy wêreld (κόσμος: 5: 12) en skepping (κτίσις: 8: 19-23,38); (b) as *Kryger* behaal God 'n *hipertriomf* (ὑπερνικᾶω: 8: 37) oor alle opponerende gepersonifieerde (5: 12 – 8: 38) en bo-aardse geestelike magte (8: 31-34, 38-39) *én voer* Hy gelowiges as sy geestelike 'weermag' *aan* in die *opruimingsaksie* in hierdie wêreld (6: 12-23) *teen*: (1) die begeertes van mense se sterflike aardse bestaan (6: 12); (2) goddeloosheid (6: 13); (3) die sonde (6: 16); (4) sedelike onreinheid (6: 19); (5) wetteloosheid (6: 19); (6) 'n losbandige lewe (6: 19). Tegelykertyd voer Hy hulle aan as *stryders*: (1) in sy diens (6: 13); (2) om sy wil te doen (6:13); (3) wat onder sy genade staan (6: 14); (4) in gehoorsaamheid aan Hom (6: 16); (5) in gehoorsaamheid aan die leer; (6) as diensknegte van Hom (6: 18); (7) wat heilig lewe (6: 19); (8) as *Skepper* bevry en herower en herskep Hy sy wêreld (κόσμος: 5: 12) en sy skepping (κτίσις: 8: 19-23,38); (d) as *Redder* red hy sondaars (5: 9; 8: 24), as *Bevryder* bevry Hy sondaars (6: 18; 8: 1) asook sy skepping (8: 19-23), as *Verlosser* verlos Hy gelowiges van die 'magte' van ἁμαρτία, θάνατος, die νόμος asook die σὰρξ (7: 5,24-25; 8: 1-3) asook die liggame van gelowiges in die toekoms (8: 23); (e) as *Regter* het God in die *verlede* die vier 'magte' wat Hom opponeer totaal en finaal veroordeel en gevonniss (8: 1-3), en in die *toekoms* sal Hy sy uitverkorenes in 'n finale aanslag teen hulle vrysprek asook τὰ πάντα aan hulle gee (8: 31-34). 'n Intertekstuele verstaan van Rm 5-8 in die lig van 1: 16-17 bring dus 'n totaal nuwe siening van Rm 5-8 na vore, en ontsluit die diepste betekenis daarvan. Al vyf die basiese metafore wat in Habakuk, Deutero-Jesaja en die konings Psalms hulle *Vorklang* het, *eggo* Paulus in Rm 5-8.

- 5.5.8 Die vryheid waarmee Paulus die OT as Skrif in Rm 5-8 eggo stel hom in staat: (1) om die gemeenskap aan wie hy skryf se verhouding en probleme te belig; (2) om God, wat die God van die OT is, as 'n God vir Jood en nie-Jood uit te beeld; (3) om in sy uitbeelding van God aan hulle by die universum van die Romeinse Ryk aan te sluit, omdat dieselfde terme wat hy hanteer ook algemene terme in dié universum was: εὐαγγέλιον, δύναμις, σωτηρίαν, δικαιοσύνη, πίστις, νόμος, εἰρήνη, βασιλεύς, δούλος, ἐλεύθερος, δίκαιος, νικάω, σῶμα, ἄνθρωπος, χάρις, ζωὴ, ἐλπίς en χαρά.
- 5.5.9 'n Intertekstuele verstaan van Rm 5-8 via die invalspoort van 1: 16-17 na die Rm-brief, stel Paulus in staat om die 'storie' van Rm te skep, en wel as God se 'nuwe' storie met die wêreld. Wat hierdie storie is, word deeglik later in hierdie hoofstuk op twee plekke uiteengesit, naamlik in **hoofstuk 5.11** en **hoofstuk 5.12**.

5.6 'N BREËR OU TESTAMENTIESE AGTERGROND VAN ROMEINE 1: 16-17.

Die Rm brief kan slegs reg verstaan word indien dit via 1: 16-17 vanuit die OT benader en verstaan word. Tradisioneel is 1: 16-17 egter slegs vanuit één OT boek benader, naamlik vanuit Hab 2: 4 wat in 1: 17 aangehaal word. Rm 1: 16-17 het egter 'n baie *breër OT agtergrond*. Hedendaags word aanvaar dat die volgende OT gedeeltes as agtergrond van 1: 16-17 dien: (1) Ps 119: 46; (2) Hab 2: 4; (3) Hab 3: 18-19; (4) Jes 51: 5,6,8; (5) Jes 52: 7-10; (6) Ps 97: 2. Al hierdie teksgedeeltes vorm die direkte OT agtergrond van 1: 16-17 en dien dan ook as die basiese invalshoek om Rm 1 – 16 en Rm 5-8 te verstaan. Uit hierdie ondersoek het dit geblyk dat hierdie OT gedeeltes die *vyf basiese motiewe* asook die *vyf metafore* bevat wat verband hou met die koningskap van Jahwe. Die vyf karakteristieke *motiewe* is: (1) die verwagting dat die hele wêreld, al die mense en al die nasies teenwoordig moet wees; (2) verwysings na ander gode; (3) woorde wat karakteristieke dade van Jahwe beskryf: skep, maak, vasstel, wonders doen, regspraak uitoefen, regverdige dade doen en red; (4) verwysings na die verheffing en koningskap van Jahwe; (5) woorde wat 'n gesindheid van lof en sang teenoor die hemelse koning beskryf. Die vyf basiese *metafore* vir Jahwe is: (1) Koning; (2) Skepper; (3) Kryger; (4) Redder; (5) Regter. Al hierdie motiewe en metafore of sommiges daarvan figureer respektiewelik in 1: 16-17 en in Rm 5-8.

5.7 'N VERGELYKING VAN DIE TEKSVERSE IN DIE RELEVANTE OU TESTAMENTIESE GEDEELTES EN ROMEINE 1; 16-17.

'n Vergelyking van die teksverse van die relevante OT gedeeltes en Rm 1: 16-17 lyk so:

<p><i>Hab 2: 4</i> ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεώς μου ζήσεται.</p>	<p><i>Rm 1: 17</i> '...Elkeen wat deur God vrygespreek (<i>δίκαιος</i>) is omdat hy glo (<i>ἐκ πίστεως</i>), sal lewe (<i>ζήσεται</i>)....'</p>
<p><i>Hab 3: 18 – 19</i> '... nogtans sal ek in die Here jubel, sal ek juig in God, my Redder (<i>σωτήρι</i>). Die Here my God gee vir my krag (<i>δύναμις</i>)....'</p>	<p><i>Rm 1: 16</i> '... want dit (<i>die εὐαγγέλιον</i>) is 'n krag (<i>δύναμις</i>) van God tot redding (<i>σωτηρίαν</i>) van elkeen wat glo (<i>πᾶς</i>). . .'</p>

<p><i>Jes 51: 5</i> ‘...Die redding (δικαιοσύνη) wat Ek bring, kom baie gou, die verlossing wat ek bewerk (σωτήριόν) is op pad, Ek self regeer (‘my arm’ : <i>jami’ n/τὸν βραχίονά</i>) oor die nasies (ἔθνη)...’</p>	<p><i>Rm 1: 16 – 17</i> Die evangelie is ‘n krag (δύναμις) . . . tot redding (σωτηρίαν) . . . die Jood (Ἰουδαίω) . . . ook die nie-Jood (Ἕλλημι) . . . dat God mense vryspreek δικαιοσύνη). . . .’</p>
<p><i>Jes 52: 7 – 10</i> ‘. . . wat die goeie tyding (εὐαγγελιζομένου) bring, wat redding (σωτηρίαν) aankondig, . . . Die Here het sy heiligheid, sy mag, (‘heilige arm’ = zrw qds/τὸν βραχίονά ἅγιος) geopenbaar (ἀποκαλύπτει) voor die oë van die nasies (ἔθνω), . . . sal hulle die redding (σωτηρίαν) sien’</p>	<p><i>Rm 1: 16 – 17</i> ‘...Ek skaam my nie oor die evangelie (εὐαγγέλιον) nie, want dit is ‘n krag (δύναμις) tot redding (σωτηρίαν) . . . die Jood (Ἰουδαίω) maar ook die nie-Jood (Ἕλλημι). In die evangelie kom tot openbaring (ἀποκαλύπτεται). . . .’</p>
<p><i>Ps 97: 2</i> ‘...Die Here het sy oorwinning (σωτήριόν) bekend gemaak, aan die nasies (ἔθνω) het Hy sy reddingsdade (δικαιοσύνην) geopenbaar (ἀπεκάλυψεν)...’</p>	<p><i>Rm 1: 16 – 17</i> ‘. . . dit (die evangelie) is ‘n krag van God tot redding (σωτηρίαν) . . . die Jood (Ἰουδαίω), maar ook die nie-Jood (Ἕλλημι) . . . kom tot openbaring (ἀποκαλύπτεται) dat God mense vryspreek δικαιοσύνη). . . .’</p>

Die volgende *konklusies* kan uit bogemelde vergelyking tussen sekere OT teksverse en 1: 16-17 getrek word :

- 5.7.1 Die frase *καθὼς γέγραπται* in 1: 17 dui aan dat Paulus uit die OT aanhaal. Paulus gebruik dikwels ‘n aanhaling uit sy destydse Bybel , die OT, om sy uitsprake te bekragtig. In 1: 17 haal Paulus Hab 2: 4 aan.
- 5.7.2 Hierdie ondersoek het aangetoon dat ánder OT teksverse óók die agtergrond van 1: 16-17 vorm. Dié tekverse is Hab 3: 18, 19; Jes 51: 5,6,8; 52: 7-10; Ps 97:2.
- 5.7.3 Paulus se verwysings in al bogemelde teksverse is na die Griekse vertaling van die Hebreeuse Bybel, naamlik die *Septuagint (LXX)*.
- 5.7.4 Wanneer Paulus na die *LXX verwys* of daaruit aanhaal volg hy *nie* die oorspronklike bewoording *slaafs* na nie. Hy maak meestal aanpassings.
- 5.7.5 Die verwysings in ‘n latere teks na ‘n vroeëre teks word *intertekstualiteit* genoem. Dit is moeilik om ‘n direkte parallelstelling tussen 1: 16-17 en Hab 2: 4; 3: 18-19; Jes 51: 5,6,8; 52: 7-10 en Ps 97:2 te bewys. Paulus verander en herrangskik frases en woorde waarna hy verwys.
- 5.7.6 Daar is wel sprake van *eggo's* in Paulus se verwysings. ‘n Eggo verwys daarna dat ‘n vroeëre frase of woord in ‘n latere frase of woord weerklink. Die verwante term wat gebruik word is *Vorklang*. Sekere OT gedeeltes lui, soos ‘n klok, ‘n Vorklang by Paulus. Die eggo van hierdie Vorklang weerklink dan by Paulus en wel met ‘n groter of duideliker klank as die oorspronklike klank daarvan. Paulus se gebruik van OT teksverse en frases en woorde kan ook op *sinspelings of assosiasies* dui.

- 5.7.7 Paulus *vermeng* in 1: 16-17 *eggo's* vanuit *Habakuk, Deutero-Jesaja en die Psalms*. Hy lokaliseer sy verkondiging van die evangelie asook sy skryf van 1: 16-17 én van die Rm-brief én van Rm 5-8 dus in die 'klankkamer' van hierdie OT gedeeltes. Dié gedeeltes is sy Vorklang. Om Rm 1: 16-17, die Rm-brief én Rm 5-8 dus reg te verstaan, moet daar gekyk word na die *teologie* van die genoemde OT gedeeltes, asook na die rol wat dit in Rm 5-8 speel.
- 5.7.8 *Al* drie hierdie OT teksgedeeltes *sentreer* om : (1) vyf basiese *metafore*: koning, skepper, kryger, redder en regter; (2) God se *reddende aktiwiteit* in die wêreld ten behoeve van sy volk Israel; (3) rondom die woorde *σωτηρίαν* en *δικαιοσύνη* wat meesal feitlik ekwivalent in betekenis gebruik word, naamlik in die sin van redding, oorwinning, triomf, reddende aksie; (4) *σωτήριόν* verwys soms na oorwinning en *δικαιοσύνη* na redding of reddende aksie.
- 5.7.9 In die lig van die bogemelde punte 5.7.1 tot 5.7.8 moet die *klem* in 1: 16-17 *nie* op God se regterskap val nie, maar op sy *σωτηρίαν* en *δικαιοσύνη* en wel as sy *reddende aksie* in die nuwe eskatologiese aeon vir beide Jood en nie-Jood. Dit moet dus op Hom as *Redder* val. Die klem moet ewe-eens val op God se rol as *Kryger* omdat *δύναμις* in 1: 16 in die OT gedeeltes 'n militêre konteks het.

5.8 'N VERGELYKING VAN DIE WOORDESKAT IN DIE RELEVANTE OU TESTAMENTIESE GEDEELTES EN ROMEINE 1: 16-17.

'n Vergelyking van die woordeskate in die relevante OT gedeeltes en Rm 1: 16 – 17 lyk so:

ἐπαισχύνομαι	Ps 119: 46	Rm 1: 16
Εὐαγγέλιον	Jes 52: 7	Rm 1: 16
Εὐαγγελιζομένου	Jes 52: 7	Cf Rm 1: 15
Δύναμις/δεξιὰ/τὸν βραχίονά	Hab 3: 19; Ps 97:1; Jes 51: 5; 52: 10	Rm 1: 16
Σωτήρ	Hab 3: 18	Rm 1: 16
Σωτηρίαν /σωτήριόν /τὸν βραχίονά ἅγιος	Ps 97: 2; Jes 51: 5; 52: 7, 10	Rm 1: 16
Ἰουδαίῳ /Ἕλληνι / ἔθνη	Ps 97: 2; Jes 51: 5; 52: 10	Rm 1: 16; (cf: πᾶς)
Δικαιοσύνη	Ps 97: 2; Jes 51: 5	Rm 1: 17
Ἀποκαλύψει	Ps 97: 2; Jes 51: 10; 52:10	Rm 1: 17
Πᾶς / πίστις	Hab 2: 4	Rm 1: 16 – 17

Die volgende *konklusies* kan uit hierdie uiteensetting en vergelyking van woorde in die relevante OT gedeeltes en 1: 16-17 gemaak word:

- 5.8.1 Daar is 'n gedeelde woordgebruik in dié twee gedeeltes. Dié woorde is *εὐαγγέλιον*, *δύναμις*, *σωτηρία*, *πᾶς*, *Ἰουδαῖος*, *Ἕλληνι*, *δικαιοσύνη* en *ἀποκαλύπτω*.
- 5.8.2 Wanneer Paulus 1: 16-17 skryf, dit wil sê die verse wat die invalspoort tot die hele Rm-brief is. en daarom ook tot Rm 5-8, is sy gedagtes op die OT gefokus en sentreer hulle om Habakuk, Deutero-Jesaja en die koningspsalms. Later in hierdie hoofstuk sal dit blyk dat die 'tema' van hierdie drie OT gedeeltes God se reddende aktiwiteit in die wêreld is.

- 5.8.3 Die NAB gee δικαιοσύνη in Jes 51: 5 weer met ‘redding’ en σωτήριόν met ‘verlossing’. Daar is dus ‘n *parallelstelling* in die vertaling van hierdie twee woorde en vooraf ook in die betekenis van δικαιοσύνη en σωτήριόν in die LXX. In Deutero-Jesaja word sedaqah parallel gestel aan yesua (cf 43: 16; 51: 5,6,8; 61: 10). Die weergee van δικαιοσύνη in 51: 5 met ‘redding’ is dus korrek.
- 5.8.4 Die NAB vertaal σωτηρίαν in Ps 97:2 met ‘oorwinning’ en δικαιοσύνη met ‘reddingsdade’. Hierdie vertalings is korrek aangesien σωτήριόν en δικαιοσύνη in Ps 97: 2 in ‘n militêre konteks voorkom. In hierdie Psalm word Jahwe as onder andere ‘n Kryger uitgebeeld. Die woorde σωτήριόν en δικαιοσύνη verwys na Jahwe wat by die Rietsee die leër van die farao verslaan het en Israel so ‘gered’ het. Terselfdertyd het Jahwe ‘n ‘oorwinning’ behaal. In Ps 97:2 dien σωτήριόν en δικαιοσύνη weer as ‘n verklaring van Jahwe se nip’laot, sy ‘magtige dade’, waarna in 97:1 verwys word. Hierdie magtige dade het Jahwe met sy ‘heilige arm’ en sy ‘regterhand’ behaal, wat sy krygskap en oorwinning uitbeeld. Δικαιοσύνη wat met ‘reddingsdade’ (NAB) weergegee word, beskryf dus Jahwe se *reddende aksie* ten behoeve van sy volk Israel, sy verbondsvolk.
- 5.8.5 In Hab 3: 18 kom die woord σωτήριόν voor, wat die NAB met ‘Redder’ weergee. Jahwe word dus deur σωτήριόν as ‘n Redder uitgebeeld.
- 5.8.6 In Hab 3: 19 kom die woord δύναμις voor, wat die NAB met ‘krag’ weergee. Die Hebreeuse woord is heli = ‘my sterkte, my leër’. Jahwe word dus deur δύναμις as ‘n Kryger uitgebeeld.
- 5.8.7 Die hoofreferent in die hele Hab 1 – 3 is Jahwe. Hy is volgens 2: 20 in sy (hemelse) tempel en die hele aarde moet vir Hom ontsag hê. Die hoofmetafoor van Jahwe in Hab 1-3 is dus dié van ‘n Troonbeksleër in ‘n tempel – ‘n *Koning* dus (?).
- 5.8.8 Jes 52: 7-10 is ‘n abba ringskomposisie. In die a – a deel in verse 7 en 10 kom σωτηρίαν voor, wat die NAB met ‘redding’ vertaal. Jahwe word daardeur as ‘n Redder uitgebeeld. Jes 52: 7-10 het egter ‘n militêre konteks en σωτηρίαν verwys in hierdie konteks na Jahwe as ‘n Kryger. Sien hoofstuk 2.2.4, pp 97-97. In die b – b gedeelte van die giasmus in verse 8 en 9 word Jahwe as ‘n *Koning* uitgebeeld. Die eksegese van Jes 52: 7-10 toon dit aan. Sien hoofstuk 2.2.4, pp 97-97.
- 5.8.9 In Hab 2: 4; 3: 18-19; Jes 51: 5,6,8; 52: 7-10 en Ps 97: 2 kom die woorde εὐαγγελιζομένου, ἔθνη ἀποκαλύψει en πᾶς/πίστις ook voor. Hierdie woorde word later in hierdie hoofstuk in 5.2.5.6 bespreek.

5.9 DIE GENRE EN BASIESE STRUKTUUR VAN DIE RELEVANTE OU TESTAMENTIESE GEDEELTES EN ROMEINE 1; 16-17.

Om elk van die relevante OT gedeeltes wat die agtergrond van 1: 16-17 vorm reg te verstaan, is dit nodig om die genre en struktuur van dié gedeeltes te verstaan. Dié genres en strukture word hieronder uiteengesit.

5.9.1 Die genre en struktuur van Habakuk.

Twee Habakuk gedeeltes vorm die agtergrond van Rm 1: 16-17, naamlik 2: 4 en 3: 18-19. Habakuk is, wat sy *genre* betref, 'n *klag*: '...Hoe lank,.....O Jahwe,moet ek roep...?' (1: 2), wat in 'n *visioen* vorm gegiet is (1: 1; 2: 1; 3: 3)). Die *struktuur* daarvan val in drie dele uiteen: (1) die probleem van God se toelating van *onreg* (1: 2 – 2: 1); (2) God se *aankondiging van die oplossing* van die probleem (2: 2-20); (3) die *oplossing* van die probleem (3: 1-19).

Die hele boek is in 'n visioenvorm gegiet. In die visioen word die ontknoping van die probleem (klag) gegee. Die visioen openbaar of onthul Jahwe se komende ingryping in die geskiedenis ten behoeve van sy volk. In die visioen word Jahwe as die Troonbekleër (2: 20) en 'n magtige Kryger (3: 3-19) uitgebeeld.

Die volgende *konklusies* kan uit Hab 2: 4 en 3: 18-19 gemaak word:

- Die NAB vertaal 2: 4b soos volg: '...wie reg doen, sal lewe omdat hy getrou bly...'
- In hierdie vertaling is die persoon of saak wat die referent is, die gelowige ('wie'). Die *MT* lui: be 'emunato. Die suffiks is die derde persoon enkelvoud manlik: 'sy' trou. Die vraag is waarna verwys 'sy'? Na die *gelowige*, na die *visioen* of na *God*? Dit wil sê is die verwysing na die gelowige wat getrou gebly het, of na die visioen wat vasstaan of na God wat getrou is? In die *MT* is die *antesedent* van die derde persoon enkelvoud suffiks die 'visioen'. Die een wat sekerheid aan die visioen gee is egter Jahwe. Dit gaan dus om die sekerheid van die *visioen*. Die *LXX* het egter die *MT* geïnterpreteer as 'n belofte aangaande die karakter van Jahwe en weergegee met: ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεώς μου ζήσεται. Die verwysing is na Jahwe se integriteit of trou wat Israel en die verbond in stand sal hou. Wanneer Paulus Hab 2: 4b in Rm 1: 16-17 eggo, elimineer hy die belangrike derde persoon enkelvoud suffiks (*MT*) en die persoonlike naamwoord μου (*LXX*), en skrywe hy slegs: ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεώς ζήσεται. Letterlik: 'Maar die regverdige uit geloof sal lewe'.
- In hierdie weergawe deur Paulus is 'n groot probleem verberg. Die woorde ἐκ πίστεώς kan naamlik op twee maniere verbind word; met ὁ δίκαιος of met ζήσεται. Die konteks bepaal dat voorkeur aan laasgenoemde verbintenis gegee moet word, naamlik: wie vrygespreek is deur die geloof, sal lewe. Dis dan die *konklusie* in verband met die bewoording van Hab 2: 4b in Rm 1: 16-17.
- 'n Verdere belangrik vraag in verband met Rm 1: 17 is hoe die woorde δικαιοσύνη en δίκαιος daarin *verstaan* moet word. Sommige of die meeste verklaarders interpreteer hierdie twee woorde in die sin van *forensiese* geregtigheid, dit wil sê die daad waardeur 'n persoon regverdig verklaar word, en wel op grond van Christus se heilswerk (3: 21-26). Dit is egter meer *waarskynlik* dat Paulus hierdie twee woorde in die konteks van 'n verhouding gebruik. Dié twee woorde in 1: 17 verwys dan na *hoe* God mense in 'n *regte* verhouding met Hom stel. Dit geskied op grond van God se eie *reddende aksie* (δικαιοσύνη 1: 17) in die wêreld in die nuwe *eskatologiese aeon* (νῦν). In die teenswoorde aeon (νῦν: 3: 21; 5: 9; 8: 18) *openbaar* (ἀποκαλύπτεται: 1: 17) God aan *alle mense* (παντί: 1: 16) en wel *voortdurend* (πιστεύοντι: 1: 16; partisipium) sy reddende

aksie δικαιοσύνη: 1: 17). Hierdie aksie het Hy in sy daad van genade (χάρις: 3: 24; 5: 15,17; χάρισμα: 5: 15,16,17) in Christus (3: 24; 5: 15-17) se heilsterwe aan die kruis van Golgota (3: 21,24-26; 5: 6-9,18; 6: 2-10; 7: 4; 8:3,32) geopenbaar (3: 21), en wel as sy onverdiende geskenk (δωρεάν: 3: 24; 5: 15,17; δώρημα: 5: 16).

- Die woord *δίκαιος* in 1: 17 beteken letterlik: ‘...dit wat betrekking het of, om in ‘n *regte verhouding* met iemand anders te wees....’, of: ‘...iemand wat reg gestel is met...’. Die frase *ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται* beteken dan: elkeen (*πάντες*) wat deur die geloof in ‘n *regte verhouding met God* is, sal lewe. Die twee voorsetsels *ἐκ εἰς* in 1: 17 – ‘...van.....tot...’ – is ‘n idiomatiese uitdrukking. Dit druk ‘n graad van *totaliteit* uit én beklemtoon ook *eksklusiwiteit* of die eliminerings van alle ander moontlikhede. Dus: geheel en al, totaal, eksklusief ‘n saak van (geloof). Die *δικαιοσύνη θεοῦ* is in die evangelie geopenbaar (passief) eksklusief as ‘n saak van geloof (1: 17a), óf: die wyse waarop God mense in ‘n *regte verhouding met Hom* gestel het, is eksklusief ‘n saak van geloof.
- In Hab 2: 4 is Jahwe die een wat sekerheid aan die visioen gee. Hoe word Jahwe in Hab 2: 1-20 uitgebeeld? Hab 2: 20 beeld Jahwe uit as ‘n *Koning* op ‘n troon in sy tempel. Teenoor die afgode van Babilon (2: 18-19) is Jahwe, die ware God, iemand wat ‘n troon beklee in sy heilige tempel. Die troon metafoor verwys indirek na Jahwe as ‘n *Koning*. Die implikasie van Jahwe se koningskap is dat Hy beslissend in belang van sy klaende volk (1: 2 – 2: 1) kan en sal optree. Die hele wêreld moet daarom ontsag hê vir Hom. Die ‘tempel’ waarna verwys word is beide Jahwe se heilige tempel in die hemel (die prototipe) asook die aardse tempel in Jerusalem.
- Hab 3: 1-19 beeld Jahwe as ‘n magtige *Kryger* uit wat sy volk Israel uit Egipte bevry, al hulle menslike en historiese en kosmiese vyande verslaan en hulle in Palestina vestig. In hierdie optrede van Hom is Hy tegelykertyd iemand wat sy volk red (3: 13,18). Daardeur word Hy ook as ‘n *Redder* uitgebeeld. In Jahwe se opmars van Egipte na Palestina het die ganse skepping (die see, riviere, waters, die berge, die maan en die son: 3: 8- 15) ontsag vir Hom. Indirek word Jahwe hierdeur as die *Skepper* van die ganse skepping uitgebeeld.
- Hab 3: 19 wat ‘n direkte agtergrond van Rm 1: 16 (*δύναμις*) is, verwys na Jahwe as ‘n *Kryger* (heli: my sterkte, my leër). Jahwe is Habakuk se leër. Wanneer Paulus dus in *1: 16* die woord(e) in Hab 3: 19 eggo en die woord *δύναμις* gebruik, dan beeld hy *God* daardeur as ‘n *Kryger* uit.
- In Hab 3 is Jahwe, waarna in 3: 19 as ‘n *Kryger* verwys word, dié een wat ‘n *Redder* (*σωτήριόν*) is (3: 18). Hab 3: 19 koppel terug na 3: 18. Wanneer Paulus Hab 3: 18 dus in *Rm 1: 16* eggo en die woord *σωτήριόν* gebruik, dan beeld hy *God* daardeur as ‘n *Redder* uit.

5.9.2 Die genre en struktuur van Jes 51 en 52.

Jes 51 - 52 vorm *deel* van *Jes 40-55* wat binne die hele Jesajaboek 'n eie komposisionele eenheid vorm. Jes 40-55 kan weer in twee boekhelte verdeel word, naamlik in Jes 40: 12 – 48: 22 en 49: 14 – 55: 13. Jes 51 en 52 vorm deel van die tweede boekhelte, naamlik 49: 14 – 55: 13. Daar is 'n paar belangrike punte in verband met bogemelde feite.

5.9.2.1 Jes 40-55 handel oor *Jahwe se terugkeer* na Sion/Jerusalem en sy hernude troonsbestyging daar, asook oor die *terugkeer van Israel* uit haar ballingskap in Babilon (ca 538 vC).

5.9.2.2 Jes 49: 14 – 55: 13 is wat sy *Gattung* (of dalk 'Redeform') betref, 'n *kombinasie van disputasie en heilsaankondiging*.

5.9.2.3 In 40: 12 – 48: 22 val die klem op Jahwe se *almag* oor die *gode*. In 49: 14 – 55: 13 val die klem op Jahwe se liefde vir Sion/Jerusalem en sy angstigheid om haar te *red*.

5.9.2.4 Uit 49: 14 – 55: 13 is *51:1 – 52: 12* verder van belang vir die verstaan van Rm 5-8 en wel om drie redes:

- Die herstel van Sion-Jerusalem word in 51: 1-8 uitgebeeld as 'n *nuwe skepping* en Israel se terugkeer word gevier as 'n terugkeer na die *Tuin van Eden* - 'n skeppingsmotief.
- In 51: 9-16 word 'n beroep op Jahwe en sy mag gedoen om die *hemel* en die *aarde nuut te skep* – 'n skeppingsmotief.
- In 51: 17- 52: 6 moet Sion/Jerusalem haar rol vervul ten opsigte van die *nuwe wêreld* – 'n skeppingsmotief.

5.9.2.5 In *Jes 52: 7-10* word Jahwe as 'n *Koning* en 'n *Kryger* uitgebeeld.

Die volgende *konklusies* kan uit Jes 51: 1 – 52: 12 gemaak word:

- Dat die een *ware God* Homself *geopenbaar* het en alle *afgode* van hulle *trone gestoot* het. In Rm 5-8 is dit presies dieselfde geval.
- Dat *Jahwe* nie net die Koning van Israel is nie, maar 'n *kosmiese koning*. In Rm 5-8 word God ook as 'n kosmiese koning en heerser uitgebeeld.
- Dat Israel se ballingskap verby is en Jahwe hulle *redding en bevryding* bewerk het. In Rm 5-8 red en bevry God ewe-eens.
- Dat Jahwe se troonbestyging in Sion/Jerusalem as *goeie nuus* uitgebasuin moet word. In 1: 16-17 word *goeie nuus* ewe-eens uitgebasuin.
- Dat Jahwe in 51: 1 – 52: 12 as 'n *Koning*, 'n *Skepper*, 'n *Kryger* en 'n *Redder* uitgebeeld word. In Rm 5-8 word God ook deur hierdie *vier metafore* uitgebeeld.
- Dat die *skeppingsmotief* en die *skeppingsherstel* baie sterk in 51: 1- 52: 12 figureer. In Rm 5-8 figureer die *skeppingsmotief* en *skeppingsherstel* ewe-eens baie sterk (5: 12; 8: 19-23,38).
- Dat Israel se *ballingskap* nie vir haar 'n *graf* of 'n put sal wees nie, maar dat sy daaruit *opgewek* sal word. In Rm 5-8 is daar ewe-eens sprake van die dood (*θάνατος*) en *opwekking* tot 'n nuwe lewe/bestaan vir Christus en vir God (6: 1-11; 7: 4-6; 8: 1-8, 12-13).

- Dat die *krygermotief* waardeur Jahwe as 'n Koning uitgebeeld word wat met sy buit na Sion/Jerusalem aankom (51: 9-11) sterk in Jes 51: 1 – 52: 12 figureer. Die terugbring van die ballinge na Sion/Jerusalem is soos 'n opstanding tot 'n nuwe lewe (51: 10). In Rm 5-8 figureer ál hierdie aspekte ewe-eens.
- Dat daar 'n *sinonieme parallelisme* is tussen *ysw/σωτηρία* en *sedeq/δικαιοσύνη* in 51: 5,6,8. Hierdie sinonimiteit kom ook in Rm 1: 16-17 voor.

5.9.3 Die genre en struktuur van Ps 97: 2.

Ps 97 is, wat sy *genre* betref, 'A Divine Warrior Song' (Longman). Die *struktuur* daarvan val in drie dele uiteen: (1) die bekendstelling van Jahwe as *Kryger* in die wêreld (97: 1-3); (2) 'n oproep tot die nasies om Jahwe as triomfantelike *Koning* te erken (97: 4-6); (3) die 'koms' van Jahwe as die *Regter* van die wêreld (97: 7-9).

Die volgende *konklusies* kan uit Ps 97 gemaak word:

- In die bekendstelling van Jahwe as 'n *triomferende Kryger* (97: 1-3) word na sy *oorwinning* (*ysw/σωτηρία*), sy *reddingsdaad* (*sdq/ δικαιοσύνη*) en na sy *magtige daad* (*nipla'ot/ θαυμαστά*) verwys. Die magtige daad wat Jahwe verrig het, is die werk van sy regterhand (*jamin/δεξιὰ*) en heilige arm (*qds zrw/τὸν βραχίονά ἅγιος*). Die NAB gee die twee woorde weer met 'krag' en 'Goddelike mag'. In Rm 5-8 word die woorde *σωτηρίαν* (1: 16)/ *σώζω* (5: 9; 8: 24), *δικαιοσύνη* (5: 15-21)/*δικαίω* (5: 1,9; 8: 30,33), *δύναμις* (1: 16) of *Goddelike mag* (*δόξα*: 6: 4), *εὐαγγελιζομένου* (1: 14-16), *ἔθνων* (1: 1-16)/ 'Ιουδαίω' καὶ Ἑλληνι (1: 16)/*πάντες/ πολλοί* (5: 12-21) en *ἀποκαλύπτεται* ewe-eens gebruik.
- In die oproep tot die nasies om Jahwe as *trionfantlike Koning* te erken (97: 4-6) word daar na *almal* op die aarde (*kol ha'ares/ πᾶσα ἡ γῆ*), 'n *lied* (*zamar/ ψαλμός*) en na Jahwe as die *Koning* (*melek/ βασιλεύς*) verwys. In Rm 5-8 word daar ewe-eens na *πάντες/ οἱ πολλοί* (5: 12-21), 'n *lied* (8: 31-39; cf 5: 2,11: *καυχάομαι*[?]) en na God as *Koning* (*δεξιὰ* 8: 34; *βασιλεύω* : 5: 17,21) verwys.
- In die beskrywing van Jahwe as die komende *Regter* (97: 7-9) word daar na sy *sedeq/δικαιοσύνη* (97: 9), sy beoefening van regterskap (*sjophet/ κρινει* (97: 9) en na die wêreld (*ha ares/ τὴν γῆν*: 97: 9) verwys. In Rm 5-8 word daar ewe-eens na *δικαιοσύνη* (5: 15-21), na *κόσμος* (5: 12) en na God as 'n *Regter* (*κρίνω*: 8: 3; *δικαίω*: 8: 33) verwys.
- Dat daar in beide Ps 97: 1 – 3 en Rm 1: 16-17 'n *sinonieme parallelisme* is tussen *ysw/σωτηρία* en *sedeq/ δικαιοσύνη*.

5.10 'N EVALUERING VAN DIE WOORDGEBRUIK IN DIE RELEVANTE OU TESTAMENTIESE GEDEELTES EN ROMEINE 1: 16-17.

'n Ondersoek na die breër OT agtergrond van Rm 1: 16-17 het getoon dat die volgende gedeeltes as 'n *Vorklang* funksioneer, wat Paulus dan in 1: 16-17 *eggo*: Hab 2: 4; 3: 18-19; Jes 51: 5,6,8; 52: 7-10 en Ps 97:2; 119: 46. 'n Hele aantal woorde kom in hierdie gedeeltes voor wat dan weer in 1: 16-17 na vore kom. Daar is dus *gedeelde woordeskat* tussen die OT gedeeltes en 1: 16-17. Direk en indirek is daar ook gedeelde motiewe en metafore. Die *woordeskat* is: *ἐπαισχύνομαι*, *εὐαγγέλιον*, *δύναμις θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν*, *πᾶς*, *Ἰουδαίω καὶ Ἑλληνι* = *ἔθνη*, *δικαιοσύνη θεοῦ*; *ἀποκαλύπτει*, *πίστις*, *δικαίος*, *ζάω*. Hierdie woorde word vervolgens bespreek.

5.10.1 Ἐπαισχύνομαι.

Dit is opvallend dat Paulus 1: 16-17 inlei met die bevestiging: οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι . In die lig van die groot frekwensie van die OT eggo's in 1: 16-17 is dit egter nie vreemd nie. Hierdie negatiewe stelling word vervolgens geëvalueer in die lig: (1) van die OT agtergrond daarvan; (2) van 1: 16-17.

5.10.1.1 Ἐπαισχύνομαι in die OT gedeeltes.

Ἐπαισχύνομαι kom as 'n Vorklang van 1: 16-17: (1) direk; (2) indirek daarin voor. 'n *Direkte* Vorklang van hierdie woord in 1: 16 is *Ps 119: 46*. Ps 119 is 'n *Torapsalm*, dit wil sê die tema en die fokus daarvan is die Tora (25x). Die Psalm is akrosties saamgestel en het dus twee en twintig *seksies* wat elk met 'n letter van die Hebreuse alfabet begin. Vers 46 kom in die *waw-seksie* voor (119: 41-48). In hierdie seksie val die klem op die *getuienis onder mense* as iets waartoe *Jahwe mense in staat stel* (119: 42,43,46). Die konteks van hierdie verse is dat die digter met Jahwe praat oor sy verhouding tot Hom en Jahwe se hantering van sy knegte. Getuienis oor die Tora geskied slegs binne 'n mens-Jahwe en *Jahwe-mens raamwerk* of verhouding. Die digter het die geboorte van Jahwe lief (119: 47), en hy het vertroue en hoop in Jahwe se bepalings (119: 43) en se woord (119: 41-42,49). Hy het hierdie vertroue en hoop omdat hy na Jahwe se woord luister en dit gehoorsaam (119: 41,42). Luister en gehoorsaam wees gaan saam. Daarom sal die digter selfs voor die hoogste gesag Jahwe se verordeninge met *vrymoedigheid* (ἐπαισχύνομαι : 119: 46 = Rm 1: 16) aanhaal.

Die *waw-seksie* (119: 41-48) teken verder 'n skerp *botsing* tussen die regverdige (sadiq) en vyandige magte. In so 'n situasie kan die regverdige staat maak op Jahwe se *heilswoord* (119: 41) en sal hy veilig wees (119: 45). In 119: 46 word die moed om *vrymoedig* te wees uitgebrei na die *arena van politieke mag*, en word 'n *motief* van die *koningspsalms* opgeneem. Wanneer Paulus *Rm 1: 16* dus met ἐπαισχύνομαι inlei, plaas hy dit onmiddellik binne 'n *konteks* van *politieke mag* en heersers en tegelykertyd getuig hy skaamteloos soos teenoor 'n koning. Ἐπαισχύνομαι plaas Rm 1: 16-17 dus van meet af aan binne 'n *koningskonteks*.

Daar is ook 'n *indirekte* Vorklang uit die OT in 1: 16-17. Die woord ἐπαισχύνομαι kom naamlik in dieselfde OT boeke voor wat Paulus in 1: 16-17 eggo, naamlik in Jesaja en die Psalms. Dié voorkomste is onder andere: Jes 8: 14; 28: 16; 50: 7-8; Ps 24: 2; 43: 10. Ἐπαισχύνομαι saam met die verwante daarvan, κατασχύνω en ἐπαισχύνομαι, kom eintlik gereeld in dié boeke voor. Dit is 'n belangrike faktor, aangesien Paulus hierdie woorde gaan haal het uit *dieselfde boeke* waaruit hy sy *ander terminologie in 1: 16-17* gaan haal het. Twee belangrike teksverse is dié in *Jes 28: 16 en 50: 7-8*, en wel omdat Paulus hierdie twee gedeeltes elders in Rm, naamlik in 9: 33 en 8: 33-34 aanhaal.

Jes 28: 16 lui: '...Wie op my vertrou, hoef nie te 'vlug' nie....' (NAB). Jes 28: 16a verwys na die uitgesoekte klip, 'n hoekklip, wat die fondament sal wees wat Jahwe in Sion gaan lê. Die profeet Jesaja verbly hom dan daarin dat die mens wat sy vertroue in Jahwe stel nie hoef 'te vlug', of nie tot 'n skande gemaak sal word nie.

Jes 50: 7-8 lui: ‘...Die Here my God help my, ek sal nie teleurgestel staan nie; ek sal my nie ontstel nie, ek weet ek sal nie in verleentheid kom nie. Hy wat my onskuldig sal verklaar, is naby; wie wil ‘n aanklag teen my inbring? Laat ons elkeen sy saak stel. Wie wil my aankla? Laat hom vorentoe kom. Die Here my God help my; wie sal my dan skuldig verklaar...?’ Paulus eggo hierdie woorde in 8: 33-34. Hy kan saam met Jesaja sê dat hy nie teleurgestel (ἀίσχύνω) sal staan nie, omdat die een wat hom onskuldig verklaar (ὁ δικαιώσας με) naby hom is. Die punt in Jes 50: 7-8 is dat Jahwe dié mense vindikeer of in die reg stel wat op Hom vertrou. Dit is ook Paulus se vertrou in 8: 33-34. Die fyner indirekte nuanse in Jes 50: 7-8 is dat Jahwe iemand is wat getrou is en getrou bly.

5.10.1.2 Ἐπαισχύνομαι in Rm 1: 16-17.

Hoe moet ἐπαισχύνομαι in 1: 16-17 verstaan word? Sommige verklaarders gee ‘n *psigologiese* verklaring vir Paulus se frase, naamlik dat ‘n mens van nature verléë voel om ‘n boodskap wat so onindrukwekkend is soos die evangelie, uit te dra. Ander se mening is dat die frase ‘n vaste *belydenis-formule* is wat ekwivalent is aan ὁμολογέω. Wanneer Paulus dus sê ‘ek skaam my nie’, bedoel hy: ‘ek bely’. Hierdie frase kan ook verstaan word as *litotes*. Dit beteken dat Paulus in werklikheid sê: Ek skaam my allermins oor die evangelie. Ek is trots op die evangelie. Nie een van hierdie verklarings maak *erns* met die OT verwysingsboeke, naamlik Jesaja en die Psalms, as die agtergrond van 1: 16-17 nie. *Jes 50: 7-8 is* – soos in 8: 33-34 – *dalk ‘n Vorklang* by Paulus wanneer hy 1: 16-17 skryf.

Jesaja het op Jahwe wat in Sion ‘n hoekklip sou lê, vertrou. Hy het geweet dat Jahwe naby hom sou wees en hom onskuldig sou verklaar. Paulus sal hom in die eskatologiese νῦν -tydperk ook nie oor die εὐαγγέλιον skaam nie (ἐπαισχύνομαι), God sal ook ‘nou’ die persoon wat op hom vertrou, vindikeer. ‘Nou’ sal God ook naby ‘n persoon wees wat op Hom vertrou. Paulus verander die emfatiese toekomstige negering in Jes 50: 7 (‘ek sal nie teleurgestel staan nie’) na ‘n *teenswoordige* negering (‘ek skaam my nie’). Die praesensvorm van Paulus se ontkenning in 1: 16-17 stem ooreen met sy hele uiteensetting in 1: 16-17 wat sê dat God se δύναμις en σωτηρίαν en δικαιοσύνη sake is wat in die hede ‘daar is’ (ἔστιν) en ‘geopenbaar word’ (ἀποκαλύπτεται: perfektum passief). Paulus plaas dus Jesaja se toekomstige hoop/vertroue in ‘n nuwe temporele raamwerk en wel van God se δύναμις en σωτηρίαν en δικαιοσύνη as sake wat ‘nou’ daar is (ὡνὶ δέ: 3: 21; 5: 9; 6: 22; 7: 5; 8: 22). Δύναμις, σωτηρίαν en δικαιοσύνη verwys dan na God se eskatologiese heilswerk in Christus (3: 21-26; 5: 6-10; 6: 2 – 10; 7: 4; 8: 1-3,32) ‘nou’.

5.10.2 Εὐαγγέλιον.

Εὐαγγέλιον word vertaal met ‘evangelie’, en beteken ‘blye tyding: of ‘goeie nuus’. Εὐαγγέλιον word vervolgens in die lig van (1) die OT agtergrond; (2) 1: 16-17 geëvalueer.

5.10.2.1 Εὐαγγέλιον in die OT gedeeltes.

Εὐαγγέλιον kom as 'n Vorklang van 1: 16-17 in *Jes 52: 7* voor waar dit in die werkwoordvorm voorkom (εὐαγγελιζομένου) en wel as 'n piel partisipium. Hierdie vorm word ook 'n naamwoord-partisipium genoem in die sin van 'goeie booskapper' (mebasser). *Jes 52: 7* is deel van *Deutero-Jesaja* (40-55). *Jes 40-55* het 'n *dubbele tema*, naamlik (1) *Jahwe* se terugkeer na Sion/Jerusalem en sy hernude *troonsbestyging* daar; (2) die *terugkeer van Israel* uit haar ballingskap in Babilonië. In die tekening van *Jahwe* se terugkeer na en sy troonsbestyging in Sion/Jerusalem is daar 'n *dubbele fokus*: (1) *Jahwe* se *almag oor die gode* (40: 12 – 48: 22); (2) *Jahwe* se *liefde* vir Sion/Jerusalem en sy angstigheid om haar te *red* (49: 14 – 55: 13). *Jes 52: 7-10* beeld *Jahwe* uit as 'n *Koning* (melek: 52: 7) wat as 'n triomferende *Kryger* (σωτηρίαν : 52: 7,10: oorwinning/redding {NAB}) vanaf Babel terugkeer. Sion/Jerusalem sien *Jahwe* met sy 'oorlogsbuit' aankom (52: 9-11), wat as metafoor dien vir die ballinge wat terugkeer. *Dit* is die gebeure wat die booskapper moet *aankondig*. Die *εὐαγγέλιον* gaan dus in 52: 7-10 oor *Jahwe*, die *Koning*, en die *Kryger se triomf* oor die gode en die nasies. Die nuus is: 'Jahwe is Koning!' 'Jahwe heers!' (52: 7). *Jahwe* se koningskap en triomf oor die gode en die nasies moet as iets *sigbaar* voor die oë van die nasies vir die hele *skepping* uitbasuin word. *Jahwe* moet as 'n ernstige 'mag' in die wêreld raakgesien en erken word.

Wanneer Paulus *εὐαγγέλιον* in 1: 16 gebruik, is die Vorklang uit die OT wat hy dalk eggo, 'n *oorlogs- en triomfkonteks*. Die metafore vir *Jahwe* is dié van *Koning* en *Kryger*.

5.10.2.2 Εὐαγγέλιον in Rm 1: 16-17.

In die oppervlakstruktuur van 1: 1-17 is *εὐαγγέλιον* 'n belangrike struktuurdraer in die briefinleiding van Rm. Vanaf 1: 1 tot 1: 4 fokus Paulus net daarop. In 1: 9 en 1: 15 verwys hy weer daarna. Die ondergemelde is belangrike feite oor *εὐαγγέλιον* in 1: 1-17.

5.10.2.2.1 Paulus se gebruik van *εὐαγγέλιον/εὐαγγελιζομένου* word na twee agtergronde teruggevoer: (1) 'n Hellenisties-Romeinse gebruik; (2) 'n OT agtergrond. Volgens eersgenoemde agtergrond sou Paulus beïnvloed gewees het deur die gebruik in verband met 'n Hellenistiese heerser of die Romeinse keiserkultus. In die keiserkultus, waar die keiser gesien is as σωτήρ, verlosser/redder, is *εὐαγγέλιον* gebruik vir die imperiale aankondiging van 'redding' wat geassosieer is met die keiser se heerskappy. Dit is waarskynliker dat Paulus se gebruik van *εὐαγγέλιον* 'n OT agtergrond het. Hy het die term waarskynlik van die vroeë kerk se gebruik oorgeneem, in besonder via die Hellenistiese Christene. Hulle kon die Palestynse kerk se veronderstelde gebruik van die Hebreeuse besora, 'boodskap van oorwinning/verlossing' in Grieks met *εὐαγγέλιον* vertaal het. In die vroegste Christelike denke en refleksie is *εὐαγγέλιον* van Jesus se eie gebruik van *Jes 61: 1-2* afgelei (Luk 7: 22/Mat 4: 18; Luk 4: 18; Hand 10: 36).

5.10.2.2.2 In 1: 1-4 beklemtoon Paulus sekere belangrike feite oor 'sy' evangelie (16: 25):

- Dit is die *εὐαγγέλιον θεοῦ* (1: 1). Die vraag is of die genitief θεοῦ as 'n genitivus subjectivus of as 'n genitivus objectivus verstaan moet word? Moet die frase verstaan word as 'die evangelie (wat) van God (af kom)', of as 'die evangelie aangaande God'? Beide is korrek. God is die *bron* van die goeie

tyding én Hy bepaal en beskik oor die *inhoud* daarvan én dis Hy wat dit laat verkondig.

Die evangelie is *vooraf* deur die profete van die OT *aangekondig* (1: 2) en dit sentreer om die verwagting van die Dawidiese Messias (1: 3-4). Met die betreklike voornaamwoord ὁ (1: 2) brei Paulus op die εὐαγγέλιον θεοῦ (1: 1) uit. Hy sê die evangelie is vooraf belofte in die OT (ὁ προεπηγγείλατο). Προ- beteken dat daar *vooraf* in die OT die *belofte* was, maar dat 'nou' (νυνὶ δὲ : 3: 21), in die eskatologiese tydperk, die tyd van die *evangelie* aangebreek het. Die werkwoord ἐπαγγέλλομαι sê weer dat die evangelie tevore reeds, in die OT, in beloftevorm *aangebied* is. Uit die προ en uit ἐπαγγέλλομαι kan dus teruggegaan word na die OT soos byvoorbeeld Jes 52: 7; (60: 6; 61: 1; Nah 1: 15; cf Ps 96: 2). Die middel waardeur die belofte tevore aangekondig is, is ἐν γραφαῖς ἀγίας (1: 2). Hiermee word die totaal van die OT aangedui. Die profete het die belofte in die Skrifte verkondig.

Die *inhoud* van die evangelie is die *Seun van God* (1: 3,9). Die εὐαγγέλιον is die blye boodskap περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Die genitief υἱοῦ is subjektief en dui op die Seun as die inhoud van die evangelie. In 1: 3-4 volg daar dan 'n *uitbreiding* in verband met die Seun. Hierdie verse word aanvaar as 'n belydenis-formule van die vroeë kerk. Die *eerste* uitbreiding oor die Seun is dat Hy *gebore* is (geword het?) en wel uit die geslag van *Dawid* en dan ook κατὰ σάρκα. Κατὰ σάρκα verwys na die mensheid van die Seun asook na sy staat van vernedering. Daarna het daar 'n keerpunt gekom (ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν): volgens (κατα) die Heilige Gees (πνεῦμα ἁγιωσύνης) is die Seun met sy opstanding *aangewys* (ὀρισθέντος: 1: 4) as die-Seun-van -God-in-krag (ἐν δυνάμει: 1: 4). Hoe moet κατα verstaan word? Verwys dit na 'n handeling wat die Heilige Gees verrig het? Hoe moet ἐξ verstaan word? Indien die frase κατα πνεῦμα ἁγιωσύνης as 'n handeling wat die Heilige Gees verrig het, verstaan word, dan moet ἐξ vertaal word met 'deur', en nie met 'vanaf' of 'sedert' nie. Cranfield verkies 'since'. Κατα kan wel met 'deur' vertaal word (NAB).

Die NAB vertaal ἐξ met: 'op grond van (die opstanding)'. Die opstanding word genoem omdat daardeur die keerpunt gekom het waarby die verhoging begin het. Die ἐξ dui die beslissende keerpunt aan (Käsemann). Die frase κατα πνεῦμα ἁγιωσύνης moet waarskynlik in die lig van Hand 2: 33-36 verstaan word. Die frase verwys dan na Pinksterdag. Die Heilige Gees se uitstorting is die teken dat Christus gaan sit het aan die regterhand van die Vader. Vanuit sy nuwe magsoorsig het Hy die Heilige Gees gestuur (2: 33). Deur die uitstorting van die Heilige Gees moet almal weet dat Christus nou Seun-in-krag is (2: 36).

In 1: 4 volg dan die woorde Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. Die Seun is κύριος nadat Hy vanaf die opstanding (en sy gaan sit aan die regterhand van die Vader) Seun-in-krag geword het, en met die uitstorting van die Heilige Gees as sodanig aangewys is. Seun-in-krag is ekwivalent aan κύριος. Here.

- Die evangelie sentreer om die *resultaat* van die Jesus-gebeure: Jesus se *sterwe* en *opstanding* (1: 3-4). Paulus plaas dus nie die fokus op die historiese Jesus nie, maar op die kruisiging en opstanding van Jesus as *verlossingsgebeure*.

- Paulus verwys na hierdie evangelie as 'my evangelie' (2: 16; 16: 25). Daarmee bedoel hy die evangelie soos deur hom verkondig.

Konkluderend kan uit 5.10.2.1 en 5.10.2.2 die volgende gesê word. Wanneer Paulus Jes 52: 7 met εὐαγγέλιον as OT Vorklang in 1: 16 eggo, word daarin 'n voortgang van God se heilsopenbaring aangedui. In die verkondiging van die εὐαγγέλιον gaan God, as die God van die OT, voort om Homself eskatologies reddend (σωτηρίαν) te openbaar aan Israel én die nasies, aan Ἰουδαίῳ καὶ Ἕλληνι, in die evangelie.

5.10.3 Δύναμις.

Δύναμις in 1: 16 verwys na God se krag waarmee Hy red. Hoe moet δύναμις verstaan word? Dui dit op 'n kragwerking of 'n dinamiese (dinamiet) krag wat daar in die evangelie is, of verwys dit na 'n daad van God. Dit sal blyk dat laasgenoemde korrek is. Δύναμις word vervolgens in die lig van: (1) die OT agtergrond; (2) van 1: 16-17 bespreek.

5.10.3.1 Δύναμις in die Ou Testamentiese gedeeltes.

Δύναμις kom as 'n Vorklang van 1: 16-17: (1) direk; (2) indirek daarin voor. 'n Direkte Vorklang van δύναμις kom in Hab 3: 19 voor. 'n Indirekte Vorklang kom in Jes 51: 5(2x); 52: 10; Ps 97: 1 in die vorm van 'my arm' voor.

- Hab 3: 19 lui: 'Die Here my God gee vir my krag (δύναμις)'. Die MT lui: heli. Die konteks van 3: 19 is vir die verstaan daarvan belangrik. Verse 17 en 18 is 'n uitbreiding van Habakuk se besluit om geduldig vir die vervulling van die visioen te wag (2: 1 – 3: 15). Hab 3: 17-18 is die protasis van 'n eed waarvan die apodosis in Hab 3: 18 is. Die eed behels dat wat ook al gebeur, selfs al wys alle uiterlike tekens (verlies van vee en oes mislukkings) na Jahwe se afwesigheid, sal Habakuk vas staan in die lig van die visioen en nie hoop verloor nie (Hab 3: 18). Die veeverlies en oesmislukkings is 'n indirekte verwysing na die Babiloniese verdrukking. Ten spyte van hierdie verdrukking sal Habakuk in Jahwe bly vertrou om die magte van die chaos in sy land te bowe te kom. God sal wel redding (σωτηρίον) bring (3: 18).

Die eed in 3: 17-18 word in 3: 19 gevolg deur 'n verklaring van vertroue deur Habakuk wat in himniese (liturgiese) vorm is. Die Here is sy krag (δύναμις), sê hy. Die Hebreeuse woord is heli: my sterkte, my leër (cf 'uzzi: Eks 15: 2). Habakuk het hierdie woord waarskynlik as 'n dubbele entendre gebruik. In teenstelling met die Babiloniese verdrukker wat sy militêre mag aanbid as sy god (1: 11), is Jahwe Habakuk se leër (δύναμις). In die interim heers die Babiloniërs met hulle militêre mag, maar Jahwe sal tog, eskatologies, oor die bose magte en die nasies met hulle militêre mag tiomfeer. Δύναμις verwys dus in 3: 19 nie na 'n 'werking' van Jahwe nie, maar na sy optrede en 'n daad van Hom. Sy optrede is geleë in sy militêre optrede as Kryger (3: 3-15) waardeur hy oor menslike en historiese opponente (nasies en konings), asook oor gode triomfeer.

Daar is in *Jes 51: 5(2x); 52: 10; Ps 97: 1* vier verwysings na die 'arm' van Jahwe en een na sy 'regterhand'. Dié verse lui:

51:5: τὸν βραχίονά μου ἔθνη ἐλπιούσιν.

51: 5: τὸν βραχίονά μου ἐλπιούσιν.

52: 10: ἀποκαλύψει κύριος τὸν βραχίονά αὐτοῦ τὸν ἅγιον Ps 97:

1: ἔσωσεν ... ὁ βραχίονά ὁ ἅγιος αὐτοῦ.

Ps 97: 1: ἔσωσεν αὐτῷ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ.

Elk van hierdie verse is 'n *indirekte* Vorklang van 1: 16-17 en word vervolgens bespreek.

a) Τὸν βραχίονά in *Jes 51: 5(2x)* en *52: 10*.

Jesaja 40-55 het 'n *dubbele tema*: (1) Jahwe se terugkeer na Sion/Jerusalem en sy *troonbestyging* daar; (2) *Israel* se terugkeer uit haar ballingskap in Babilonië. *Jes 51: 1 – 52: 12* handel oor die vooruitsig en werklikheid van die verlossing wat Jahwe vir Israel en die wêreld sal bring. Die verlossing word in die verlede tyd geskets as iets wat Jahwe alreeds vermag het. Dit bestaan uit agt uitsprake ('oracles').

Jes 51: 1,4, 7 bevat drie uitsprake waarin die hoorders opgeroep word om te *luister*. Die verwysing in *52: 5 (2x)* na die 'arm' van die Here is 'n *simbool* of motief van Jahwe se *persoonlike mag in aksie* (die eerste eksodus: Eks 6: 6; 15: 6), sowel as 'n verwysing na sy persoonlike uitoefening van *soewereiniteit* in die wêreld 48: 10-11; 48: 14; 51: 5(2x), 9; 52: 10). Die gebruik van 'arm' in 51: 5: (1) verwys na die wêreldwye openbaring en universele verlossing wat Jahwe, as Koning en Redder, gaan volbring; (2) dien as voorbereiding tot die oproep tot Jahwe tot 'n nuwe eksodusaktiwiteit deur Hom (51: 9); (3) verwys na 52: 10 waar Jahwe sy arm in 'n universele openbaring van sy reddende mag sal 'ontbloot' ('jou moue oprol') (53: 1; 59: 16; 62: 8; 63: 5,12); (4) dien as voorbereiding vir 53: 1 waar die arm van Jahwe in 'n persoon, die *Kneg*, gesien word.

In *Jes 52: 7-10* word Jahwe se triomferende optrede teen die gode en die nasies geskets as iets wat alreeds in die *verlede* plaasgevind het, en word sy triomferende terugkeer as Koning en Kryger na Sion/Jerusalem om daar die troon te bestyg, uitgebeeld. Die goeie boodskapper roep uit: 'Jou God is Koning!'. Hoekom? Jahwe het iets gedoen. Hy het sy 'mag' ('arm') geopenbaar (ἀποκαλύψει: 52: 10). *Jes 52: 13 – 55: 13* sal dan sê waaruit hierdie 'mag' van Jahwe bestaan. Dit verwys na die *triomf* wat die *Kneg* van die Here (=Messias?) sal behaal.

Die volgende *konklusie* kan uit *Jes 51: 5* en *52: 10* gemaak word. Die gebruik van τὸν βραχίονά in hierdie verse as 'n Vorklang wat Paulus in 1: 16-17 eggo, verwys na Jahwe se persoonlike *Goddelike aksie* in die wêreld deur 'n nuwe eksodus (van Israel) deur Hom (52: 10), waardeur Hy sy reddende en *triomferende* mag as *Koning en Kryger universeel* voor die oë van die nasies *openbaar*. Δύναμις in 1: 16 moet teen hierdie agtergrond gesien en *so verstaan* word.

b) Ó βραχίων in Ps 97:1.

Ps 97: 1 is 'A Divine Warrior Victory Song' (Longman III). Dit bestaan uit drie dele: (1) 'n oproep om Jahwe te loof as triomferende Kryger (97: 1-3); (2) die verheffing van Jahwe tot *Koning* (97: 4-6); (3) die loof van Jahwe as komende *Regter* (97: 7-9). Die *Vorklang van Rm 1: 16-17* is Ps 97:2 wat soos volg lui:

'...Die Here het sy oorwinning (σωτήριόν) bekend gemaak (hodija'/ ἐγνώρισεν), aan die nasies (ἐθνῶν) het Hy sy reddingsdade (δικαιοσύνην) geopenbaar (gillah/ ἀπεκάλυψεν)....'

In 97:2 word σωτήριόν (oorwinning) sinoniem met δικαιοσύνην (reddingsdade) gestel. Beide hierdie woorde verwys na δεξιὰ (krag) en ó βραχίων ó ἅγιος (Goddelike mag) in 97: 1b. In 97: 1a word dan weer na δεξιὰ en ó βραχίων ó ἅγιος verwys as θαυμαστά (magtige dade) wat Jahwe verrig het. *Al* hierdie woorde verwys na Jahwe se uitoefening van sy *krag* (cf δύναμις: 1: 16) en *Goddelike mag* (cf δύναμις: 1: 16) wat Hy tydens die *twee eksodusse* van Israel uit Egipte en Babilonië getoon het. Hulle verwys dus na Jahwe se *persoonlike Goddelike aksie en soewereiniteit* wat Hy in die wêreld uitgeoefen het. Hierdie aksies van Jahwe is iets wat Hy aan die nasies (ἐθνῶν) geopenbaar het (ἀπεκάλυψεν), sodat die hele *wêreld* (πᾶσα ἡ γῆ: 97: 3), sy oorwinning (σωτήριόν : 97: 3) kon sien (ra'ah/ εἶδοσαν). Hieroor moet alle mense (97: 4), die see, die aarde, die berge, die riviere *juig* (tua'/ ἀλαλάξατε). In *Rm 1: 16-17* eggo Paulus feitlik *al* hierdie woorde, motiewe en metafore.

Δύναμις in 1: 16 eggo dus waarskynlik die woorde wat in 97: 1-3 voorkom: *oorwinning* (σωτήριόν : 97: 2); *reddingsdade* (δικαιοσύνην: 97: 2), *krag* (δεξιὰ: 97: 1); *Goddelike mag* (ó βραχίων ó ἅγιος: 97: 1) en *magtige dade* (θαυμαστά: 97: 1).

5.10.3.2 Δύναμις in 1: 16-17.

5.10.3.2.1 Die εὐαγγέλιον is 'n δύναμις θεοῦ. Die genitief θεοῦ moet in die konteks as 'n genitivus subjectivus verstaan word. Dit verwys na *Gòd* se krag as 'n krag waarvan Hy die *bron* is. 'n Belangrike vraag is: teen watter agtergrond moet δύναμις verstaan word? Het δύναμις 'n sekulêre Griekse agtergrond of 'n OT agtergrond? In sekulêre Grieks beteken δύναμις: 'force' en/of 'n mag, maar dan as 'n innerlike of verborge mag. Δύναμις word in die Griekse OT, die Septuagint (LXX), gebruik, maar daar het dit nie hierdie betekenis nie. Die betekenisinhoud daarvan word uit die Hebreuse teks verkry. Die *Vorklang* van δύναμις in 1: 16 is vier OT gedeeltes: *Hab 3: 19; Jes 51: 5(2x); 52: 10; Ps 97: 2*. Hierdie gedeeltes is deeglik in **hoofstuk 5.10.3.1** (hierbo) beoordeel. In hierdie gedeeltes verwys die begrippe oorwinning (σωτήριόν : *Hab 3: 19; Jes 51: 5; 52: 7,10; Ps 97: 2*); reddingsdade δικαιοσύνη: *Jes 51: 5; Ps 97: 2*), krag (δεξιὰ: 97: 1); arm (τὸν βραχίονά : 51: 5(2x)), Goddelike mag (τὸν βραχίονά ἅγιος : *Jes 52: 10; Ps 97: 1*) en magtige dade (θαυμαστά: 97: 1) na Jahwe se *ingryping in die wêreld*, sy intrede in die geskiedenis van mense. *Al* die gemelde OT gedeeltes hou óf direk óf indirek verband met *Jahwe* wat Homself

aan Israel geopenbaar het deur sy *δύναμις* te openbaar in hulle bevryding of *eksodusse* uit Egipte en Babilonië. *Δύναμις* het in *1: 16* waarskynlik ook die betekenis van God se ingryping in die wêreld of intrede in die geskiedenis van mense. 'Nou' doen Hy dit deur die kruis van Christus as sy (God se) nuwe universele en eskatologiese daad van persoonlike Goddelike krag (*1: 3-4*). Dit is *δόξα* 'n ingryping om oorwinning (*σωτηρίαν*) en reddingsdade (*δικαιοσύνη*) te verrig voor die oë van al die nasies (*Ἰουδαίῳ καὶ Ἕλληνι: 1: 16*).

5.10.3.2.2 In die oppervlaktestruktuur van *Rm 1: 1-17* vervul *δύναμις* 'n baie belangrike funksie. Dit kom twee keer daarin voor (*1: 4,16*). In *1: 1-4* kom *δύναμις* in 'n buitengewone uitgebreide briefinleiding voor waarin verwys word na God se wonderlike daad in die sterwe en opstanding van sy Seun. Deur sy sterwe en opstanding is die Seun aangewys as Seun-van-God-in-krag: *ἐν δυνάμει*. Hierdie Seun is niemand anders as die aardse historiese Jesus, wat die Messias van Israel, die Christus, is nie. Deur sy aanwysing as Seun-van-God-in-krag is Hy verder die Here, *Κύριος*. *Ἐν δυνάμει* in *1: 4* kondig waarskynlik die gebruik van *δύναμις* in *1: 16* aan. Die herhaling van 'n woord en fonetiese soortgelykheid sal in 'n orale gemeenskap 'n belangrike aanduiding van struktuur in 'n teks wees.

5.10.3.2.3 Deur die woord *δύναμις* word God in *1: 16* deur die metafoor van 'n *Kryger* uitgebeeld.

Konklusie:

Εὐαγγέλιον en δύναμις in *1: 16a* kom langs mekaar voor. Albei woorde kry *uitgebreide aandag* in *1: 1-15*, wat 'n buitengewone uitbreiding van 'n briefinleiding en briefopening in die NT is. In *1: 1-15* het *God*, wat die God van die OT is (*προεπηγγείλατο: 1: 2; διὰ τῶν προφητῶν: 1: 2; ἐν γραφαῖς ἁγίαις: 1: 2*), weer *iets groots gedoen*. Hy het *wèer* in die wêreld ingegryp en in die geskiedenis van die mense gehandel. 'Nou', in en deur die sterwe en opstanding van sy *Seun* (*1: 4*). In *1: 1-17* *herdefinieer* Paulus die OT 'mag' van Jahwe in al sy vorms (hierbo). Die nuwe en beslissende aksie van God (*δύναμις: 1: 4,16*) in die wêreld is die *sterwe en opstanding van sy Seun* (*1: 3-4,9*) wat die historiese *Jesus*, die *Messias* van Israel, en wat 'nou' *Κύριος* is (*1: 3-4*). Op hierdie wyse behaal God ook 'nou' (*νυνὶ δέ: 3: 21*) 'n *oorwinning* (*σωτήριον: 1: 16*) deur sy *reddende aksie* (*δικαιοσύνη: 1: 17*). Die *bekendmaking* van hierdie aksie van Hom geskied ewe-eens deur die *εὐαγγέλιον* (*1: 16*). Die *ontvangers* van hierdie blye tyding is weereens al die *nasies* (*Ἰουδαίῳ καὶ Ἕλληνι = ἔθνη*). God self is ewe-eens die onthuller van hierdie aksie van Hom (*ἀποκαλύπτεται: 1: 17*). 'Nou' egter is dit vir almal (*πᾶς: 1: 16*) wat glo (*πιστεύοντι: 1: 16: praesens*).

Rm 1: 16-17 word beskou as die 'teks' van *Rm 1: 16 – 8: 39*, maar dan in omgekeerde of giastiese orde. *Rm 1: 18 – 4: 25* ontvou die openbaring van die *δικαιοσύνη θεοῦ* (*1: 17*), en *5: 1 – 8: 39* ontvou God se *δύναμις εἰς σωτηρίαν* (*1: 16*) in die wêreld. In *5: 9* en *8: 24* herhaal *σωτηρίαν* in die werkwoord *σώζω*. *Σώζω* kom in 'n passiewe vorm voor en verwys na God se magtige redding van sondaars deur sy Seun (*6: 9*) vanuit die heerskappy (*βασιλεύω, κυριεύω: 5: 12 – 6: 23*) van die gepersonifieerde magte van die

sonde en dood, asook van hulle handlangers, die wet en die sondige menslike natuur.

5.10.4 Σωτηρία.

Σωτηρίαν is, omdat dit in die tesis sin van Rm voorkom, en omdat dit later in die Rm-brief 'n belangrike rol speel (5: 9; 8: 24; 13: 11), 'n belangrike term in Rm. Hoe moet σωτηρίαν egter verstaan word? Dui dit op 'geestelike' redding, of fisiese redding, of 'n ander vorm van redding? Daar word vervolgens gekyk na σωτηρίαν : (1) in die OT gedeeltes; (2) in 1: 16-17.

5.10.4.1. Σωτηρία in die relevante OT gedeeltes.

Die OT gedeeltes wat Paulus in 1: 16 (σωτηρίαν) eggo is: *Jes 51:5; 52: 10 ; Ps 97: 2; cf Hab 3:18*. Hierdie verse word elkeen bespreek.

5.10.4.1.1 Jes 51: 5 lui (NAB):

'...Die redding (δικαιοσύνη) wat ek bring,
kom baie gou,
die *verlossing* (σωτήριόν) wat ek bewerk, is op pad,
Ek self regeer (τὸν βραχίονά; cf δύναμις) oor die nasies (ἔθνη)....'

Die volgende feite is belangrik vir die verstaan van hierdie vers: (1) *Jes 51: 5* is deel van *Deutero-Jesaja* (40-55) wat sentreer om Jahwe se herstelde koningskap in Sion/Jerusalem en Israel se terugkeer na Palestina uit hulle ballingskap in Babilonië; (2) die motief van *verlossing* (24x) sentreer om Jahwe se reddingswerk ten opsigte van *Israel* (43:3,11; 49: 8,26), en ook ten opsigte van die *nasies van die wêreld*, as 'n openbaring van *universele verlossing* (43: 11; 45: 8,15,17; 49: 6,22; 51: 5,6,8); (3) in 51: 5 verwys σωτήριόν na Jahwe se magtige *daad* van *historiese* 'verlossing' (NAB) van Israel uit Babilonië, deur bemiddeling van sy 'kneg', Kores, in 539 vC; (4) Jahwe se magtige verlossing van Israel is die beëindiging van sy *toorn/gerig* oor of straf van Israel (*Jes 51: 1-3*; cf *Rm 1: 18; 5: 9*); (5) die woord 'arm' (τὸν βραχίονά) kom in die meervoudsvorm voor en dui op die volheid en totaliteit (pluralis amplitudinus) van Jahwe se persoonlike aksie en magsuitoefening voor die oë van die nasies (cf *Rm 1: 3-4; δύναμις: 1: 16*); (6) die 'arm' van Jahwe is in *Jes 53: 1-2* die Kneg; (7) σωτήριόν en δικαιοσύνη word in 51: 5 parallel gestel (cf *Rm 1: 16-17*). Wanneer Paulus σωτήριόν uit *Jes 51: 5* in 1: 6 eggo, verstaan hy dit waarskynlik as God se *nuwe magtige historiese daad* van 'verlossing' (NAB) deur die sterwe en opstanding van die historiese Jesus, wat die Christus, die Messias (= gesalfde Kneg) van Israel, en nou Kurios is (1: 3-4).

5.10.4.1.2 Jes 52: 10 lui (NAB):

'...Die Here het sy heiligheid, sy mag (τὸν βραχίονά; cf δύναμις: 1: 16) geopenbaar (ἀποκαλύψει; cf 1: 17) voor die oë van al die nasies (ἔθνων: cf Ἰουδαίῳ καὶ Ἑλλήνι: 1: 16).
Tot aan die uithoeke van die aarde
sal hulle die *redding* (σωτηρίαν ; cf 1: 16) sien
wat ons God bewerk het....'

Punte 1 – 7 wat hierbo by Jes 51: 5 uiteengesit is (5.10.4.1.1), geld ook hier. Jes 52: 10 is deel van 'n *ringskomposisie* (52: 7-10) waarin Jahwe die Koning (52: 8-9), as 'n triomferende *Kryger* uitgebeeld word. Σωτήριον omsluit die giasmus (52: 7 en 10) en het 'n militêre (kryger) betekenis. 'n Deeglike uiteensetting van 52: 7-10 is in **hoofstukke 2 en 4** gegee. Σωτήριον in 52: 10 het dus 'n militêre/kryger betekenis. Die *volgende sake* is van belang in Jes 52: 10: (1) Jahwe se persoonlike historiese *magsdaad* ('arm': zrw/τὸν βραχίονά : 52: 10a), wat verwys na sy *bevryding* van Israel uit ballingskap; (2) die *sigbaarheid* van Jahwe se magsdaad vir alle mense (52: 10c; cf ἀποκαλύψει: 52: 10a; Rm 1: 17); (3) Jes 52: 10 staan *parallel* aan Jes 51: 4-6. Wanneer Paulus σωτηρίαν in 52: 10 in *Rm1: 16 eggo*, is Jahwe se persoonlike historiese magsdaad en ingryping in die geskiedenis en mensewêreld dalk die Vorklang wat hy helder hoor.

5.10.4.1.3 Ps 97:2 lui (NAB):

'...Die Here het sy oorwinning bekend gemaak,
aan die nasies (ἔθνων; cf' Ιουδαίω καὶ Ἕλλησι: 1: 16) het Hy
sy reddingsdade (δικαιοσύνη; cf 1: 17) geopenbaar (ἀπεκάλυψεν; cf 1: 17)...'

Ps 97:2 is deeglik hierbo by punt 5.10.3 in hierdie hoofstuk bespreek. Σωτήριον word in die NAB met 'oorwinning' weergegee. Dit het dus 'n militêre/kryger betekenis en beeld Jahwe as 'n triomferende Kryger uit. Saam met al die ander *terme* in Ps 97: 1-3 (θαυμαστά: 97: 1; τὸν βραχίονά : 97: 1; δεξιὰ: 97: 1; δικαιοσύνη (reddingsdade: 97: 2), verwys σωτηρίαν in 97:2 na Jahwe se ingryping in die mensewêreld en sy in-trede in die geskiedenis deur sy *magtige daad* van *historiese bevryding* van Israel uit Egipte en later Babilonië. Wanneer Paulus σωτήριον in 97:2 in *1: 16 eggo* is Jahwe se persoonlike historiese magsdaad van ingryping in die geskiedenis en mensewêreld dalk die Vorklang wat hy helder hoor.

Konklusie:

In al die relevante OT gedeeltes wat as 'n Vorklang van 1: 16-17 dien, het σωτηρίαν in die sin van: (1) verlossing (Jes 51: 5); of (2) (militêre) oorwinning (Jes 52: 10; Ps 97: 2) betrekking op Jahwe se *persoonlike historiese magsdaad* ('arm': Jes 51: 5 (2x); 52: 10; Ps 97: 1) van ingryping in die geskiedenis en mensewêreld om sy volk Israel uit ballingskap te bevry.

5.10.4.2 Σωτηρίαν in 1: 16-17.

Twee belangrike vrae in verband met Paulus se gebruik van σωτηρίαν in 1: 16 is: (1) die *agtergrond* daarvan; (2) of σωτηρίαν na 'n 'werking' of 'n *daad* van God verwys. Hierdie twee vrae word hieronder as deel van 'n aantal belangrike punte in verband met die gebruik van σωτηρίαν in 1: 16 bespreek. Dié punte is die ondergemelde:

5.10.4.2.1 Σωτηρίαν het *twee agtergronde*. In die kontemporêre *Grieks-Romeinse* godsdienstige wêreld is sekere gode, soos Zeus, Apollo, Artemis, Asklepios en Dea Roma, dikwels θεός σωτήρ genoem vir hulle σώζω tydens seestorms, gevare, siekte, nood, ens. Hierdie gode is ook kulties vereer. Die titel θεός

σωτήρ is ook aan konings, keisers en stadsrade toegeken vir hulle rolle as weldoeners aan mense. In die *OT* verwys σωτηρία en σώζω : (1) na Jahwe se persoonlike magtige historiese dae van die bevryding van Israel uit hulle twee ballingskappe in Egipte en Babilonië (mosia: Redder); (2) na 'redders' wat hy opwek om Israel te red (Rigt 3: 9,15; 6: 36; 2 Kon 13: 5). Σωτηρία in 1: 16 het heel waarskynlik 'n *OT* agtergrond.

- 5.10.4.2.2 Die frase (δύναμις) εἰς σωτηρίαν druk die *doel* uit wat God met sy δύναμις in die oog het. Die voorsetsel εἰς druk nie net 'beweging na' 'n doel uit nie, maar beweging reg 'tot by' en 'tot binne in' 'n doel, in die sin van ' met die effek om tot *stand* te bring.'
- 5.10.4.2.3 Dit wat God met sy δύναμις wil bereik is σωτηρίαν . Σωτηρίαν kan verwys na óf na 'n *daad/gebeurtenis*, óf na 'n *effektiewe mag/magswerking* wat aktief is in die wêreld. Eersgenoemde is die primêre en korrekte betekenis. Laasgenoemde is slegs in afgeleide sin en in sekondêre sin die bedoeling, in die sin van die *effek* van die gebeurtenis.
- 5.10.4.2.4 Die Vorklang van σωτηρίαν in 1: 16 is die bogemelde *OT* relevante gedeeltes (hoofstuk 5.10.4.1). In dié gedeeltes is: (1) *Jahwe* altyd die *subjek* van die handeling ; (2) behels die optrede van Jahwe 'n *persoonlike magtige daad* van Hom; (3) is Jahwe se redding van Israel vir hulle altyd 'n *historiese* ervaring. Hierdie drie betekenisfigureer *waarskynlik* ook in 1: 16 wanneer Paulus σωτηρίαν daarin eggo.
- 5.10.4.2.5 Σωτηρίαν verwys in 1: 16 na die *Christusgebeure*. Die antesedent van σωτηρίαν in 1: 16 is die sterwe en opstanding van Jesus, wat Christus, die Messias is, in 1: 3-4. Ná 1: 16 in die res van Rm, word σώζω, in 8: 24 in die aoristusvorm gebruik, en verwys dit na die sterwe van Christus op Golgota. Die kruis van Golgota is deur God in die nuwe eskatologiese aeon (νυνὶ δὲ: 3: 21; 5: 9; 8: 22) as sy *nuwe* persoonlike *magtige daad* in die sentrum van die wêreldgeskiedenis opgerig . God het in Christus gehandel. Christus se heilswerk is God se nuwe beslissende daad tot redding van mense.
- 5.10.4.2.6 Die kruis van Christus het 'n *effek* in die wêreld. Dit sê vir die wêreld dat Christus daar gesterf het sodat God sy *doel* (εἰς) van σωτηρίαν in die wêreld ten volle tot stand kan bring. Hy, Christus, vorm die *inhoud* van die εὐαγγέλιον en Hy word daarin aan die wêreld bekend gemaak en aangebied as God se Σωτήρ. Die *effek* hiervan is dat die εὐαγγέλιον redding bring.
- 5.10.4.2.7 God het in die *verlede* op Golgota σωτηρίαν vir die wêreld daargestel. Hy sal ook die *toekoms* σωτηρίαν bewerk, naamlik in die *eindoordeel* (ὄργή: 5: 9). Σωτηρίαν het dus in Rm ook 'n *eindeskatologiese* klank. In Fil 1: 28 staan dit teenoor ἀπώλεια , 'n finale vernietiging in toekoms (1 Tes 5: 8-9; 1 Kor 3: 15; 5: 5; Filip 2: 12).
- 5.10.4.2.8 God se σωτηρίαν is παντὶ τῷ πιστεύοντι , Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. Hierdie twee sake, *geloof* en *alle* mense, word net hierna in hierdie hoofstuk bespreek.

- 5.10.4.2.9 Σωτηρίαν is'n baie belangrike motief in die Psalms en Jesaja (LXX). Dit kom vier en dertig keer in die Psalms en vier en twintig keer in Deutero-Jesaja voor. Die konteks waarin dit daar voorkom is Jahwe se *universele verlossing* vir *alle mense*, die hele *wêreld*.
- 5.10.4.2.10 Deur die woord σωτηρίαν in 1: 16 word God deur die metafoor van 'n Redder uitgebeeld.

Konklusie:

In die Vorklang van 1: 16-17, naamlik in Jes 51: 5,6,8; 52: 10; Ps 97: 2, sentreer Jahwe se heilsoptrede rondom twee pole: Israel en die nasies/heidene. In Jes 40-55 en Ps 97 is die *vraag* ten opsigte van Jahwe se *universele* redding/oorwinning (σωτήριον) /reddingsdade (δικαιοσύνη): hoe hierdie *reddende aksie* waartoe Jahwe Hom verbind het namens Israel, ook die nasies/heidene buite Israel, insluit. Dit was die Vorklang wat Paulus hoor lui het met die skryf van 1: 16. Wanneer Paulus σωτηρίαν in 1: 16 uit Jes 51: 5; 52: 10 en Ps 97: 2 eggo, dink hy waarskynlik aan God se nuwe magtige daad van verlossing in die eskatologiese aeon (νῦν) en wel as sy ingryping in die mensewêreld (Rm 3: 19; 5: 12) en in die geskiedenis van die wêreld (3: 21-26) deur die sterwe en opstanding van die historiese Jesus, wat die Christus, die Messias van Israel is, en wat nou Here is (1: 3-4). Dit is die nuwe en die klimaktiese fase in God se heilsdoel met die mensdom. En dit is die *antwoord* op bogemelde vraag: σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι.

5.10.5 Πιστεύω (1: 16).

Die verkondiging van God se persoonlike nuwe magtige heilsdaad in die geskiedenis en die nuwe eskatologiese aeon, in die Christusgebeure (1: 1-4), is παντὶ τῷ πιστεύοντι. Ondergemelde punte is van belang in verband met πᾶς.

- 5.10.5.1 Πιστεύω is 'n *verhoudingswoord*. Πιστεύω beteken 'om jouself aan iemand te bind', 'om jou *sekureit* op iemand te baseer', 'om *getrou* aan so 'n persoon te wees'.
- 5.10.5.2 In die mens-God verhouding is πιστεύω *gerig* op God. In 1: 16 is dit gerig op God wat deur sy magtige persoonlike *daad* ingegryp het deur die Christusgebeure (1: 3-4) in die menslike wêreld en geskiedenis in die nuwe eskatologiese aeon (νῦν). God, wat in Christus gehandel het (1: 3-4), is die *inhoud* van πιστεύω.
- 5.10.5.3 In die oppervlaktestruktuur van 1: 1-17 moet πιστεύω in 1: 16 as kolon verbind word met εἰς ὑπακοὴν πίστεως in 1: 5; 15: cf 15: 18. Cranfield noem sewe moontlike verklarings om ὑπακοὴν πίστεως te verklaar. Die genitief πίστεως is waarskynlik 'n apposisionele of definiërende genitief: die *geloof bestaan uit gehoorsaamheid*. Πίστεως in 1: 16 moet waarskynlik in hierdie sin verstaan word: πιστεύω beteken om die εὐαγγέλιον oor God se δύναμις εἰς σωτηρίαν gehoorsaam aan te neem (cf ἐλάβομεν 1: 5). Vir *elkeen* wat in gehoorsaamheid reageer op God se daad in die Christusgebeure (1: 3-4) is daar σωτηρίαν. Πιστεύω is dus πάντες se gehoorsame antwoord op God se nuwe heilsopenbaring (cf ἀποκαλύπτεται : 1: 17) in die historiese Jesus, wat die Christus, die Messias van Israel is, en nou ook Here is (1: 3-4).

- 5.10.5.4 Πιστεύοντι staan in 'n praesens partisipium vorm en kan die volgende betekenis hê: (1) dit verwys na die *universaliteit* en *genadekarakter* van God se σωτηρίαν; (2) dit dui op die *aanvanklike* toegangspunt en toetree tot God se heil in die Christusgebeure (1: 3-4), maar ook op die *kontinue* gehoorsaam-wees daaraan, en voordurende oriëntasie tot God se heilshandeling; (3) dat God se heilshandeling in die historiese Jesus, die Christus, die Here, iets is wat *voortdurend in die geskiedenis van die mensdom* beskikbaar is.

Konklusie:

In die Vorklang van 1: 16, naamlik in Jes 51: 5,6,8; 52: 10; Ps 97: 2, sentreer Jahwe se heilsoprede rondom twee pole: Israel en die nasies/heidene. In Jes 40-55 en Ps 97 is die vraag ten opsigte van Jahwe se *universele redding/oorwinning* (σωτήριόν)/reddingsdaad (δικαιοσύνη): *hoe* hierdie *reddende aksie* waartoe Jahwe Hom verbind het namens Israel ook die nasies buite Israel, die heidene, insluit. Dit was die Vorklang wat Paulus hoor lui het met die skryf van 1: 16. In die eggo in 1: 16 word die *antwoord* gegee: πίστεως. Dit was nog altyd die medium waardeur God sy reddende aksie (δικαιοσύνη) uitgeoefen het (4: 1-25; 9: 30- 10: 17). 'Elkeen' (πᾶς) en 'almal' (πάντες) kan 'nou' (νῦν) 'glo', en so deel in sy universele σωτηρίαν.

5.10.6 Πάντες: 'Ιουδαίω καὶ Ἕλληνι.

In 1: 16 verklaar Paulus πιστεύοντι verder. Πιστεύοντι behels die ondergemelde belangrike punte.

- 5.10.6.1 God se σωτηρίαν is beskikbaar vir πάντες: 'Ιουδαίω τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. Πάντες sê dat God se nuwe eskatologiese σωτηρίαν, met as inhoud sy magtige daad in die Christusgebeure (1: 3-4), daar is vir *elkeen* wat glo, sonder uitsondering en sonder onderskeid. Πᾶς is 'n belangrike en fundamentele motief in Rm (1: 15,16; 3: 9,12,19,20,22,23; 4: 11,16; 5: 12,18; 8: 32, 10: 4,11,12,14; 11: 26,32; 15: 7-12; πάντες: 1: 18 – 5: 21).
- 5.10.6.2 Τε dui op die fundamentele *gelykheid* tussen Jood en nie-Jood. Ἕλληνι word hier antiteties teenoor 'Jood', in die sin van nie-Jood, dit wil sê van heiden, gebruik (cf 3: 9).
- 5.10.6.3 Daar is geen διαστολή (3: 22) nie, maar 'n absolute gelykheid tussen 'Ιουδαίω καὶ Ἕλληνι, en tog sê 1: 16 Ιουδαίω ... πρῶτον. Dit is 'n paradoks. Hierdie dubbele beklemtoning loop dwarsdeur Rm (2: 17; 9: 1- 11: 36). Πρῶτον kan op die volgende wyses verstaan word: (1) dit *balanseer* in hierdie frase πάντες in die vorige frase; (2) dit dui aan dat in die *raamwerk* van 'n basiese gelykheid tussen Jood en nie-Jood (τε; πιστεύοντι) daar 'n onontkenbare *prioriteit* is ten opsigte van die Jood; (3) dat in God se *universele* reddingsplan (Jes: 40-55; 51: 1 – 52: 12; Ps 97: 1-3) daar 'n *historiese prioriteit* ten opsigte van die Jood was (Vorsprung); (4) dit dui op die *heilshistoriese en kronologiese* voorrang wat God se σωτηρίαν betref.
- 5.10.6.4 Die 'terme van redding' bly onwrikbaar dieselfde: πιστεύω.

Konklusie:

In die Vorklang van 1: 16-17 in Jes 51: 5,6,7; 52: 10; 97: 2 sentreer Jahwe se heilsoprede as sy *universele redding* rondom *twee pole*: Israel en die heidene. In Jes 40-55 en Ps 97 is die vraag

ten opsigte van Jahwe se universele redding/oorwinning (σωτήριόν)/reddingsdaad (δικαιοσύνη): hoe hierdie reddende aksie waartoe Jahwe Hom verbind het namens Israel, ook die nasies/heidene buite Israel, insluit. In God se nuwe heilsoprede, in die Christusgebeure (1: 3-4), in die nuwe eskatologiese aeon (νῦν), word hierdie twee pole verenig, in die woord πᾶς: 'elkeen', Jood en nie-Jood, het 'nou' toegang tot God se σωτηρίαν .

5.10.7 Δικαιοσύνη.

Rm 1: 16-17 is die tesissin van die hele Rm-brief. Die klem val daarin op 1: 16 wat na God se δύναμις en σωτηρίαν verwys. Δύναμις moet teen die agtergrond van Jes 51:5, 52: 10 en Ps 97: 2 verstaan word. Die twee verse vorm die Vorklang van δύναμις wat Paulus in 1: 16 eggo. In die gemelde twee OT gedeeltes verwys δύναμις na Jahwe se persoonlike *Goddelike aksie* in die wêreld en in die geskiedenis waardeur Hy sy *reddende en triomferende mag* as Koning en Kryger universeel voor die oë van die nasies openbaar sodat hulle dit kan sien. Σωτηρίαν moet teen die agtergrond van Jes 51: 5; 52: 10 en Ps 97: 2 verstaan word. Die drie verse vorm die Vorklang van σωτηρίαν wat Paulus in 1: 16 eggo. In die gemelde drie OT gedeeltes verwys σωτηρίαν in die sin van (1) verlossing (51: 5; NAB) of (2) (militêre) oorwinning (Jes 52: 10; Ps 97: 2; NAB) na Jahwe se persoonlike *historiese magsdaad* ('arm': Jes 51: 5(2x); 52: 10; Ps 97: 1) van *ingryping* in die geskiedenis en mensewêreld om sy volk Israel uit ballingskap te bevry.

Die δύναμις en σωτηρίαν van God is die 'blye tyding' van God in die wêreld (1: 16). Rm1: 17 brei verder hierop uit en sê: δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται. Ἐν αὐτῷ verwys terug na 1: 16 en na εὐαγγέλιον. In God se δύναμις en σωτηρίαν word sy δικαιοσύνη geopenbaar. *Hoe* moet die uitdrukking δικαιοσύνη θεοῦ verstaan word? Die antwoord op hierdie vraag is uiters belangrik aangesien dit *bepalend* is vir die verstaan van die oorhoofse konteks van *Paulus se gedagtes en teologie, asook vir die Rm-brief*. Daar word vervolgens gekyk na δικαιοσύνη in: (1) die relevante OT gedeeltes: (2) in 1: 16-17.

5.10.7.1 Δικαιοσύνη in die relevante OT gedeeltes.

Twee OT gedeeltes vorm die direkte Vorklang van δικαιοσύνη in 1: 17. Hulle is: (1) Jes 51: 5; (2) Ps 97: 2. Die twee verse word hieronder bespreek:

- Jes 51: 5 lui (NAB):
'...Die *redding* (δικαιοσύνη) wat ek bring,
kom baie gou,
die *verlossing* (σωτήριόν) wat ek bewerk, is op pad,
Ek self regeer (τὸν βραχίονά ; cf δύναμις: 1: 16) oor die nasies....'

Die raamwerk en die agtergrond van Jes 51: 5 is deeglik in **hoofstuk 5.10.4** bespreek. 'n Paar belangrike punte in verband met δικαιοσύνη in Jes 51: 5 is: (1) δικαιοσύνη ('redding': NAB) verwys na Jahwe se magtige *daad van historiese 'redding'* van Israel uit Babilonië in 539 vC; (2) Jahwe se magtige 'redding' van Israel is die beëindiging van sy *toorn* ten opsigte van Israel (ὀργή: 51: 1-3; cf 1: 18; 5: 9); (3) die woord 'arm' kom twee keer in die meervoudsvorm voor en dui op die volheid en totaliteit van Jahwe se persoonlike aksie en magsuitoefening voor die oë van die nasies (cf Rm 1: 3-4; δύναμις: 1: 16); (4) δικαιοσύνη ('redding': NAB) en σωτήριόν ('verlossing': NAB) word *parallel* gestel (cf Rm 1: 16-17) . Wanneer Paulus δικαιοσύνη uit Jes 51: 5 in 1: 17 eggo, verstaan hy dit waarskynlik as God

se nuwe magtige *historiese daad van 'redding'* (NAB) deur die *sterwe en opstanding* van die historiese Jesus, wat die Christus, die Messias van Israel, en nou Here is (1: 3-4; 3: 21-26).

- Ps 97: 2 lui (NAB):

'...Die Here het sy oorwinning (σωτήριόν)
bekend gemaak,
aan die nasies het Hy
sy *reddingsdade*(δικαιοσύνη) geopenbaar (ἀπεκάλυψεν)...'

Die raamwerk en die agtergrond van Ps 97: 2 is deeglik in **hoofstuk 5.10.4** bespreek. 'n Paar belangrike punte in verband met δικαιοσύνη in Ps 97: 2 is: (1) δικαιοσύνη ('reddingsdade': NAB) verwys na Jahwe se magtige *daad van historiese 'redding'* van Israel uit Egipte tydens hulle uittog deur die Rietsee (Eks 1 – 15); (2) δικαιοσύνη ('reddingsdade': NAB) en σωτήριόν ('oorwinning': NAB) word *parallel* gestel (cf Rm 1: 16-17). Wanneer Paulus δικαιοσύνη uit Ps 97: 2 in 1: 17 eggo, verstaan hy dit waarskynlik as God se *nuwe* magtige historiese daad, as sy 'reddingsdaad' (NAB) deur die *sterwe en opstanding* van die historiese Jesus, wat die Christus, die Messias van Israel, en nou Here is (1: 3-4; 3: 21-26).

Die metafore waardeur Jahwe in Jes 51: 5 en Ps 97: 2 uitgebeeld word is dié van 'n *Redder/Verlosser* en 'n *Kryger*. *Indirek* word Jahwe deur hierdie twee metafore as 'n *Koning* uitgebeeld, aangesien 'n metafoor ook geïmpliseer kan wees, en omdat die koningsmetafoor die hoofmetafoor in Deutero-Jesaja en die koningspsalms is (93-99). Per *implikasie*, as eggo, sal hierdie *drie metafore God* dan ook in Rm 1: 16-17 uitbeeld.

5.10.7.2 Δικαιοσύνη in Rm 1: 16-17.

Die genitief konstruksie δικαιοσύνη θεοῦ (Rm 1: 17; 3: 5,21,22; 10: 3; 2 Kor 5: 21) of δικαιοσύνης αὐτοῦ (Rm 3: 25) of τὴν ἐκ θεοῦ δικαιοσύνην (Filip 3: 9) kom tien keer in die corpus Paulinum voor en speel 'n baie belangrike rol daarin. Vir sommige verklaarders is δικαιοσύνη θεοῦ die centrum Paulinum en speel dit dié rol in sy teologie. Die *meeste* van die voorkomste van hierdie frases (ses uit tien) kom in Rm voor, wat Paulus se volledigste uiteensetting van die enige ware God (3: 30) se heilswerk in die wêreld is. Hoe moet die frase δικαιοσύνη θεοῦ – ook in 1: 17 – verstaan word? Die volgende uiteensetting poog om hierdie vraag te beantwoord.

- 5.10.7.2.1 Deur die *geskiedenis* is δικαιοσύνη θεοῦ onder andere op die volgende *wyses* verstaan: (1) as 'n genitivus *subjectivus*; (2) as 'n genitivus *objectivus*; (3) as 'n genitivus *auctoris*; (4) *eties*; (5) as die *morele integriteit* van God; (6) as die *trou* van God; (7) *sinoniem met σωτηρίαν* as 'n verwysing na die reddingsdade van God; (8) as 'n *verhoudingsbegrip* tussen God, die God van die verbond, en Israel, in die OT, en God en alle gelowiges, in die NT; (9) *eksistensieël*. Hedendaags word punte (1) en (8) as die korrekte vertrekpunt gesien.
- 5.10.7.2.2 Om δικαιοσύνη θεοῦ reg te verstaan, moet daar deur Paulus se *Griekse* taal gedring word ten einde hierdie begrip in die lig van die *OT* en van Paulus se *Joodse agtergrond* en opleiding te verstaan.

Die verstaan van δικαιοσύνη – wat uit die Grieks-Romeinse tradisie ontstaan het, en wat die Westerse teologiese denke gevorm het, was om δικαιοσύνη /δικαίωω te sien as 'n ideaal of absolute (etiese) norm – dike – waaraan sekere aansprake en pligte gemeet kon word. Δικαιοσύνη /δικαίωω het hierdeur 'n unieke forensiese konnotasie verkry. Die beeld wat opgeroep word is dié van 'n saal of 'n hof waar regspraak beoefen word: 'n verhoor, 'n regter, jurielede, getuies, advokate, 'n uitspraak en 'n vonnis. Dit is allermins die betekenins van δικαιοσύνη θεοῦ in nóg die OT nóg by Paulus. Wat die OT betref, geld dit ten minste vir Deutero-Jesaja (40-55) en die koningspsalms (93 – 100).

- 5.10.7.2.3 Tot 1900 het die debat gesentreer om *twee vrae*: (1) hoe moet die *genitief* konstruksie δικαιοσύνη θεοῦ verstaan word; (2) watter *betekenis* het δικαιοσύνη θεοῦ vir die totale konteks van Paulus se gedagtes en *teologie*. Moet die konstruksie as 'n genitivus *objectivus* verstaan word, dit wil sê as 'n δικαιοσύνη wat God skenk, wat geldig is voor Hom, wat 'n *juridiese* stand van die sondaar voor God daarstel, en wat aan die sondaar 'n nuwe status asook 'n nuwe natuur skenk? Moet die genitief, as 'n genitivus *subjectivus* verstaan word, dit wil sê 'n genitief wat beide 'n *wesensattribuut* van God (Hy is δικαιοσύνη), asook 'n *handeling* van God (Hy tree δίκαιος op) beskryf? Verklaarders het eersgenoemde twee genitief vorms gekombineer in 'n genitivus *auctoris*, wat na beide God se eie δίκαιος-wees asook na die δικαιοσύνη wat van God af uitgaan na mense, verwys. Saam met hierdie drie verklarings van die frase δικαιοσύνη θεοῦ was daar ander vrae. Word die δικαιοσύνη θεοῦ ervaar as 'n *etiese* mag, of as 'n *nuwe verhouding* met God, of as 'n verandering van *heerserskap* in die gelowige se lewe?
- 5.10.7.2.4 *Cremer* het in 1900 nuwe rigting aan die bestudering van die frase δικαιοσύνη θεοῦ gegee. Hy het daarop gewys dat *sedeq* (manlik)/*sedaqah* (vroulik) in die OT as Jahwe se *verbondstrou* verstaan moet word. In hierdie sin is *sedeq/sedaqah* 'n *subjektiewe* genitief, nie in ontologiese sin nie, maar as 'n verwysing na Jahwe se *reddende aktiwiteit* as *Verlosser/Redder en Kryger* ten opsigte van sy verbondsvolk Israel. Hierdie verstaan van die begrip het dus 'n sosiale milieu en word as 'n *verhoudingsbegrip* verstaan.
- 5.10.7.2.5 Die oudste OT tekste wat na die *sidqot*/δικαιοσύνη van Jahwe verwys, is *Eks 15: 2* en *Rigters 5: 11*. In hierdie gedeeltes beskryf Jahwe se *sidqot* sy *krygeraksies* binne 'n oorlog konteks waardeur hy 'redding' bewerk (δικαιοσύνη : Eks 15: 2) of 'oorwinning' (δικαιοσύνη: Rigt 5: 11) vir sy volk Israel behaal. Dit geskied binne die *verhouding* van Jahwe as die God van die verbond. Die nuanse van Jahwe se *trou* as God van die verbond teenoor sy verbondsvolk skemer hier dalk ook deur. Jahwe word in hierdie gedeeltes as 'n *Redder en Kryger* uitgebeeld. Die *subjektiewe* betekenis van δικαιοσύνη θεοῦ as 'n *handeling* van Hom figureer dus hier.
- 5.10.7.2.6 In *Deutero-Jesaja* (40-55) en die '*Jahwe is Koning*'- *Psalms* (93-99) behou *sedeq*/δικαιοσύνη die betekenis van Jahwe se *reddende aksie* ten behoeve van sy volk Israel (Jes 51: 5,8; Ps 97: 2). In hierdie gedeeltes word δικαιοσύνη ook feitlik *sinoniem* met σωτήριον gebruik (Jes 51: 5; Ps 97: 2). Die raamwerk in elke geval is Jahwe se *verbond* met sy volk. Die δικαιοσύνη θεοῦ is Jahwe se reddende daad om sy volk in hulle *verhouding* met Hom te herstel, en om hulle blywend binne daardie verbond te hou (Jes 51: 5,6,8; Ps 97: 2). Dit is hierdie konsep van Jahwe se δικαιοσύνη wat Paulus in Rm 1: 17 oorneem wanneer hy Jes 51: 5 en Ps 97: 2 daarin eggo. Sy gebruik van δικαιοσύνη θεοῦ is sy manier om die δύναμις θεοῦ εἰς

σωτηρίαν te verduidelik. Dit is hierdie betekenis wat δικαιοσύνη θεοῦ ook hoofsaaklik in Paulus se teologie en ook in Rm het, en wat die sleutel verskaf om byvoorbeeld die frase in 1: 17 en in 5: 21; 6: 13-18 (binne Rm 5-8) asook in 3: 5,21-22,25-26 reg te verstaan. In hierdie gedeeltes verwys die frase na God se reddende aksie in die wêreld om mense te red. Die historiese plek waar God sy reddingsaksie openbaar, en wel as 'n χάρισμα en 'n δωρεά van Hom, is in die sterwe van Jesus Christus aan die Kruis van Golgota, saam met sy opwekking uit die dood in Getsemane.

- 5.10.7.2.7 In Deutro-Jesaja (40-55) en die 'Jahwe is Koning'-Psalms (93-99; 96: 3; 97: 1-3) vind daar 'n *verbreiding* van Jahwe se *reddende aksie* plaas en verkry dit 'n *kosmiese* (mense) en *universele* (skepping) dimensie (Jes 51: 1 – 52: 12; 62: 7-10; Ps 97: 1-9; 93: 1 – 99:9). Die Jahwe-Israel verhouding *verbreed* tot 'n *Jahwe-mens* en 'n *Jahwe-skepping* verhouding. In Rm 1: 16-17 vind daar ewe-eens 'n *verbreiding* van God se reddende aksie plaas, en wel vanaf 'n *God-Israel* verhouding (Ἰουδαίῳ) tot 'n *God-mens* verhouding (πάντες/Ἕλλησι/ἔθνη). Indirek *verbreed* die verhouding ook na 'n *Skepper-skepsel* verhouding omdat God se optrede in 1: 16-17 dié van Hom is as Skepper in sy skepperstrou (1: 18 – 3: 20; 3: 21-31; 5: 12-21; 8: 38).
- 5.10.7.2.8 In Rm 1: 16-17 is die volgende belangrike aspekte in verband met die frase δικαιοσύνη θεοῦ implisiet verder ter sake:
- God oefen sy *soewereine vryheid* uit om die verhouding tussen Hom en sy *skepping* (κτίσις) en *mense* (κόσμος: 5: 12; 8: 19-23,38) te herstel.
 - God openbaar sy *trou* teenoor sy κτίσις en κόσμος om dit nie prys te gee aan die 'magte' van ἀμαρτία en θάνατος nie (1: 18 – 3: 20; 5: 12 – 6: 23).
 - In God se δικαιοσύνη gaan d't om 'n *skeppende handeling* van Hom waardeur Hy sy κτίσις en κόσμος weer 'nuut' maak (καινότης: 6: 4; 7: 6). Käsemann beskryf God se reddingshandeling in Christus as die her-inbesitneming op her-oppeising of her-konstituering deur God van sy skepping (κτίσις) en mense (κόσμος).
 - Deur die sterwe en opstanding van Jesus Christus manifesteer God sy reddende mag teenoor sy skepping en die mensheid. Hierdie mag wat Hy uitoefen is sy regmatige mag waardeur Hy *trionfeer* in 'n wêreld wat van Hom vervreem is/verval het, maar wat tog, as skepping, sy onvervreembare besit is (Käsemann). God se triomf het 'n nuanse van *finaliteit* asook van 'n *vindikering* van Hom
 - God openbaar sy reddende mag *histories* in die wêreld in die sterwe van Jesus Christus op die kruis van Golgota, asook in sy opwekking uit die dood in die Tuin van Getsemane. God se δικαιοσύνη in 1: 17 is dus per implikasie sy eindtydelike handeling in Jesus Christus (1: 3-4).
 - God openbaar sy reddende mag *eskatologies* dit wil sê in die nuwe eskatologiese tydperk (ὡνὶ δὲ: 3: 21; 5: 9; 6: 18; 7: 6; 8: 22) wat tegelykertyd die inleiding van die nuwe *aeon* is (12: 1; καιρός: 5: 6; ὡνὶ δὲ: 3: 21; 5: 9; 6: 18; 7: 6; 8: 22). Naas die eskatologiese aspek is daar ook 'n *eindeskatologiese* aspek (5: 9; 8: 19-23, 31-39).
 - Deur sy reddende mag (δικαιοσύνη) lei God 'n *nuwe aeon* asook 'n *nuwe mensheid* in deur Jesus Christus, die een Mens, wat ook die tweede 'Αδὰμ is (5: 12-21). Hierdeur het God in belang van die mensdom opgetree om 'lewe' (ζωή) weer vir hulle moontlik te maak (5: 15-21). Hierdie ζωή is beide iets presenties (6: 4,5,8,10; 7: 6; 8: 12-13) en toekomstig (6: 5,8; 8: 11) asook ewig (αἰώνιος : 5: 21; 6: 23).

- God se *δικαιοσύνη* is sy *χάρισμα* en sy *δωρεά* aan sy skepping en sondaars (3: 21-26; 5: 15-21; cf Käsemann).
- God ‘openbaar’ (*ἀποκαλύπτεται*: 1: 17) sy eindtydelike reddende aksie in Jesus Christus in die wêreld as iets vir ‘alle mense’/πάντες, Jood en nie-Jood, en Hy laat dit deur die *εὐαγγέλιον* bekend maak.
- In ál bogemelde punte word God direk en indirek deur vier *metafore* uitgebeeld, naamlik dié van *Skepper, Kryger, Redder en Koning*. Die koningsmetafoor is die hoofmetafoor wat as ‘n eggo vanuit die Vorklang in die relevante OT gedeeltes, naamlik Hab 2: 4; 3: 19; Jes 51: 5,6,8; 52: 7-10; Ps 97:2, weerklink.

5.10.8 Ἀποκαλύπτω.

Die δύναμις θεοῦ is εἰς σωτηρίαν παντὶ (1: 16). Rm 1: 17 brei hierop uit. Dit lui: *δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ... ἀποκαλύπτεται*. Daar word na laasgenoemde frase gekyk: (1) in die relevante OT gedeeltes; (2) in 1: 17.

5.10.8.1 Ἀποκαλύπτω in die relevante OT gedeeltes.

Twee OT gedeeltes vorm die direkte Vorklang van *ἀποκαλύπτεται* in 1: 17. Hulle is: (1) Jes 52: 10; (2) Ps 97: 2. Dié twee verse word hieronder bespreek.

- Jes 52: 10 lui (NAB):
‘...Die Here het sy heiligheid (*ἅγιος*), sy mag (*τὸν βραχίονά*), *geopenbaar* (*ἀποκαλύψει*) voor die oë van al die nasies (*ἔθνῶν*)....’ Die NAB verstaan die frase *τὸν βραχίονα αὐτοῦ τὸν ἅγιον* epeksegeties.

In 52: 10 verwys Jahwe se ‘heiligheid, sy mag’ = sy heilige arm(?) na sy *persoonlike* magtige *daad van ingryping* in die mensewêreld en die geskiedenis om sy volk Israel in 539 vC uit Babilonië te red (*σωτηρίαν*). Hierdie magtige daad van Hom is iets wat Jahwe voor die oë van die nasies (*ἔθνῶν*) geopenbaar het (*ἀποκαλύψε*). Die konteks van Jes 51: 1 – 52: 12 bepaal dat *ἀποκαλύψε* as ‘n afgehandelde daad verstaan moet word. *Ἀποκαλύψε* in 52: 10 is waarskynlik die Vorklang wat Paulus in *Rm 1: 17* eggo.

- Ps 97: 2 lui (NAB):
‘...Die Here het sy ‘oorwinning’ (*σωτήριόν*) bekend gemaak,
aan die nasies (*ἔθνῶν*) het Hy sy ‘reddingsdade’ (*δικαιοσύνη*) geopenbaar (*ἀπεκάλυψεν*)....’

Die ‘reddingsdade’ (*δικαιοσύνη*) in 97: 2b staan parallel aan *σωτήριόν* in 97: 2a. Albei hierdie woorde in 97: 2 verwys terug na *δεξιὰ αὐτοῦ* asook *τὸν βραχίονά* ὁ *ἅγιος* in 97: 1b asook na *θαυμαστά* in 97: 1a. Al hierdie terme in 97:2 en 97: 1 verwys na Jahwe se persoonlike magtige daad van ingryping in die mensewêreld en die geskiedenis om sy volk Israel, deur sy militêre ‘oorwinning’ (NAB) uit Egipte en Babilonië te bevry. *Ἀπεκάλυψεν* in 97: 2 is waarskynlik die Vorklang wat Paulus in *Rm 1: 17* eggo.

5.10.8.2 Ἀποκαλύπτω in Rm 1: 17.

Die werkwoord ἀποκαλύπτω wat Paulus in 1: 17 gebruik het waarskynlik Jes 52: 10 en Ps 97: 2 as hulle Vorklang. Die frase ἀποκαλύψει κύριος τὸν βραχίονα αὐτοῦ τὸν ἅγιον in Jes 52: 10 en die frase Κύριος ἀπεκάλυψεν τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ in Ps 97: 2 kom baie na aan die frase δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ... ἀποκαλύπτεται in Rm 1: 17. In Rm 1: 17 het die besittlike voornaamwoord αὐτοῦ in Ps 97: 2 'n bepaalde naamwoord – θεοῦ- geword. Dit is waarskynlik om parallel te staan aan δύναμις θεοῦ in 1: 16. Die werkwoord ἀποκαλύπτω het van 'n aoristus na 'n praesensvorm verander, en die orde van die woorde is omgekeer. Die volgende is belangrike punte oor Paulus se gebruik van ἀποκαλύπτω as 'n eggo van en sinspeling op Jes 52: 10 en Ps 97:2.

- 5.10.8.2.1 God se openbaring van Homself in die NT (Rm 1: 17) is vir Paulus 'n *voortsetting* van sy openbaring in die OT (Jes 52: 10; Ps 97: 2). In die εὐαγγέλιον aangaande sy δύναμις (1: 16) gaan God voort om Hom aan die ἔθνη – 'Ιουδαίῳ καὶ Ἕλληνι – te openbaar (1: 17).
- 5.10.8.2.2 Ἕλληνι dui nie op spraak nie, maar parallel aan 'Ιουδαίῳ, op die *godsdienst* van die mens (Schlatter). God se openbaring is dus gerig op mense se diens aan Hom.
- 5.10.8.1.3 Ἀποκαλύπτεται staan in 'n passiewe vorm. Die *referent* en die *agens* van die passiewe vorm is God. Hy is die handelende subjek wat van buite af opnuut in die geskiedenis ingryp – soos in Jes 52: 10 en Ps 97: 2 – deur 'n nuwe daad van Hom. Daardeur verander Hy – soos in Israel se twee eksodusse – die verloop van die menslike geskiedenis. Die passiewe vorm dui daarop dat God se openbaring 'n presentiese *voortgaande aktiwiteit* van Hom is.
- 5.10.8.1.4 Die *verhouding* van God se openbaring in Rm tot sy openbaring in die OT speel 'n belangrike rol. Die Hebreeuse geskifte (MT) getuig van en belowe 'n later beslissende openbaring deur God: προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις (1: 2). God se vorige openbaring in sy γραφαῖς ἁγίαις was *onvoltooid*. Dit is nie sy finale en beslissende Skrif en openbaring nie.
- 5.10.8.1.5 'Rm is 'n *teologiese openbaring*'. Die omvang daarvan is baie breed. Rm verwys na of sinspeel op *nege openbarings* deur God: (1) in Paulus se bekering Christofanie (1: 3 – 5); (2) deur/in die evangelie (1: 16); (3) in die skepping (1: 19-20); (4) van sy toorn (1: 18); (5) van sy straf in die oordeelsdag (2: 5); (6) in die Joodse λόγια (3: 2); (7) in die kruisdood van Jesus op Golgota; (8) in die werk van die Heilige Gees (5: 5-8: 27); (9) deur die eindheerlikheid (8: 18-23). Al hierdie openbarings deur God het betrekking op Homself en sy daad. Die daad van God is nie afsonderlike entiteite nie, hulle vorm deel van die groter raamwerk van God se openbaringsaktiwiteite in die mensewêreld (κόσμος) en in sy skepping (κτίσις).
- 5.10.8.1.6 God se finale en klimaktiese openbaring in die wêreld is die *Christusgebeure*: die sterwe en opstanding van sy Seun (1: 4,9), wat die historiese Jesus, Christus, die Messias van Israel, wat nou Κύριος is (1: 3-4; πεφανέρωται: 3: 21). Die perfektum πεφανέρωται in 3: 21 wys na God se spesifieke daad in Christus.

- 5.10.8.1.7 God se finale en klimaktiese openbaring in die wêreld is 'n *eskatologiese gebeurtenis*: (1) dit geskied in die nuwe eskatologiese *vûn* -tydperk (*νυνὶ δὲ*: 3: 21; 5: 9; 6: 22; 7: 6; 8: 22); (2) dit lui die nuwe aeon, asook die esgaton dus in; (3) verdeel die tyd en die geskiedenis van die wêreld in vC en nC (5: 6-10, 12-21; 6: 1-10; 7: 4-6; 8: 1-3,32,37).
- 5.10.8.1.8 Paulus *interpreteer* die Joodse apokaliptiese denke (200vC – 100 nC:1 en 2 Hen, 2 en 3 Bar, 4 Esr) se motiewe van hooploosheid en onreg in die wêreld, bese magte wat heers in die wêreld, visioene, 'n nuwe etiese orde asook van God se katastrofiese straf en ingryping om die wêreld situasie te verander, in die lig van die *Christusgebeure*. God triomfeer in Rm oor die magte van die sonde en die dood (5: 12 – 8: 13) in die mensewêreld (*κόσμος*: 5: 12) en Hy bevry sy *κτίσις* (8: 19-23,38). Daardeur stel God 'n *nuwe* Skepper-mens en Skepper-skepping *verhouding* deur sy reddende aksie *δικαιοσύνη* {1: 17} = *σωτηρία* {1: 16} = *δύναμις* {1: 16}) in die sterwe en opstanding van Christus daar (1: 3-4; 3: 21-26; 5: 6,8,18; 6: 2-10; 7: 4,25; 8: 1-3,32). Dit is sy apokalipties-eskatologiese 'goeie nuus' vir die wêreld. Dit is wat Hy aan die 'nasies' bekend maak en wat hulle ontvang as sy openbaring.

5.10.9 Δίκαιος en ζωή.

Rm 17b lui (NAB):

'...Elkeen wat deur God vrygespreek (*δίκαιος*) is omdat hy glo, sal lewe (*ζήσεται*)....'

Hierdie woorde is 'n aanhaling uit Hab 2:4. Dit is in **hoofstuk 5.7** hierbo bespreek. Die volgende punte kan bygevoeg word:

- 5.10.9.1 Die NAB vertaal die naamwoord *δίκαιος* in 'n *forensiese sin* met 'vryspreek'. Semanties kan *δίκαιος* wel hierdie betekenis moontlikheid hê. In 'n sosiale milieu het *δίκαιος* egter 'n *verhoudingsbetekenis*, en beteken dit letterlik: 'dit wat betrekking het daarop om in 'n regte verhouding met iemand te wees.' Rm 1: 17b kan dan weergegee word met: (1) 'hy wat in 'n regte verhouding met God is deur geloof, sal lewe'; of (2) 'hy wat deur geloof in 'n regte verhouding met God gestel is, sal lewe'.
- 5.10.9.2 In die totale konteks van 1: 17a en b het die frase *δικαιοσύνη θεοῦ* in 1: 17a die betekenis van God se eindtydelike *reddende aksie* in Jesus Christus waardeur Hy die God-mens en Skepper-skepsel *verhouding herstel*. God se doel met sy reddende aksie in Christus in die wêreld is in Rm 1: 16 – 8: 39, om mense en hulle lewens te omvorm tot mense wat *δίκαιος* is, dit wil sê wat in 'n *regte verhouding* met Hom staan en *lewe*. Hierdie lewe (*ζωή*: 1: 17b = Hab 2: 4b) is in Rm 5-8 eskatologies die *opstandingslewe* deur Christus (6: 5,8,10-11) en die *nuwe lewe* in Christus en die Gees (*καινότης*: 6: 4; 7: 6) in die *nuwe aeon* (*νυνὶ δὲ*: 3: 21; 5: 9; 6: 18; 7: 6; 8: 22). Die herstelde verhouding van die gelowige met God deur Jesus Christus en die 'nuwe lewe' asook die 'opstandingslewe' van die gelowige eindig *eindeskatologies* in gelykvormigheid aan die *εἰκόνη* van die Seun van God (8: 29), die deelhê aan die *δόξα* van Christus (8: 17) en van God (5: 2; 8: 30), asook in die *ewige lewe* (*ζωὴ αἰώνιος*: 5: 21; 6: 23). In hierdie sin is 1: 17 die 'teks' van Rm 5-8 en nie van 1: 18 – 4: 25 nie.

Eindsamevatting van hoofstuk 5: 10: 'n Evaluering van die woordgebruik in die relevante Ou Testamentiese gedeeltes en Rm 1: 16-17.

Die volgende woorde is soortgelyk in beide gemelde gedeeltes: ἐπαισχύνομαι, εὐαγγέλιον, δύναμις, σωτήριον, πάντες/ἔθνη / Ἰουδαίω καὶ Ἕλληνι, δικαιοσύνη, ἀποκαλύπτω, δίκαιος en πίστις. Uit bogemelde uiteensetting in hoofstuk 5.10 blyk dit: (1) dat ál die gemelde woorde wat soortgelyk/gemeenskaplik is aan Hab 2: 4; 3: 19; Jes 51: 5,6,8; 52: 10; Ps 97:2 en aan Rm 1: 16-17 hulle *Vorklang* in die relevante OT gedeeltes het en dat Paulus dié woorde in 1: 16-17 *eggo*; (2) dat Paulus die woorde in 1: 16-17 met hulle ooreenstemmende OT inhoude vul; (3) dat die vyf *metafore* wat in die relevante OT gedeeltes voorkom, ook weer in 1: 16-17 voorkom. Die vyf metafore is dié van Jahwe/God as Koning, Skepper, Kryger, Redder en Regter; (4) dat die relevante OT gedeeltes in 1: 16-17 die *sleutel* is om Rm 5-8 te help verstaan en die betekenis daarvan te ontsluit; (5) dat die *herstelde God-mens en Skepper-skepsel* verhouding wat in 1: 16-17 geteken word, *vollediger* in die 'storie' van Rm (sien hoofstuk 5.11.3 en 5.12) in Rm 5-8 geskets word; (6) dat die *motiewe* en die *vyf metafore* wat in Hab 2: 4(20); 3: 19(18-19); Jes 51: 5,6,8; 52: 10; Ps 97: 2(93-99); 97: 1-3 voorkom, volgens hierdie ondersoek, *ook in 1: 16-17 én in Rm 5-8* voorkom; (7) dat dié motiewe en sake wat in die OT gedeeltes in die *vooruitsig* gestel word, in 1: 16-17 en in Rm 5-8 eskatologies in *vervulling* gaan; (8) dat dié motiewe en sake wat in 1: 16-17 eskatologies in vervulling gaan nog *eindeskatologies* in die eindesgaton in vervulling moet gaan.

5.11 'WHAT MAKES ROMANS TICK'?

Die Romeine-debat worstel met die vraag 'what makes (made?) Romans tick'? Wat is die 'inner logic' van Rm? Aandag is aan hierdie vraag gegee. Daar is besluit dat die beste manier om die argument van Rm te probeer vasstel, is om die historiese ontwikkeling van die verstaan van die argument na te spoor. Dit is gedoen.

5.11.1 Pogings om die argument van Romeine te verstaan.

In die geskiedenis van die bestudering van die Rm-brief was daar verskeie ernstige pogings om die argument van Rm te probeer verstaan. Daar is gepoog om hierdie pogings na te spoor. Die historiese ontwikkeling daarvan word hieronder in hoofpunte gegee.

- Ewige regverdiging (Klemens Romanus: 93 – 97 nC)
- 'n Wet-evangelie teenstelling (Marcion: circa 160 nC)
- Regverdiging is 'n eienskap wat die mens ontvang (Origenes: 182-251 nC)
- 'n Sonde versus genade raamwerk (Augustinus: 354-430)
- Inkorporering in Christus en lewe in die Gees (Kerkvaders)
- 'n Christianae religionis compendium (Aquinas: 1225-1274)
- Sonde, wet en genade (Melanchton: 1497-1560)
- 'n Juridiese regverdigverklaring van die sondaarmens (Luther: 1483-1546)
- God se genade in Christus (Calvin: 1509-1564)
- Verkiesing – regverdiging – heiligmaking (Protestantisme)
- 'n Mistiese in Christus wees (Schweitzer: 1931)
- God stel sy koninklike mag ten toon (Barth: 1919)
- God die Redder se heilsaksie in die wêreld (Schlatter: 1935)
- 'n Oorgang van aeone as 'n raamwerk in Rm (Nygren: 1949)
- God se Heilsgeschiede (Cullmann: 1964; Ridderbos: 1975; Beker 1970).
- Die Joodse en nie-Joodse Christene se verhouding as kern van Rm (Jeremias: 1953 by Kaye 1979).

- 'n Eskatologiese oordeel van God in die hede (Bultmann: 1956)
- Rm 9-11 is die swaartepunt van Rm (Stendahl: 1976 by Kaye 1979)
- God vindikeer Homself (Barrett: 1957)
- God se aksie van redding in die wêreld (Käsemann: 1969)
- Statusbehoud binne verbondsnomisme (Sanders: 1977)
- Die komende triomf van God (Beker: 1970)
- 'n Joodse evangelie vir Jood én heiden (Dunn: 1978, 1997)
- Die evangelie is die kern van Rm (Moo: 1996)
- Die retoriese struktuur van Rm, met 1:16-17 as tesis, is die kern van Rm (Johnson: 1997).

5.11.2 Geslaagde pogings om die argument van Romeine te verstaan.

Die ondersoeker se oordeel is dat van die vyf en twintig gemelde pogings deur die geskiedenis om die argument van Rm te verstaan, die ondergemeldes die naaste aan die kol is:

- 'n Sonde versus genade raamwerk (A Augustinus: 354 – 430 nC)
 - Inkorporering in Christus en lewe in die Gees (Kerkvaders).
 - God se genade in Christus (J. Calvyn: 1509 – 1564).
 - God stel sy koninklike mag ten toon (K. Barth: 1919).
 - God die Redder se heilsaksie in die wêreld (A. Schlatter: 1935).
 - 'n Oorgang van aeone as 'n raamwerk vir die verstaan van Romeine (A. Nygren: 1949).
 - God se Heilsgeschiede (Cullmann: 1962, Ridderbos: 1975; Beker: 1970).
 - God vindikeer Homself (C.K. Barrett: 1957).
 - God se aksie van redding in die wêreld (E. Käsemann: 1969).
 - Die komende triomf van God (J.C. Beker: 1970).
- Al hierdie sienings dra daartoe by om Rm reg te verstaan.

5.11.3 Die argument van Romeine is in Rm 5-8 geleë.

Die ondersoeker van Rm 5-8 se oordeel is dat die kerngedagte van die Rm brief in Rm 5-8 geleë is. Die kerngedagte van Rm 5-8 is die volgende: (1) God word daarin uitgebeeld as 'n Koning (βασιλεύω : 5: 17,21; ὑπὸ χάρις: 6: 14; δεξιὰ: 8: 34); (2) wat in genade (χάρις: 5: 15-21) heerskappy voer (βασιλεύω : 5: 17,21; 6: 12-23; κυριεύω : 6: 12-23); (3) oor die wêreld (κόσμος: 5: 12) en die skepping (κτίσις: 8: 19-23,38); (4) God se heerskappy is teengestaan en sy ryk is deur anti-Goddelike gepersonifieerde en bo-aardse geestelike magte binnegeval; (5) God behaal as dié Koning 'n hipertriomf (ὑπερνικάω: 8: 37) oor die invallende magte in sy ryk; (6) deur Christus en die Heilige Gees bevry en herower God weer sy wêreld (κόσμος: 5: 12) en sy skepping (κτίσις: 8: 19-23,38); (7) teenswoordig heers God weer as Koning in die wêreld en die Skepping, en staan almal en alles weer onder (ὑπὸ: 6: 14) sy genade (χάρις: 5: 15-21; 6: 14). Dit alles is die 'storie' van Rm. In **hoofstuk 5.11** – net ná hierdie onderafdeling – word hierdie 'storie' vollediger uiteengesit.

5.11.3.1 Rm 5 – 8 teken die gemeenskaplike grond wat alle gelowiges deel.

'n Belangrike beklemtoning in die Rm -brief is die eenheid van Joodse en heidense gelowiges (1: 16; 2: 9-11; 3: 9,29-30; 4: 9-12; 10: 11-13; 15: 7-13) en die noodsaaklikheid van eenheid in die liggaam van Christus (12: 1 – 15: 13). Die

basiese buitelyne van die brief beklemtoon hierdie siening. In 1: 18 – 3: 20 teken Paulus in negatiewe terme die gemeenskaplike grond wat alle gelowiges deel: (1) beide heidene (1: 18-32) en Jode (2: 17 – 3: 8) verkeer onder die mag van die sonde (3: 9); (2) alle mense verkeer onder die oordeel van God (2: 1). Die frase ὁ ἄνθρωπος πᾶς ὁ κτίτων is die breedste moontlike generiese term; (3) God red (δικαιοσύνη) beide Jode en heidene en wel op grond van die geloof (3: 21 – 4: 25); (4) getroue Jode én heidene deel 'n gemeenskaplike patologiese erfenis (4: 11-12). Die beklemtoning van die eenheid van Joodse en heidense gelowiges is ook onderliggend aan 9: 1 – 15: 13; (5) 9: 1 – 11: 36 teken God se plan vir Jode en heidene; (6) 12: 1 – 15: 13 bevat oproepe om die een liggaam van Christus op te bou (12: 4-5). Dit moet gelowiges reg kry deur nugter (beskeie?) oor hulle self te dink; mekaar lief te hê en te eer (12: 10; 13: 8) en mekaar te aanvaar, soos Christus hulle aanvaar het (15: 7).

In *Rm 5-8* egter *verander* Paulus sy *nominale verwysings*. In hierdie hoofstukke *fokus* Paulus op die *gemeenskaplike grond* wat alle gelowiges deel, asook op die *storie* waaraan hulle *almal* deel het. Paulus sluit homself daarby in. Vanaf 5: 1 gaan Paulus oor na die gebruik van die *eerste persoon meervoudsvorm* en hierdie meervoudsvorm is oorheersend in *Rm 5-8*. Die voorkoms van die 'meervoudsvorm' is soos volg: (1) ons: 5: 1-11; 6: 1-10; 8: 3-4,12-39; (2) alle mense: 5: 12-21; julle: 6: 12-23; 8: 9-11; (3) ek (retories, 'die mens'): 7: 7-25; (4) jou (se): 8: 1-2; (5) hulle: 8: 5-8. Die storie waaraan alle gelowiges deel het, word kortliks hieronder in 5.11.3.2, en later in **hoofstuk 5.12** uiteengesit.

5.11.3.2 *Rm 5-8* skets die storie van die wêreld waaraan alle mense deel het.

Rm 5-8 skets 'n storie van die wêreld waaraan alle mense deel het. Eintlik is die *een* storie 'n storie waarin *verskeie* stories vervleg is: (1) die storie van *God, Christus* en die *Gees*; (2) die storie van die *wêreld*; (3) die storie van *Israel*; (4) die storie van die *bose*; (5) die storie van die *mens*. *Rm 5-8* is 'n storie oor *konings* en koninkryke wat *bots*, van 'n *slagveld* en van 'n *triomf*. Hierdie storie ontvou veral in 5: 12 – 8: 39 terwyl 5: 1-11 'n 'inleiding' vorm. Dit word volledig in **hoofstuk 5.12** uiteengesit.

5.11.3.3 *Rm 5: 1-11* wat deel van *Rm 5-8* is, maar wat ook 'n oorgangsfunksie tussen 1: 16 - 4: 25 en 5: 1- 8: 39 vervul (οὖν : 5: 1), vorm 'n soort van 'n 'opsomming' of 'n 'inleiding' tot *Rm 5-8*. In die 'inleiding' is daar die ondergemelde belangrike aspekte:

- *Rm 5: 1-11* som die hele gemeenskaplike storie van mense in die wêreld op: alle mense, 'ons' was voorheen vyande van God (ἐχθροὶ: 5: 10), maar is in die eskatologiese 'nou' (νῦν : 5: 9) versoen met God (καταλλαγέντες: 5: 10). 'Ons': het nou (νῦν) *vrede* met God (εἰρήνη: 5:1): het *toegang* tot God (προσαγωγήν: 5: 2) en sy *genade* (χάρις: 5: 2) as iets blywends verkry (ἐστήκαμεν: perfektum: 5: 2); sal van God se komende gerig (ὀργή: 1: 18; 5: 9) deur die lewe van Christus (ζωή: 5: 10) gered word (σώζω : 5: 9). Daarby het God 'ons' Sy Gees gegee (δοθέντος 5: 5) , 'n gedagte wat dan verder in 6: 4 – 8: 23 ontvou word. *Rm 5-8* sal hierdie storie in 5: 12 – 8: 39 van die begin tot die einde daarvan ontvou.

- God se *heilswerk deur* (διὰ: 5: 1,2,9,11) Jesus, die Messias en Here omvat 'n *eskatologiese* (νῦν : 5: 9) en *eindeskatologiese* (σῶζω : futurum: 5: 9) dimensie. Die heilspreses vir die mens het met Christus se sterwe in die verlede (ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν: 5: 6-8) 'n aanvang geneem. Gelowiges, 'ons', deel in die *teenswoordige* aeon (νῦν : 5: 9) in God se reddende aksie in die wêreld (δικαιωθέντες: 5: 1,9). God se heilspreses met 'ons' sal egter eers in die toekoms voltrek word wanneer gelowiges finaal van God se straf gered sal word (5: 9).
- God het reeds deur Christus die *nuwe skepping geïnougureer*(5: 1-11). Een direkte gevolg van God se reddende aksie in die wêreld (δικαιόω: 5: 1,9) is dat gelowiges 'vrede' met God het. Die woord 'vrede' (sjalom/εἰρήνη) , is 'n eggo van Jes 32: 17 en beskryf die OT Messiaanse uitkyk (Jes 9: 6-7;32: 17-18; 52: 7; 57: 19; Eseg 37: 26; Hag 2: 9; Num 6: 22-26). In hierdie profetiese verwagting sal die Messias, die Prins van Vrede (Vredevors: NAB) wees (Jes 9: 6). In sy tydperk sal Jahwe se sjalom/εἰρήνη 'n tydperk van wêreldwye vrede, 'n *nuwe skepping*, daarstel. Dié nuwe skepping het 'nou' (νῦν: 5: 9) aangebreek. 'Ons' leef nou in hierdie tydperk. In hierdie nuwe skepping waarin gelowiges lewe het hulle 'toegang' (προσαγωγήν: 5: 2) tot God. Toegang tot God was 'n voorreg van die mens in die Tuin van Eden (Gen. 1-3). 'Nou' deel 'ons' weer daarin.
- God se *nuwe skepping* het 'n *kosmiese* fokus (5: 12-21). Rm 5: 1-12 sluit aan by 5: 1-11. Διὰ τοῦτο verbind terug met die hele 5: 1-11. Rm 5: 1-11 teken die aanbreek van God se nuwe skepping. In 5: 1-11 sentreer die totstandkoming van God se nuwe skepping om God se reddende aksie in die verlede (δικαιόω : 5: 1,9 = 3: 21-22), waarvan die direkte agtergrond of Vorklang Jes 32: 17-18 is (sedaqah). In 5: 12-21 verbreed die fokus. Rm 5: 1-12 strek verder terug in die verlede, tot by die aanvang van die oorspronklike skepping van God (Gen 1-3) en 'Aδὰμ se plek daarin. Rm 5: 12-21 verhef 5: 1-11 tot die vlak van die *universele* geskiedenis, wat die ganse menslike geslag betrek in God se heil storie. In die *oer* verlede het 'Aδὰμ se παρακοῆς (5: 19) en παράπτωμα (5: 15) πάντας ἀνθρώπους (5: 12-21) asook οἱ πολλοί (5: 16,19) onder die universele heerskappy (βασιλεύω : 5: 14,17,2; 6: 12; κυριεύω : 6: 9,14,12-23) van ἀμαρτία (5: 12; 6: 12-14) en θάνατος (5: 12,21; 6: 23) gestel. In die eskatologiese 'nou' (νῦν : 5: 9) stel 'Hy wat sou kom' (5: 14), die tweede of nuwe 'Aδὰμ (1 Kor 15), se ὑπακοῆς (5: 19) en χάρισμα (5: 15), πάντας ἀνθρώπους (5: 18) asook οἱ πολλοί (5: 19) onder die universele en oorvloedige (περισσεΐαν/ ὑπερπερίσσευσεν: 5: 17-21) heerskappy van die genade (βασιλεύω : 5: 17,21; χάρις: 5: 15-21) van God, die Koning (βασιλεύω : 5: 17,21) van die wêreld (κόσμος: 5: 12). Tegelykertyd inougureer Christus die nuwe skepping en is Hy die hoof daarvan.
- Die *tydperk* van die bestaan van die *nuwe volk* van God het reeds *aangebreek* (5: 1-11). Die direkte OT *agtergrond* van Rm 5: 1 en 5 is *Jes 32: 1,15,17-18*. Al die *kernwoorde* wat Paulus in 5: 1-11 gebruik, het hulle Vorklang in Jes 32: sedaqah/ δικαιοσύνη, sjalom/εἰρήνη, ruag/πνεῦμα asook melek/βασιλεύς. Daar sal volgens Jes 32 in die toekoms vir die herstelde Israel 'n tydperk van sjalom/εἰρήνη aanbreek. Hierdie toestand sal die gevolg wees van God se sedaqah/ δικαιοσύνη. en dit sal aanbreek wanneer die ruag/πνεῦμα van Jahwe uitgestort word (mrm/ ἐπέλθη), asook wanneer 'n koning (melek/βασιλεύς) sal

kom, wie se eie heerskappy gekenmerk sal word deur *sedaqah/ δικαιοσύνη*. Rm 5: 1 en 5: 1-11 is die *vervulling* van die Jesajaprofesie. Deur die woorde van Jes 32 te eggo teken Paulus in 5: 1-11 die aanbreek van die tydperk van die nuwe volk van God in die eskatologiese ‘nou’ (νῦν: 5: 9).

- Die eerste drie punte hierbo (5.11.3.1. – 5.11.3.3) gee die *gronde* vir die siening van die skrywer hiervan dat die *argument* van die *Rm-brief* in Rm 5-8 geleë is. Rm 5-8 beeld God as ‘n Koning uit (δεξιὰ: 8: 34; βασιλεύω : 5: 17,21) wat in genade (χάρις: 5: 15-21) heerskappy voer (βασιλεύω : 5: 17,21) oor die wêreld (κόσμος 5: 12) en die skepping (κτίσις: 8: 19-23,28). God se heerskappy is egter volgens Rm 5-8 teengestaan en sy ryk is binnegeval deur anti-Goddelike gepersonifieerde en bo-aardse geestelike magte. God behaal as die hoof protagonis deur Christus en die Heilige Gees egter weer ‘n hipertriomf (ὑπερνικάω : 8: 37) oor hierdie magte en bevry en herower op hierdie wyse weer sy wêreld (κόσμος: 5: 12) en sy skepping (κτίσις: 8: 19-23,38). Bogemelde uiteensetting vorm die ‘storie’ van Rm 5-8 asook van die Rm brief. Hierdie een storie is eintlik een waarin verskeie stories vervleg is: (1) die storie van God, Christus en die Gees as die dramatis personae; (2) die storie van die wêreld; (3) van Israel; (4) die bose; (5) die mens. Rm 5: 1-11 vorm ‘n ‘opsomming’ of ‘n ‘inleiding’ tot die storie in Rm 5-8 wat dan vollediger in 5: 12 – 8: 39 uiteengesit word. Al bogemelde stories word later in hierdie samevatting in **hoofstuk 5.12** uiteengesit.

5.12 DIE STORIE VAN ROMEINE 5 – 8.

Rm 5-8 vertel ‘n storie. Hierdie storie bestaan eintlik uit ‘n *paar* stories wat in mekaar verweef is. Daar is die volgende aspekte en verskillende stories: (1) die karakters in die storie; (2) die plot van die storie; (3) die inleiding tot die storie; (4) die storie van die κόσμος (5: 12-13); (5) die storie van die κτίσις (8: 19-22); (6) die ‘ou’ storie van alle mense (1: 18 – 3: 20); (7) die ‘nuwe storie’ van alle mense wat glo (5: 1 – 8: 39); (8) die storie van die botsings van konings en koninkryke, ‘n slagveld en ‘n magtige triomf (5: 1 – 8: 39); (9) die storie van God se heilswerk vir alle mense (5: 1-11); (10) die storie van God se geïnougereerde nuwe skepping (5: 1-11; 12-21); (11) die storie van die nuwe volk van God (5: 1-11).

5.12.1 Die karakters in die storie van Romeine.

In Rm ontdek ‘n mens ‘n multidimensionele universum. Die Leser ontdek verskeie karakters in die brief. Die karakters wat in Rm figureer wys op die verskillende dimensies van die realiteit of die wêreld. Daar is die volgende karakters: (1) *historiese* karakters soos die outeur self, Paulus (1: 1), sook die lys van persone in 16: 1-16, en die Jode en heidene (9: 1 – 11: 36); (2) bo-aardse *geestelike* of onsigbare karakters (ἄγγελοι, ἀρχαί, δυνάμεις, τισ (8: 38-39); (3) *gepersonifieerde* karakters (ἀμαρτία en θάνατος: 5: 12 – 6: 23; 8: 38); (4) *hoof* karakters, naamlik God, Christus en die Gees (1: 1 – 16: 27). Al hierdie karakters funksioneer in die ‘storie’ van Rm.

5.12.2 Die plot van die storie.

Die plot is die 'storie' van 'n boek, 'n vertelling, 'n opvoering, 'n lied of 'n kombinasie van hierdie vorms van kommunikasie. Hierdie 'storie' word beliggaam in, of vertolk, deur die aksies van die karakters. 'n Mens sou ook kon praat van die kernboodskap wat 'n outeur/verteller aan sy hoorders wil oordra. Rm het nie 'n 'plot' soos 'n narratiewe werk nie. Dit het egter 'n struktuur en Rm 5 – 8 het 'n dramatiese aard. Die 'plot' of boodskap van Rm 5-8 is :*God wen!* 'God is die hipertriomfeerder (ὑπερνικῶμεν: 8: 37,39) in die skepping (κτίσις: 8: 37, 39)' God, die Koning op die troon van die heelal (βασιλεύω : 5: 17,21; δεξιᾶ: 8: 34), wat 'n heerskappy van genade in die wêreld voer (χάρις: 5: 21), het sy reddende aksie (σωτηρία = δικαιοσύνη: 5: 1,9; 8: 24) in (ἐν,εἰς), deur (διὰ) en met (σὺν) Christus, asook deur (ἐν / κατὰ) die Gees in die wêreld geloods en as Koning, Skepper, Kryger, Redder en Regter 'n hipertriomf (ὑπερνικάω : 8: 37) behaal, en so sy koningskap in die wêreld her-vestig.

5.12.3 Die inleiding tot die storie (5: 10).

Rm 5: 1-11 vervul 'n *konkluderende* funksie ten opsigte van die 'ou' gemeenskaplike storie van die mensdom, van Jood en nie-Jood, in 1: 18 – 4: 25 (οὖν : 5: 1), asook 'n oorbruggingsfunksie na die 'nuwe' gemeenskaplike storie van die gelowiges (οὖν: 5: 1). Deur beide hierdie funksies vorm 5: 1 – 11 'n 'inleiding' tot, asook 'n 'opsomming' van die storie van Rm 5-8. Dit som die hele ou gemeenskaplike storie van alle mense in die wêreld op. In 5: 1-11 vorm 5:10 as't ware weer die 'kern' van alle mense se *gemeenskaplike storie*: (1) alle mense, 'ons' was vòòr die nuwe eskatologiese tydperk (νῦν : 5: 9) *vyande* van God (ἐχθροὶ : 5: 10); (2) in die nuwe eskatologiese 'nou'-tydperk is hierdie *vyande* van God met Hom *versoen* (καταλλάγέντες: 5: 10); (3) in hierdie nuwe tydperk het versoende (5: 10) en geredde (σώζω : 5: 9; δικαίωω : 5: 1) gelowiges, 'ons', *toegang* tot God (προσαγωγήν: 5: 2) en tot sy genade (χάρις: 5: 2) as iets blywends verkry (ἐστήκαμεν: perfektum: 5: 2); (4) in die teenswoordige aeon het God sy Gees (πνεῦμα: 5: 5) as 'n blywende geskenk (δοθέντος: 5: 5) gegee; (5) in die toekoms sal God gelowiges, 'ons', deur die opstandingslewe van Christus van sy toekomstige straf red (ὀργή: 5: 9). Rm 5: 12-21 sal hierdie opsomming en inleiding tot Rm 5-8 volledig van die begin tot die einde daarvan ontvou.

5.12.4 Die storie van die mensewêreld (κόσμος: 5: 12-13).

Κόσμος kom in 5: 12 en 13 voor. In 5: 12 sê Paulus dat deur 'Aδὰμ '...die sonde in die wêreld gekom het ... en deur die sonde die dood...': ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσηλθεν καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος. In 5: 13 sê Paulus 'die sonde was al in die wêreld nog voor die wet...': ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ. *Κόσμος* kan op verskillende maniere verstaan word, byvoorbeeld as 'n verwysing na 'die woonplek van die mensdom' of 'die geskape wêreld as konteks van alles wat bestaan, asook van lewe'. Die meerderheid verklaarders verstaan *κόσμος* as 'n verwysing na die 'mensewêreld'. Die verwysing na 'Aδὰμ', saam met die Gen 3 agtergrond van hierdie verse, gee aan *κόσμος* die spesifieke kontekstuele nuanse van 'mensdom' en wel soos deur God geskape. Uit 5: 12-13 kom die volgende belangrike feite na vore:

- Die *κόσμος* was en is *nie* inherent *sondig* of boos nie.
- *Εἰς* in εἰσηλθεν in die sin van 'beweging na' (iets toe), asook ἔρχομαι, bevat die idee dat *ἁμαρτία* iets is wat van *buite af* in die *κόσμος* van God ingekom

het. Ἀμαρτία word dus gesien as iets wat vooraf bestaan het, en as't ware sy kans afgewag het (Gen 3: 7) vir die oomblik om as *dramatis persona* die verhoog en arena van die wêreld te betree en so die mens (ἄνθρωπος: 5: 12) in sy mag te kry (ὑπὸ: 3: 19) en oor hom te *heers* (βασιλεύω : 5: 14). Deur ἄμαρτία (gepersonifieer) het θάνατος (gepersonifeër) tot alle mense deurgedring om ewe-eens as 'n koning te heers (βασιλεύω : 5: 14). Paulus laat sy hoorders in geen twyfel dat nóg ἄμαρτία (gepersonifieë) nóg θάνατος (gepersonifieer) deel van God se oorspronklike skeppersbedoeling vir die menslike κόσμος was nie.

- God se κόσμος (5: 12), as sy koninkryk (βασιλεύω: 5: 21), is van buite af binnegeval en onder *vyandelike heerskappy* (βασιλεύω: 5: 14-21; 6: 12-23; κυριεύω : 6: 13-23) geplaas. Die bese indringers, ἄμαρτία en θάνατος, het deur Ἀδὰμ (5: 12-13) 'n brughoof tot asook 'n operasionele basis (ἀφορμὴν: 7: 8,11) binne die mens verkry (ἐν ἐμοὶ: 7: 20-25; ἔσω: 7: 22). Vanaf hierdie brughoof – Ἀδὰμ – het hierdie twee indringers dwarsdeur die menslike wêreld opgeruk en die ganze κόσμος aan hulle onderwerp en hulle heerskappy daar gevestig (βασιλεύω : 5: 14).
- Die κόσμος is dus besette terrein. In 5: 12-21 en 6: 12-23 sal Paulus die storie vir sy hoorders vertel hoe *God* deur *Christus* (διὰ: 5: 21) heilshandelend opgetree het (ὑπακοῆς: 5: 19; δικαιώματος: 5: 18) om die κόσμος van sy vyandige besetters te bevry (ἐλευθερωθέντες: 6: 18 – 23). Hierdie bevrydingsproses deur *God duur* nog steeds in die teenswoordige nuwe eskatologiese aeon *voort* (νῦν).
- Wanneer Paulus aan sy hoorders die storie van die κόσμος vertel, dan *reflekteer* hy onder andere hulle sosiale/kulturele wêreld asook hulle simboliese universum. In eintlike sin egter is Paulus besig met 'n *kosmiese rekonstruksie*. Hy wil sy hoorders se kosmiese visie nuut vorm én 'n nuwe rigting daaraan gee. Hy wil sy hoorders se mensewêreld op 'n nuwe wyse konstrueer/opbou asook 'n nuwe sosiale/kulturele geloofsgemeenskap skep. Dit wil hy in ooreenstemming met hulle persoonlike eiesoortige behoeftes doen, maar hy wil dit boweal doen in ooreenstemming met sy 'kosmiese visie', dit wil sê in ooreenstemming met *God se toekomsplan* vir die *mensewêreld*.
- God se mensewêreld-onder-konstruksie is 'alreeds' in die nuwe eskatologiese aeon (νυνὶ δὲ: 3: 21, 5: 9; 6: 22; 7: 6; 8: 22) iets *καινότης* (6: 4; 7: 6). Paulus gebruik nie die frase καινὴ κτίσις (Gal 6: 15; cf Jes 65: 17; 66: 22) eksplisiet in Rm 5 – 8 nie. Hierdie frase kan drie referente hê: (1) die individu; (2) die geloofsgemeenskap; (3) die nuwe kosmiese (=κτίσις) orde (Dunn). Καινότης in 6: 4 en 7: 6 het wel die betekenis van 'n 'nuwe toestand', en het waarskynlik implisiet en in afgeleide sin betrekking op die 'nuwe toestand' in die *individu* en in die *geloofsgemeenskap*. Die rede hiervoor is dat die voorsetsel ἐν op 'n verbintenis met Christus (6: 2-10) en die Heilige Gees (7: 6) dui en wel as die daarstelling van 'n nuwe individu ('ons') asook van 'n nuwe geloofsgemeenskap ('ons').

5.12.5 Die storie van die skepping (κτίσις: 8: 18-23).

Κτίσις kom in 8: 19,20,21,22 voor. In 8:19 sê Paulus dat '...die skepping met gespanne verwagting...uitsien...': ἡ γὰρ ἀποκαταδοκία τῆς κτίσεως ἀπεκδέχεται. In 8: 20

sê Paulus dat ‘...die skepping aan verydeling onderworpe is...’: τῆ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη. Dit is so ‘...omdat God dit daaraan onderwerp het...’: ἀλλὰ διὰ τὸν (=God) ὑποτάξαντα. In 8: 21 sê Paulus ‘...die skepping sal bevry word van sy verslawing aan die verganklikheid...’: ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς. In 8: 22 sê Paulus: ‘...dat die hele skepping tot nou toe sug in ryne van verwagting...’: ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνοδίνει ἄχρι τοῦ νῦν. Die *betekenis van κτίσις* word skerp gedebatteer. In die geskiedenis van die interpretasie van die term is ‘n hele reeks moontlike verklarings voorgestel: (1) die daad van skepping; (2) skepsel; (3) geskape heelal; (4) die ongelowige menslike wêreld; (5) die *nie-menslike skepping*. Slegs laasgenoemde betekenis pas in in 8: 19-22 en geniet hedendaags die meerderheid steun deur verklaarders. Rm 8: 18-22 bring die volgende belangrike feite na vore.

- Die skepping is *onderwerp*: ὑπετάγη + ὑποτάξαντα. Die onderwerper (τὸν: 8: 20) is God.
- Die skepping is aan *oneffektiwiteit* onderwerp: ματαιότητι. Ματαιότητι verwys na ‘...the ineffectiveness of that which does not attain its goal...’ en is die kontrabegrip van τέλειος. Die skepping is nie in staat om sy volle skeppingspotensiaal waarvoor dit daargestel is te bereik nie. Die skepping is nie ‘...nie uit eie keuse...’ onderwerp nie: οὐχ ἔκοῦσα. Met hierdie woorde sê Paulus duidelik vir sy hoorders dat ματαιότητι nie iets inherent aan die skepping of in die oorspronklike skepping was nie. ‘n Voorafgaande toestand toe die skepping nie aan ματαιότητι onderwerp was nie word veronderstel. Paulus sinspeel waarskynlik op en eggo die vloek van Gen 3: 17-19. Paulus brei die omvang van die menslike straf uit na kosmiese (κτίσις) *dimensies*.
- Die geimpliseerde agent asook die subjek van die passiewe werkwoordvorms ὑπετάγη en ὑποτάξαντα is *God*. Dat ‘Aδὰμ ὁ ὑποτάξαντα hier in 8: 20 is, is onwaarskynlik. In die naasliggende verse is God die referent: (1) Hy bevry die κτίσις (ἐλευθερωθήσεται: 8: 21); (2) dit kan slegs van God gesê word dat die κτίσις ἐφ’ ἐλπίδι onderwerp is. In Gen 3: 15 – die Vorklang – is dit God wat ‘n vloek oor die aarde uitspreek. Die διὰ-frase in 8: 20 is ‘n διὰ + akkusatief konstruksie wat die agent van die handeling aandui. Dit is ongewoon, maar kom wel voor (BDF§ 14; BAGD§ 181). Die konstruksie διὰ + akkusatief is waarskynlik bedoel om ‘Aδὰμ as die oorsaak van die onderwerping aan te dui. Die hoop wat die skepping het is dat dit in verbintenis met die kinders van God bevry sal word (ἐλευθερωθήσεται).
- Die κτίσις is, verder, teenswoordig ‘...verslaaf aan verganklikheid...’: τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς. Die skepping is deur die onderwerping daarvan, in ‘n toestand gebring waarin dit sal vergaan, en onderworpe is aan die magte van ontbinding. Die prentjie van verslawing wys weereens op ‘n opgelegde en nie ‘n inherente toestand nie. Φθορᾶς is nie iets endemies aan die skepping nie.
- Die ‘hele skepping’, πᾶσα ἡ κτίσις, verduidelik Paulus verder, *sug in ryne van verwagting*: συστενάζει καὶ συνοδίνει (8: 22). Die metafoer van geboortepyne kom in Joodse en NT geskrifte in ‘n eskatologiese konteks voor. Sommige verklaarders verbind Paulus se metafoer hier aan die Joodse idee van die ‘messiaanse weë’, die geboortepyne wat die messiaanse aeon sou inlei (cf Mark 13: 8; Mat 24: 8). Die toestand wat in 8: 19-22 beskryf word strek egter verder terug, tot iets wat reeds vanaf die ‘val’ van ‘Aδὰμ duur. Paulus kon dalk die geboortemetafoer as Vorklang verkry het uit God se straf wat op die vrou in die Genesisverhaal gelê is (Gen 3: 16). Die byvoeging van πᾶς in 8: 22

intensifieër die vroeëre uitbeelding van κτίσις in 8: 19-21 en verbreed nie die fokus hier om die res van die mensheid in die prentjie te bring nie. Die frase ἄχρι τοῦ νῦν het nie noodwendig eskatologiese betekenis nie. Dit beklemtoon slegs die lang voortsetting van die sugting en die verwagting.

- Die onderwerping (ὑποτάξαντα), oneffektiwiteit (ματαιότητι) en verslawing aan verganklikheid (φθορᾶς), word in 8: 19-22 in *balans* gestel deur die hoop wat dit het (8: 20), asook die *gespanne verwagting* wat daar by die skepping is (ἀποκαταδοκία + ἀπεκδέχεται: 8: 19). In 8: 19 skets Paulus 'n prentjie van die skepping in antropomorfe terme: dit wag met gespanne verwagting en smag na die dag wanneer die kinders van God in heerlijkheid openbaar sal word (ἀποκαλυφθῆναι: 8: 18). Die substantief ἀποκαταδοκία dui op vertrouensvolle verwagting en hoop. Paulus gebruik die woord in figuurlike sin en beeld die skepping uit as iets wat met 'n uitgestrekte nek vorentoe beur om 'n kykie te kry op die komende δόξα (κατα: hoof; δέχομα : uitstrek). Naas 'n negatiewe aspek wat daar aan die skepping verbonde is (8: 20-22), teken Paulus ook 'n positiewe aspek daarvan (8: 19). Die klem val op laasgenoemde.
- Die κτίσις is bestem vir *bevryding*: ἐλευθερωθήσεται (8: 21). Dit sal van sy teenswoordige toestand van slawerny (ἀπὸ τῆς δουλείας) bevry word tot 'n toestand van volkome vryheid (εἰς τὴν ἐλευθερίαν). Paulus beklemtoon dat die *hele* skepping bevry sal word: αὐτὴ ἡ κτίσις. Daar sal dus 'n kontinuïteit wees tussen die teenswoordige skepping en die nuwe/hernude skepping. *Hierdie* skepping sal bevry word. Dit sal nie 'tot niet gaan' en gevolg word deur 'n ander skepping nie. Die passiewe vorm van ἐλευθερωθήσεται dui as passivum divinum op God as die handelende subjek. Die futurum vorm van die werkwoord teken die bevryding as iets wat God in die toekoms sal doen.
- Paulus skets die teenswoordige toestand van die skepping aan die een kant as dié van oneffektiwiteit, verslawing en verganklikheid, en aan die ander kant as dié van verwagting, hoop en bevryding. Die *lyding-heerlikheid* verhouding wat vir die gelowiges geld (8: 17-18), geld dus ook van die nie-menslike skepping.
- Die skepping se huidige toestand van oneffektiwiteit en verslawing en verganklikheid is dus nie 'n permanente toestand nie. Die κτίσις is bestem om *bevry* te word van sy teenswoordige kettings om te deel in 'n heerlike toekoms: die δόξα τοῦ θεοῦ. God self sal die bevryding bewerk. Na daardie wonderlike dag sien die skepping met gespanne verwagting uit.
- Wanneer Paulus aan sy hoorders die storie van die κτίσις vertel, dan reflekteer hy onder andere hulle simboliese universum. In eintlike sin egter is Paulus besig met 'n 'κτίσις rekonstruksie'. Hy wil sy hoorders se skeppingsvisie *nuut vorm* en 'n *nuwe rigting* daaraan gee. Dit wil hy doen in ooreenstemming met sy skeppingsvisie, dit wil sê in ooreenstemming met *God se toekomsplan vir sy κτίσις*.

God se κτίσις-in-konstruksie is 'alreeds' in die nuwe eskatologiese aeon (νῦν δὲ: 3: 21; 5: 9; 6: 22; 7: 6; 8: 22) iets καινὴ /καινότης (6: 4; 7: 6). Die frase καινὴ κτίσις (Gal 6: 14; cf Jes 65: 17; 66: 22) kom nie eksplisiet in Rm 5-8 voor nie. Indirek en in afgeleide sin kan dit wel waarskynlik daarin figureer. Hierdie frase kan drie *referente* hê: (1) die individu; (2) die geloofsgemeenskap; (3) die *nuwe kosmiese* (κτίσις) *orde*.

In die NT en by Paulus kom καινὴ κτίσις in drie *kontekse* voor: (1) in verbinding met wysheid (1 Kor 1); (2) in verbinding met die wet/νόμος

(5.11.12); (3) in verbinding met die *kruis* (Gal 6: 14-15). Die verbintyen tussen die kruis en die *καινή κτίσις* kan dalk indirek in Rm 6: 4 figureer, aangesien die begrip *καινότης* daarin voorkom. In 6: 4 beteken *καινότης* 'nuwe toestand' (Rienecker). Die kruis van Christus lui 'n nuwe toestand in. Uit die eskegese van Rm 6: 2-10 het dit geblyk dat *καινότης* op die nuwe skepping dui wat Christus met sy kruisdood geïnougureer het. Sien **hoofstuk 3**. Paulus wil dus met Rm 6: 4 en 8: 18-22 sy hoorders se simboliese universum nuut konstrueer sodat hulle God se *teenswoordige* (*νῦν*) én *toekomstige* nuwe skepping in hulle visier kry.

5.12.6 Die 'ou' storie van alle mense (1: 18 – 3: 20 – 11: 1 – 15: 13).

Rm vertel in 1: 18 – 4: 25 en 11: 1 - 15: 13 die *ou storie van alle mense*. In Rm 1: 18 – 3: 20 teken Paulus 'n gemeenskaplike storie van Jood en nie-Jood. Die basiese *buitelyne* van 1: 18 – 3: 20 beklemtoon hierdie situasie. Hier teken Paulus in negatiewe terme die gemeenskaplike grond wat alle mense deel. In hierdie skets speel die woord *πᾶς* 'n belangrike rol. Die negatiewe uitbeelding van alle mense in hierdie gedeelte lyk sò: (1) alle heidene is *ἀσέβειαν, ἀδικίαν* en onderdruk die *ἀλήθειαν* (1: 18); (2) hulle verkeer daarom onder die *toorn* van God (*ὀργή*: 1: 18); (3) weens die toestand geskets in 1: 18-32 verdien alle heidene die *dood* (*θάνατος*: 1: 32); (4) géén mens (*ἄνθρωπος*: 2: 1) is *superieur* teenoor 'n ander een nie (2: 1-3); (5) alle mense, Jood en nie-Jood (2: 10), staan onder die *oordeel* van God (2: 5-6); (6) Jood en heiden sal in die *oordeelsdag* (*ἐν ἡμέρᾳ ὅτε*: 2: 16) volgens God se wet (*νόμος*) geoordeel word (*κρίνει*: 2: 16); (7) die *hele mensewêreld* (*κόσμος*) gaan deur God *geoordeel* word (*κρίνει*: 3: 6); (8) Jood en heiden het nie een 'n *voorrang* by God nie (*προεχόμεθα*: 3: 9); (9) alle mense (*πάντας*) verkeer onder die *mag van die sonde* (*ὑφ' ἁμαρτίαν*: 3: 10); (10) alle mense se *verhouding met God* is versteur (3: 10-12) en se persoonlikheid is korrup (3: 13-14) en se menseverhoudings is korrup (3: 15-17).

Rm 1: 18-3 : 20 wat die 'ou' storie van alle mense teken, eindig *klimakties*: (1) *alle mense*, Jood en nie-Jood, is almal in die *mag van die sonde*: *πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν* (3: 9,12,19-20,23); (2) die hele mensewêreld is *strafwaardig* voor God: *πᾶς ὁ κόσμος... ὑπόδικος* (3: 19); (3) alle mense het *gesondig*: *πάντες ἥμαρτον* (3: 23); (4) alle mense *skiet te kort* daarin om God te *eer*: *πάντες ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ* (3: 23). Dit is die 'ou' storie van alle mense onder 'Aδὰμ (5: 12-21), asook in die ou aeon (*οὐκ ἐστὶν ἄλλο θεὸς*: 3: 21).

5.12.7 Die 'nuwe' storie van alle mense wat glo (5: 1 – 8: 39).

In Rm 1: 18 – 3: 20 en 11: 1 – 15: 13 val die kollig op Jood en nie-Jood asook op hulle verhouding tot mekaar. Tussen 1: 18 – 4: 25 en 11: 1 – 15: 13, in 5: 1 – 8: 39, teken Paulus 'n *ander* prentjie van die mensdom. Hy *verander* sy *pronominale* verwysings en vertel die *nuwe storie van alle mense wat glo*. Deur sy pronominale verwysings stel Paulus die gemeenskaplike grond daar waaraan almal in die nuwe storie deel het. Hy sluit homself daarby in. Vanaf 5: 1 skakel Paulus oor na die gebruik van die eerste persoon meervoudvorm verwysings in pronomina of in werkwoord suffikse. Hierdie meervoudvorm is oorheersend in Rm 5 – 8 en lyk in wisselende vorm soos volg: (1) 'ons': 5: 1-11; 6: 1-10; 8: 3-4,12-39; (2) 'alle mense' = 'die baie' = (*οἱ πολλοί*): 5: 12-21; (3) 'julle': 6: 12-23; 8: 9-11; (4) 'ek' (retories, gnomies, 'die mens'): 7: 7-25; (5) 'jou' (se): 8: 1-2; (6) 'hulle' 8: 5-8. Paulus gebruik die eerste persoon meervoud werkwoord dertien keer in Rm 1 – 4, hoofsaaklik redigerend of as 'n stilistieke tegniek. In Rm 5 – 8

egter is daar agt en veertig eerste persoon meervoud werkwoorde. Die nuwe storie waaraan alle gelowige mense deel, word hieronder verder uiteengesit:

5.12.8 Die storie van konings, koninkryke, 'n slagveld en 'n magtige triomf (5: 1 – 8: 39).

Die nuwe storie is die *storie van die botsing van konings en van koninkryke*, van die wêreld as 'n *slagveld* en van 'n *magtige triomf*. In 5: 12-21 is die magte God, Christus en die Gees aan die een kant, en die alliansie van die sonde en die dood, met hulle handlangers, die wet en die sondige menslike bestaan, aan die ander kant. Die konings is God (δεξιὰ: 8: 34; βασιλεύω : 5: 17,21), aan die een kant, en die gepersonifieerde magte van ἀμαρτία en θάνατος (5: 14,17,21; 6: 9,12-14,12-23), aan die ander kant. Die twee gepersonifieerde magte het twee handlangers in hulle diens, naamlik die νόμος (7: 5 – 8: 3) en die σὰρξ (7: 5 – 8: 8). Die *slagveld* is die mensewêreld (κόσμος: 5: 12) en die skepping (κτίσις: 8: 19 – 23,38). Die *triomf* word deur God, Christus en die Heilige Gees oor alle opponerende magte behaal. Hierdie triomf is 'n hipertriomf (ὑπερνικῶ : 8: 37). Rm 5-8 is dus 'n storie van *konflik tussen goed en kwaad*

5.12.9 Die storie van God se eskatologiese heilswerk vir alle mense (5: 1-11).

In die nuwe storie *deel* alle geredde mense in God se *heilswerk* in die nuwe eskatologiese (νῦν : 5: 9) en eindeskatologiese aeon (5: 9). Hierdie heilswerk het God verrig deur (διὰ: 5: 1,11) sy Seun (5: 9-11), wat die historiese Jesus, wat Christus, die Messias van Israel is, en wat nou Here is in die wêreld. Christus se reddingswerk omvat 'n teenswoordige eskatologiese (νῦν : 5: 9) én 'n eindeskatologiese dimensie (σῶζω : futurum: 5: 9).

Rm 5: 1-11 sentreer onder andere om twee strukturele patrone: (1) 'n *aba*' patroon: a = v.1-2; b = vv.3 – 10; a' = v.11, as 'n tipiese giastiese patroon in Rm; (2) 'n *a minori ad maius* formule: εἰ... πολλῶ μᾶλλον: (want) as ... hoeveel te meer ... (5: 9-10 {2x}). Hierdie formule verhef die krag van 'n argument tot 'n hoër vlak deur in die redenasie proses vanaf 'n kleiner na 'n groter saak te beweeg.

Naas die *aba*' patroon in 5: 1-11 bepaal die formule *a minori ad maius* die betekenis van 5: 1-11. Die raamwerk waarbinne die formule in 5: 1-11 gebruik word, is dié van 'n *verlede/toekoms dimensie*. Die verlede/toekoms dimensies sentreer om die betekenis van Christus se heilswerk deur sy sterwe in die verlede (5: 6-8) wat eers in die eindtoekoms in die finale redding van gelowiges sal kulmineer (5: 9), en eers dan sy *doel* bereik. Die heilsproses vir die mens het 'n *aanvang* geneem met Christus se sterwe in die verlede (5: 6-8) en gelowiges se vrypraak in die teenswoordige aeon (δικαιωθέντες νῦν : 5: 9). Hierdie heilsproses sal egter eers voltrek word wanneer gelowiges in die toekoms finaal gered sal word (σωθησόμεθα: 5: 9) van God se straf (ὀργή: 5: 9).

5.12.10 Die storie van God se geïnougureerde nuwe skepping (5: 1-11; 5: 12-21)

God het alreeds sy nuwe skepping laat aanbreek. Hierdie nuwe skepping van God : (2) is 'n herstelde paradys toestand (5: 1-2); (2) dit het 'n universele dimensie (5: 12-21). Hierdie twee fasette word hieronder verduidelik.

5.12.10.1 God se nuwe skepping is 'n herstelde paradys toestand (5: 1-2).

Een direkte gevolg van God se magtige reddende aksie in die wêreld (δικαιωθέντες: 5: 1,9), is dat gelowiges 'vrede' met God het. Die woord vrede (sjalom/εἰρήνη) het vanuit die OT gesien 'n eskatologiese dimensie. Die woord vrede of 'rus' eggo Jes 32: 17 en beskryf die OT Messiaanse uitkyk (Jes 9: 6-7; 32: 17-18; 52: 7; 57: 19; Eseg 37: 26; Hag 2: 9; Num 6: 22-26). In hierdie profetiese verwagting sal die Messias die Prins van vrede (Vredevors: NAB) wees (Jes 9: 6). In sy tydperk sal Jahwe se sjalom 'n tydperk van wêreldwye vrede, 'n *nuwe skepping* daarstel. Dié nuwe skepping het 'nou' (νῦν : 5: 9), in die nuwe eskatologiese tydperk, aangebreek. God se nuwe volk, 'ons' (5: 1-11), leef in God se nuwe skepping in 'n vrede-verhouding met Hom. Hierdie feit word versterk deur die tweede direkte gevolg van God se vryspreek van gelowiges (5: 2), naamlik dat hulle 'toegang' (προσαγωγήν) tot God het. 'Vrede' en 'toegang' hou heilshistories verband met die mens se gloriestoestand in die paradys toe hy in die onmiddellike teenwoordigheid van God geleef het. 'Toegang' tot God in 5: 1 bring die mens opnuut in God se teenwoordigheid en korreleer so met Gen 1 – 3. In die teenswoordige eskatologiese tydperk (νῦν: 5: 9) leef gelowiges in 'n voorlopig herstelde paradystoestand.

5.12.10.2 God se nuwe skepping het 'n universele dimensie (5: 12-21).

In die nuwe storie van alle mense wat glo, het God se nuwe skepping 'n *universele* fokus (5: 12-21). Rm 5: 1-12 sluit aan by 5: 1-11. Διὰ τοῦτο verbind terug met wat 5: 1-11 sê. Rm 5: 1-11 teken die aanbreek van God se eskatologiese nuwe skepping (hierbo). In 5: 1-11 sentreer die totstandkoming van God se nuwe eskatologiese skepping om God se magtige reddende aksie in die Christusgebeure (δικαιωθέντες: 5: 1,9). Die direkte agtergrond of Vorklang hiervan is Jes 32: 17-18 (sedaqah/δικαιοσύνη). In 5: 12-21 verbreed die fokus. Rm 5: 12-21 teken 'n prentjie wat verder terug strek in die verlede, naamlik tot by die aanvang van die oorspronklike skepping van God (Gen 1-3), asook 'Aδὰμ se plek daarin. Die storie van 5: 1-12 verhef die storie van 5: 1-11 tot die vlak van die *universele* geskiedenis van die skepping. Dit betrek die ganse menslike geslag by God se heil storie. In die oer verlede van die wêreld het 'Aδὰμ se παρακοῆς (5: 19) en se παράπτωμα (5: 15) πάντας ἀνθρώπους (5: 12) asook οἱ πολλοί (5: 16,19) onder die universele heerskappy (βασιλεύω : 5: 14,17,21; 6: 12: κυριεύω : 6: 9,14,12-23) van ἀμαρτία (gepersonifieer: 5: 12; 6: 12-14) en θάνατος (gepersonifieer: 5: 12; 21: 6: 23) gestel. In die nuwe eskatologiese tydperk (νῦν: 5: 9) het 'Hy wat sou kom' (5: 14), wat die tweede of nuwe 'Aδὰμ is (1Kor 15), se ὑπακοῆς (5: 19) en se δικαιοσύνης (5: 18) en se χάρισμα (5: 15) πάντας ἀνθρώπους (5: 18) asook οἱ πολλοί (5: 16,19), onder die universele en oorvloedige (ὑπερεπίσσειεν /περισσεύειαν: 5: 17-21) heerskappy van God, die Koning van die wêreld (βασιλεύω : 5: 17,21), se genade gestel (χάρις: 5: 15-21). Die ondergemelde belangrike aspekte is daarin ter sake.

- Die *hele tydspan* van die *menslike* geskiedenis word omvat en wel in die vorm van *twee aeone* wat deur 'Aδὰμ en Χριστός geïnstitusioneer word.

- Die 'val' van 'Αδὰμ (Gen 3) lei in Joods-apokaliptiese terme die aanvang van die *teenswoordige* bese *aeon* in, en die heilswerk van Χριστός lei die *aeon* wat sou *kom* in.
- Twee mense se enkele dade van ongehoorsaamheid (παρακοῆς: 5: 19) en gehoorsaamheid (ὕπακοῆς: 5: 19) omvat en bepaal die *aard* van elk van die twee *aeone*
- 'Αδὰμ is die *hoof* van die ou *aeon*, die *aeon* van ἀμαρτία en θάνατος (5: 12-14), en Χριστός is die *hoof* van die nuwe *aeon*, die *aeon* van χάρις en δικαιοσύνη en ζωὴ (5: 15-21).
- Daar is *kontraste* tussen die eerste 'Αδὰμ /die een Mens en die 'laaste' 'Αδὰμ /die een Mens (5: 15-17), en daar is ook *ooreenkomste* tussen hulle (5: 18-19).
- Die afsonderlike dade van die twee Adams *affekteer* die hele mensdom, óf ten goede óf ten kwade (5: 15-21).
- Elke groepering van die mensheid onder die onderskeie twee hoofde verkeer in *solidariteit* met die leier, sodat die aksie van die 'een' 'n uitwerking het op die toestand van die 'baie' (5: 15-21).
- 'Αδὰμ en Χριστός inougureer en is respektiewelik die leiers van twee skeppings, die ou skepping en die nuwe skepping.
- In 'Αδὰμ *sterf alle mense*, in Χριστός *lewe alle mense wat glo* (5: 15-21:). Twee groeperinge van mense is in *solidariteit* met hulle hoof.
- Die *veroordeling* (κατάκριμα: 5: 15) en straf (ὀργή: 1: 18) van God wat op alle mense rus omdat hulle onder die mag van die sonde is (ὕφ' ἀμαρτίαν: 3: 9), en ver van God af is (ὑστεροῦνται: 3: 23), word by verre *oortref* deur die oorvloed (ὑπερεπερίσσευσεν: 5: 17-21) van God se *genade* (χάρις: 5: 15-21) in Christus.
- Die *ou* en *nuwe* skeppinge van God word dus in 5: 12-21 in die breedste moontlike terme geteken. Teenoor die *ou skepping* is God se *nuwe skepping* reeds in die nuwe *aeon* (νῦν : 5: 9) in Christus die (tweede) 'Αδὰμ (5: 14-21) *geïnougureer*. Teenoor 'n donker Toe staan 'n helder Nou.

5.12.11 Die storie van die nuwe volk van God (5: 1-11).

In die nuwe storie het die bestaan van die *nuwe volk* van God reeds aangebreek (5: 1-11). Die direkte OT Vorklang van Rm 5: 1 is Jes 32: 1,15,17-18.

Jes 32: 17 - 18 lui (NAB):

‘...Wie reg doen (sdq/ δικαιοσύνη), sal vrede hê (sjalom/εἰρήνη);
wie volhard in reg doen (sdq/ δικαιοσύνη), sal vir altyd
rus en sekerheid geniet.
My volk sal in rustige velde woon,
in veilige wonings,
op plekke waar daar rus is
en geen sorgie nie....’

Jes 32: 15 lui (NAB):

‘...So sal dit wees tot die Gees (ruag/πνεῦμα)
van Bo af op ons uitgestort word (mrm / ἐπέλθη)...’

Jes 32: 1 lui (NAB):

‘...Daar sal ‘n koning (mlk/βασιλεύς) kom wat reg sal
regeer....’

Kern woorde en gedagtes in Jes 32: 1,15,17-18 word deur Paulus in 5: 1-11 *ge-eggo*: sadaqah/δικαιοσύνη, sjalom/εἰρήνη, ruag/πνεῦμα asook melek/βασιλεύς. Volgens Jesaja 32 sal daar in die toekoms vir die herestelde Israel ‘n tydperk van sjalom/εἰρήνη aanbreek. Hierdie toestand sal die gevolg wees van God se sadaqah/δικαιοσύνη, en dit sal aanbreek wanneer die ruag/πνεῦμα van Jahwe uitgestort word (mrm / ἐπέλθη), asook wanneer ‘n koning (melek/ βασιλεύς) sal kom, wie se eie heerskappy gekenmerk sal word deur sadaqah/δικαιοσύνη. Rm 5: 1 en 5: 1-11 is die *vervulling* van Jesaja se profesie. Die vindikering en herstel en vrede asook die uitstorting van die Gees saam met die heerskappy van die koning het ‘nou’ (νῦν : 5: 9), in die *eskatologiese tydperk*, aangebreek. Die lang verwagte esgaton is hier. *Kosmiese sadaqah/δικαιοσύνη* en sjalom/εἰρήνη het reeds prolepties aangebreek. Die parameters van die woord *δικαιοσύνη* in 5: 1 strek dus wyer as bloot ‘n forensiese daad in die verlede. Teen die agtergrond van Jesaja 32 *verbreed* δικαίω om die *hele nuwe bestaan* van die volk van God in die nuwe eskatologiese tydperk te omvat en moet dit binne ‘n apokaliptiese raamwerk (ἀποκαλύπτεται: 1: 17; 8: 20-12) verstaan word. Die Een wat die hele nuwe situasie daarstel, is God. Hy is die handelende subjek in die passiewe vorm δικαιοθέτης in 5: 1,9. Die proleptiese aanbreek van die nuwe eskatologiese tydperk

geskied deur die heilswerk van Jesus, wat die Christus, die Messias van Israel, en ook Here is (διὰ: 5: 1,21).

Die vervulling van Jes 32 in Rm 5: 1-11 moet gesien word as God se *herstel* van sy *verbond* en sy *verhouding* met sy volk. Jesaja 32 word gekenmerk deur die *kontras* van Israel se verlede en toekoms. Die terme magteloses, goddeloses, sondaars, vyande en straf in vergelyking, asook in teenstelling met terme soos vrygespreek, gered, en versoen in 5: 1-11 artikuleer ewe-eens 'n *kontras* tussen alle mense se verlede en gelowiges se teenswoordige situasie as die nuwe volk van God.

5.13 GOD, CHRISTUS EN DIE GEES TRIOMFEER IN DIE KOSMOS EN DIE KTISIS.

Rm 5-8 is 'n storie van triomf. God wen! Christus wen! Die Gees wen! Gelowiges wen! Die triomf wat Rm 5-8 uitbeeld sentreer om die volgende aspekte: (1) vyandige indringer magte in God se ryk; (2) 'n botsing, 'n slagveld en triomf; (3) die dramatis personae; (4) die wyse hoe getriomfeer word. Elkeen van hierdie aspekte word evaluerend bespreek.

5.13.1 Vyandige indringer magte in God se mensewêreld (κόσμος: 5: 12-13) en skepping (κτίσις: 8: 19-22, 39).

Twee soorte indringer magte in God se mensewêreld (κόσμος: 5: 12-13) en sy skepping (κτίσις: 8: 19-22,39) word in Rm 5-8 geteken: (1) ἁμαρτία en θάνατος as *gepersonifiseerde* magte; (2) *bo-aardse bese geestelike* magte (8: 38-39). Beide soort word hieronder evaluerend bespreek.

5.13.1.1 Bo-aardse bese geestelike magte bedreig Jood en nie-Jood (8: 38-39).

In 8: 31-19 vier Paulus in *himniese* styl die uiteindelijke *triomf* van *God, Christus en gelowiges* oor elke moontlike bedreiging: Niks (οὔτε - οὔτε) kan die liefdesband tussen God en gelowiges asook tussen Christus en gelowiges tot niet maak nie (8: 35,39). Die magte waarna in 8: 38-39 verwys word, is geheimsinnige *bo-aardse geestelike magte* in die heelal (κτίσις: 8: 39) en tydelike aardse magte, (8: 35-36).

Die lys van potensiële bedreigings in 8: 38-39 bevat *tien* items, wat in vier *pare* en twee *alleenstaande* items gerangskik is. In die *pare* teenstellings kleur Paulus sy tekening van die magte deur retoriese merismus te gebruik. Daarmee druk hy die *totaliteit* van die gemelde opponerende en bedreigende magte of teenkantings uit, deur die uiterste moontlikhede elke keer te noem.

5.13.1.1.1 Die tirannieke mag van die dood en allerlei vorms van lyding in die lewe bedreig gelowiges.

Die eerste paar potensiële bedreigings in die lys is 'dood (θάνατος) ' en 'lewe (ζωή)'. 'n Waarskynlike antesent in 8: 35-39 van θάνατος kan μάχαιρα in 8: 35 wees. Μάχαιρα is 'n metonimia vir 'n gewelddadige dood of vir oorlog (cf Gen 31: 26). Dit kan dan wees dat Paulus die lys van bedreigings in 8: 35 tot 'n klimaks bring met die twee woorde θάνατος en ζωή aangesien hy kon vermoed het dat 'n gewelddadige dood sy lewe kon beëindig (cf 15: 31). Dalk lê die *betekenis* van θάνατος opgesluit in die rol wat dit in Rm 5-8 vervul as een van

dié groot vyandige gepersonifieerde magte wat teenoor God staan (5: 12-21; 6: 12-14, 15-23). Θάνατος kom twee en twintig keer in Rm voor, die grootste konsentrasie in die NT. Afgesien van die twee gebruike in 1: 32 en 5: 10 is die res van die voorkomste gekonsentreer in 5: 12 – 8: 39. Θάνατος word, soos ἀμαρτία, gepersonifieer en in die rol van 'n tirannieke koning (βασιλεύω 5: 14,17; cf 8: 38) en heerser (κυριεύω : 6: 9) uitgebeeld. Die bedoeling van Paulus sal dan wees dat selfs hiërdie groot mag, die *volle beliggaming* van ἀμαρτία se tirannieke koninklike en heersersmag (5: 12,21; 6: 16,23; 7: 5, 10-11,12; 8: 2) in die ou aeon, die gelowige in finale instansie nie van God en van Christus kan skei nie (8: 31-39). Ζωή verwys waarskynlik na 'hierdie lewe' en vir Paulus behels die lewe in die teenswoordige aeon lyding (πάσχω: 8: 17) in al sy vorms.

5.13.1.1.2 Geestelike kosmiese wesens en magte bedreig gelowiges.

Die tweede paar potensiële bedreigings in die lys is 'engele' (ἄγγελοι) en 'bose magte' of heersers (ἄρχαί). In die simboliese universum van Paulus en sy hoorders, beide Jode en heidene, is die ruimte tussen die hemel en die aarde bewoon deur geestelike wesens. Daar was goeie én slegte wesens. Ἄγγελοι en ἄρχαί word hier in kombinasie gebruik en moet so verstaan word. Ἄρχαί verwys dan nie na siviele owerhede en magistrature in die Grieks-Romeinse wêreld (13:1) of na heersers van die nasies in die Joodse wêreld nie (Deut 31: 8; Dan 10: 13), maar na demoniese vyandige magte. Ἄγγελοι is wesens wat 'n Godgegewe rol in die skepping en ten opsigte van Israel, God se volk, of die nasies vervul. Weens die kombinasie met ἄρχαί verwys ἄγγελοι dalk na bewoners van die helemruim as 'n potensiële versperring of blokkasie tussen God en gelowiges op aarde. Deur ἄγγελοι en ἄρχαί saam te gebruik beklemtoon Paulus dat geen *geestelike kosmiese magte* gelowiges se verhouding met God en met Christus kan bedreig nie (8: 35, 37, 39).

5.13.1.1.3 Die tydsdimensie bedreig gelowiges.

Die derde paar potensiële bedreigings in die lys is 'teenswoordige' (ἐνεστώτα) of 'toekomstige' (μέλλοντα) dinge. 'n Paar korrekte betekenis is hier moontlik. Die perfektum partisipium van ἐνίστημι en die praesens partisipium van μέλλω kan dui op onstabiele en op onsekere gebeurtenisse en omstandighede in die hede en die toekoms. Dit sou dan kon verwys na die periode van die Romeinse geskiedenis van Paulus se eie leeftyd. Die *tydsdimensie* in hierdie woorde kan op omvattendheid dui, dit wil sê niks in die tyd nie. Dit verhoog die toon van sekerheid in 8: 31-39.

5.13.1.1.4 Magtige bo-aardse geestelike wesens bedreig gelowiges.

Ná die derde paar potensiële bedreigings in die lys voeg Paulus die eerste *alleenstaande item* in, naamlik 'magte' (δυνάμεις). Δυνάμεις verwys na *bo-aardse* geestelike wesens. Aan hierdie geestelike wesens word dan gedink as wesens met 'mag' (δύναμις), wat hulle op 'n wyse sou kon gebruik. Selfs hulle mag is egter nie 'n bedreiging vir gelowiges se verbintenis met God en met Christus nie (8: 35,37,39).

5.13.1.1.5 Die ruimtelike dimensie bedreig gelowiges.

Die vierde paar potensiële bedreigings in die lys is ‘hoogte’ (ὕψωμα) of ‘diepte’ (βάθος). Die betekenis van hierdie terme word betwis. Dit is onwaarskynlik dat ὕψωμα en βάθος verwysings is na die hemel en na sjeol – die hoogste en diepste punte van die drie-vlak heclal beskouing van die OT. Hierdie terme is eerder tegniese terme in die *astrologie*, wat na die hoogste en laagste punt van ‘n planeet se baan verwys. Die meer gebruiklike antitiese term van ὕψωμα is ταπεινός. Waarskynlik verwys Paulus na die volle *omvang van die kosmiese ruimte*, van bo na onder. Dit kan gelowiges ook nie bedreig nie.

5.13.1.1.6 Enige denkbare soort skepsel of geskape ding kan gelowiges bedreig.

ΤΙΣ ΚΤΙΣΙΣ ἑτέρα beteken letterlik: ‘enige ander soort *geskape ding*’, want Paulus gebruik die byvoeglike naamwoord ἑτέρα, en nie ἀλλά nie. Die funksie van ΤΙΣ is nie om ΚΤΙΣΙΣ negatief te kleur nie. Hy klassifiseer ΚΤΙΣΙΣ ἑτέρα daarmee as bloot ΚΤΙΣΙΣ. Die frase ΤΙΣ ΚΤΙΣΙΣ ἑτέρα aan die einde van die lys van tien items in 8: 38-39 vervul ook ‘n *afsluitende* funksie. Dit bring die punt tuis dat alle moontlike bedreigings vir die gelowige gesien word as iets wat binne God se *geskape orde* val. Binne sy skepping swaai Hy die septer.

- *Rm 8: 31-39* is ‘n emosionele klimaks van Paulus se argument in *Rm 5-8*. Hy maak ekstensief gebruik die *eerste persoon meervoud vorm* daarin. Hy doen dit ook in 8: 38-39. Die ‘ons’ in Rome is Ἰουδαίω καὶ Ἑλληνι (1: 16), Israeliet én nie-Israeliet (cf βαρβάρους: 1: 14), Habakuk én Deutero-Jesaja én die Psalmdigter aan die een kant, asook Grieke én Romeine aan die ander kant. Hierdie emosionele gedeelte van die brief vorm waarskynlik ‘n retoriese peroratio. As sulks: (1) wil dit die gehoor *beweeg* om die saak of argument, soos vooraf gestel (5: 1 – 8: 30), te *aanvaar*; (2) rig dit ‘n *appél* tot die hoorders om dit wat hulle en die skrywer in gemeen het, met instemming te bevestig. Op hierdie wyse wil Paulus Joodse en heidense Christene in Rome meevoer met hom in sy argument wat hy in 9: 1 – 11: 36 wil aanpak: in God se nuwe heilsplan (8: 28-30) is Israeliet en heiden een, is Habakuk/Deutero-Jesaja/Psalmdigter en Paulus nou ‘ons’.
- In 8: 38-39 word God sterk as die *Skepper* uitgebeeld. Die uitbeelding van God as Skepper is een van *vier metafore* van God in 8: 31-19: (1) in 8: 31-34 word God as die eindeskatologiese *Regter* uitgebeeld; (2) in 8: 34 word God as ‘n triomferende *Koning* op ‘n troon uitgebeeld (δεξιὰ: 8: 34); (3) in 8: 37 word God as ‘n *Kryger* uitgebeeld wat ‘n hipertriomf oor alle magte – kosmiese (κόσμος: 5: 12-14) en skeppingsmagte (κτίσις: 8: 19-22, 38) – behaal het.

5.13.1.2 Ἄμαρτία (5: 12 – 8: 10) en θάνατος (5: 12 – 8: 38) as gepersonifieerde magte bedreig gelowiges.

Ἄμαρτία en θάνατος, konings en heersers (5: 12,21; 6: 16,23; 7: 5,10-11,13,24-25; 8: 2) op die kosmiese verhoog, asook νόμος en σὰρξ as hulle handlangers (7: 5,14,25; 8: 3,6), speel en vervul kardinale rolle in Rm 5-8. Eersgenoemde twee vorm dié vyande van God in Rm 5-8. Hierdie konings en handlangers word hieronder evaluerend bespreek.

5.13.1.2.1 Ἄμαρτία en θάνατος is dié kosmiese vyande in Rm 5- 8 (κόσμος: 5: 12-14).

Ἄμαρτία en θάνατος is die twee hoof negatiewe teologiese terme in die Rm brief. Die twee personifikasies word evaluerend bespreek:

5.13.1.2.1.1 Ἄμαρτία het die mens van God die Koning en Skepper vervreem (5: 12 – 8: 10).

Ἄμαρτία het die mens van sy regmatige besitter, God, wat die Koning (5: 17,21) en die Skepper van die κόσμος (5: 12-14), die κτίσις (8: 19- 22,38) en die mens (5: 12-14) is, vervreem, en hom 'n vyand van Hom gemaak (ἐχθροὶ 5: 10; 8: 7). Die volgende aspekte van ἄμαρτία word evaluerend bespreek:

- In 5: 12 – 8: 10, die gedeelte waarin ἄμαρτία in Rm 5-8 in die kollig is, word God as 'n *Koning* (5: 17,21), 'n *Skepper* van die κόσμος (5: 12-14) en die κτίσις (8: 19-22), 'n *Kryger* (6: 12-21), 'n *Redder/Verlosser/Bevryder* (5: 9; 6: 18-23; 7: 24-25; 8: 2) en 'n *Regter* (5: 15-18; 8: 1-3) uitgebeeld.
- Ἄμαρτία kom agt en veertig keer in die Rm-brief voor, wat by verre die meeste in 'n Pauliniese brief of 'n ander NT dokument is. In *Rm 5: 12 – 8: 10* kom ἄμαρτία twee en veertig keer voor in verskeie verbintenisse. Hierdie hoë voorkoms van ἄμαρτία laat die kollig skerp daarop val en lê klem daarop as dié mees *gevaarlike mag* (gepersonifieer) wat God, die Skepper, en die mens, die skepsel, opponeer en bedreig.
- Ἄμαρτία kom in die volgende belangrike direkte noue *verbintnisse* voor: (1) ἄμαρτία en θάνατος (5: 12,21; 6: 16,23; 7: 5,10-11,12,24-25; 8: 2); (2) ἄμαρτία en σὰρξ (8: 1-4). In hierdie verbintnisse kommandeer ἄμαρτία (gepersonifieer) die νόμος en die σὰρξ as't ware op om hom as sy *handlangers* in die κόσμος (5: 12) te dien.
- Ἄμαρτία het *in die mensewêreld ingekom*: ἡ ἄμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν (5: 12). Die meerderheid kommentators verstaan κόσμος in die sin van 'mensewêreld'. Εἰς in die sin van 'beweging na (iets toe)' toon dat ἄμαρτία van *buite* af in die κόσμος ingekom het. Εἰς τὸν κόσμον in 5: 12b staan parallel met εἰς πάντας ἀνθρώπους in 5: 13c en impliseer dat ἄμαρτία *mense* geaffekteer het. Die verwysing na 'Αδάμ in 5: 14 toon dat Gen 3 as die agtergrond van 5: 12-14 dien en dit gee aan κόσμος (=die mensdom) die spesifieke kontekstuele nuanse van *God se geskape mense*.

- Ἄμαρτία word in 5: 12 – 8: 10 *gepersonifiseer* en wel as ‘n *koning* (βασιλεύω : 5: 14,14-21; 6: 12,12 –23) en ‘n *heerser/besitter* (κυριεύω : 6: 13,13-23). In 5: 20; 6: 1; 7: 5,7 denoteer ἄμαρτία die *daad* van die sonde of oortreding (παράπτωμα).
- Ἄμαρτία vorm ‘n *geestelike magsalliansie* saam met θάνατος, die νόμος en die σὰρξ (7: 5) wat die Koninklike *heerskappy* van God (βασιλεύω : 5: 17,21) in die mensewêreld teenstaan. Die νόμος en die σὰρξ is eintlik onwillige en magtelose handlangers/medepligtiges van ἄμαρτία . Rm 5: 12 – 7: 24-25 vertel ‘n storie van konings en koninkryke, van ‘n slagveld, van ‘n magtige *Verlosser* (ῥύσεται: 7: 24-25) en van ‘n triomf. Vòòr die gee van die wet vir Israel by Sinai (Eks 20 – 32), het ἄμαρτία as ‘n gepersonifeerde mag van buite af God se mensewêreld (κόσμος) ingekom, en daarmee saam θάνατος (gepersonifieer: 5: 12). Ἄμαρτία en θάνατος het vanaf die tyd van ’Αδὰμ tot die tyd van Moses, en daarna, die wêreld verhoog as ‘n koning en ‘n baas betree (βασιλεύω : 5: 14, κυριεύω : 6: 13) . Met die gee van die wet van Moses het ἄμαρτία *vermenigvuldig* (πλεονάζω: 5: 20). Ἄμαρτία en θάνατος werk saam as *alliansie vennote*, met ἄμαρτία wat sy heerskappy (βασιλεύω : 5: 21) in die mensewêreld uitoeven deur θάνατος (5: 21). Daardeur het dit die mensdom *verslaaf* (5: 6, 14), en wel deur die vastrapplek (ἀφορμὴν: 7: 7,11) wat dit in die σῶματι (6: 12) , ἐπιθυμίαις (6: 12), τῇ σαρκί (7: 5-25; 8: 3,6-7) asook die παλαιὸς ἄνθρωπος (6:6) van die mens verkry het. Binne hierdie ‘gevalle Adamitiese natuur van die mens verkry ἄμαρτία beskikbare en gewillige *wapens* om te gebruik (μέλη + ὄπλα: 6: 13). Ἄμαρτία is ‘n harde *baas* wat sy loon betaal met θάνατος (6: 23).
- Die νόμος, wat heilig, reg en goed (7: 12) asook Geestelik (7: 14) is, is *magteloos* teen die gebruik en manipulasie daarvan deur ἄμαρτία . Ἄμαρτία gebruik die wet as ‘n brughoof na en ‘n vastrapplek binne die mens (7: 8,11). Binne die mens voer ἄμαρτία oorlog (7: 23) en neem dit mense gevange (7: 23). Die ongelukkige menslike prooi van ἄμαρτία uiter in magteloosheid ‘n *klag*, op soek na ‘n magtige *Verlosser* (ῥύσεται : 7: 24-25). Hierdie Verlosser is God, wat deur Christus werk (διὰ: 7: 24-25).
- In 5: 12-8: 10 gebruik ἄμαρτία die σὰρξ as ‘n handlanger. Σὰρξ kom ses en twintig keer in die Rm-brief voor, meer as in enige ander Pauliniese brief. Die meerderheid van hierdie voorkomste, sestien, word in 7: 5 – 8: 13 gekonsentreer. Paulus gebruik hierdie term op verskillende maniere in die Rm brief: (1) vir die menslike *fisiese vlees* (2: 28); (2) vir *fisiese afstammeling* of verwantskap (1: 3; 4: 1; 9: 3,5,8; 11: 14); (3) vir die *mensdom* (3: 20); (4) vir die *sondige lewensbestaan* van die mens (NAB: 7: 5,18; 8: 3,9). In die Rm-brief hou σὰρξ ook verband met σῶμα (6: 12-23; 7: 24), ἐπιθυμίαις (6: 12; 7: 7), παλαιὸς ἄνθρωπος (6: 6) en παθήματα (7: 5). In 6: 6 – 8: 11 is die volgende betekenis dominant: (1) ‘n lewensbestaan of ‘n sfeer van lewe wat *God vyandig* is (ἐχθροὶ: 7: 7); (2) ‘n lewensbestaan van die mens in die verlede onder ἄμαρτία , θάνατος en νόμος (5: 12 – 8: 11,38), *buite Christus* (ἐν Χριστῷ: 6: 23; 8: 1), asook (3) *buite die Gees om* (κατὰ πνεῦμα : 8: 5-8; en πνεῦμα : 8: 9). Σὰρξ word in 5: 12 – 8: 10 in die volgende *verbintenis* gebruik: (1) σὰρξ en ἄμαρτία (7: 5,14,25; 8: 3); (2) σὰρξ en θάνατος (7: 5; 8: 6).
- In 7: 5 – 8: 4 gebruik ἄμαρτία die νόμος as ‘n handlanger.

5.13.1.2.1.2 Θάνατος heers soos 'n koning oor die mens as sy prooi (5: 12 – 8: 11, 38).

In 5: 12 – 8: 11,38 word θάνατος in noue verbintenis met ἀμαρτία gebruik. Die volgende aspekte van θάνατος word evaluerend bespreek:

- In 5: 12 – 8: 11, die gedeelte waar θάνατος in Rm 5 – 8 in die kollig is, word God as 'n *Koning* (5: 17,21), 'n *Skepper* van die κόσμος (5: 12-14) en die κτίσις (8: 19-22), 'n *Kryger* (6: 12 –23), 'n *Redder/Verlosser/Bevryder* (5: 9; 6: 18-23; 7: 24-25; 8: 2) en 'n *Regter* (5: 15 –18; 8: 1-3) uitgebeeld.
- Θάνατος kom twee en twintig keer in die Rm brief voor, die meeste in enige Pauliniese brief of enige ander NT dokument. Afgesien van 1: 32 en 5: 10 is die konsentrasie daarvan in 5: 12 – 8: 11,38. In Rm 5: 12 – 8: 11,38 kom θάνατος dus twintig keer voor in verskeie verbintenisse. Hierdie hoë voorkoms van θάνατος laat die kollig skerp daarop val en lê klem daarop – soos in die geval van ἀμαρτία – as dié *naas gevaarlikste mag* (gepersonifieer) wat God, die Skepper, en die mens, die skepsel, opponeer en bedreig.
- Θάνατος kom in die volgende belangrike *verbintenisse* voor: (1) θάνατος en ἀμαρτία (5: 12,21; 6: 16; 7: 5,10-11, 13,24-25; 8: 2); (2) θάνατος en σὰρξ (7: 5, 8: 6); (3) θάνατος en νόμος (7: 5-13,21-25). In hierdie verbintenisse kommandeer θάνατος (gepersonifieer) – as vennoot van ἀμαρτία – die νόμος en die σὰρξ op om hom as sy handlangers in die κόσμος (5: 12 –24) te dien
- Θάνατος het saam met ἀμαρτία in die *mensewêreld ingekom*: ἡ ἀμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν καὶ διὰ τῆς ἀμαρτίας ὁ θάνατος (5: 12). Die sonde het in die mensewêreld (κόσμος) ingekom, en die dood het *deur die sonde* daarin gekom. Θάνατος in die mensewêreld is die *gevolg* van of het sy *oorsaak/oorsprong* in ἀμαρτία . Die dood het 'deur' (διὰ) die sonde in die mensewêreld ingekom. Διὰ kan instrumenteel verstaan word. In die konteks van 5: 12-21 is Paulus se bedoeling dalk ook dat die dood *as gevolg van die mag* van die sonde in die mensewêreld ingekom het en daar heers. Ἀμαρτία word immers as 'n heersende koning (βασιλεύω : 5: 14,14-21; 6: 12,12-23) en 'n baas uitgebeeld (κυριεύω : 6: 13,13-23), en in 5: 21 word gesê dat die sonde *deur* (ἐν: datief) die dood heerskappy in die mensewêreld gevoer het.
- Θάνατος het *tot alle mense deurgedring*: καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν (5: 12). Paulus se bedoeling met hierdie frase is om die *universele heerskappy* van die dood te beklemtoon. *Kaὶ οὕτως*, 'en so', lê 'n verbintenis tussen 'Aδὰμ se sonde (5: 12a) en dié van alle mense (πάντες ἥμαρτον: 5: 13a). Θάνατος is iets waaraan alle mense deel het weens 'Aδὰμ se optrede, maar ook as gevolg van hulle eie skuld (ἥμαρτον: 5: 13a). *Εἰς* dui op 'beweging na' ('n voorwerp toe): na alle mense toe. Paulus gebruik die werkwoord διέρχομαι wat gewoonlik van reise, in die sin van 'deur reis na', gebruik word (Mark 4: 35). Die dood het deur die mensewêreld getrek. Hy gebruik hierdie werkwoord saam met εἰσῆλθεν (5: 12a) en εἰς (5: 12b) op 'n *emfatiese* wyse om meer krag aan laasgenoemde twee woorde te gee.
- Θάνατος word in 5: 12 – 8: 11,38 *gepersonifieer*, en wel as 'n *koning* (βασιλεύω : 5: 14,21, 14-21) en 'n *heerser/besitter* (κυριεύω : 6: 16,23). Θάνατος wat as

die ander akteur -naas ἀμαρτία - in Rm 5-8 die verhoog van die menslike geskiedenis betree het (εἰσῆλθεν), speel die rol van 'n tiran (5: 14,17,21: 6 16,23) wat alle mense beheer. Hierdie heerskappy van die dood verwys nie net na liggaamlike dood nie. Dit sluit die *geestelike* ewige dood in. In 5: 21; 6: 21,23; 7: 5,10,13,26; 8: 2,6 word θάνατος antitiesies teenoor ζωὴ αἰώνιος gebruik. Ζωὴ is die unieke lewe wat God besit en waarin gelowiges voorlopig presenties, maar eendesaktologies op 'n volkome wyse in sal deel.

- Θάνατος vorm 'n *geestelike magsalliansie* saam met ἀμαρτία, die νόμος en die σὰρξ (7: 5), wat die koninklike heerskappy van God (βασιλεύω : 5: 17,21; κυριεύω : 6: 9,12,14) in die mensewêreld (κόσμος: 5: 12) teenstaan. Die νόμος en die σὰρξ is eintlik onwillige en magtelose handlangers/medepligtiges van θάνατος. Rm 5: 12 – 8: 11,38 vertel die storie van konings en koninkryke, van 'n slagveld, van 'n magtige Verlosser (ῥύσεται: 7: 24-25) en van 'n triomf. Θάνατος het saam met ἀμαρτία, as 'n koning en 'n baas, die wêreld verhoog betree (βασιλεύω: 5: 14; κυριεύω: 6: 16,23). Die sonde en die dood werk saam, en die sonde oefen sy heerskappy uit deur die dood (5: 21).
- In 5: 12 – 8: 11 funksioneer θάνατος en σὰρξ saam (7:5; 8: 6). Volgens 7: 5 is die *vrug* of die resultaat van die werk van ἀμαρτία in die sondige bestaanswyse van die mens (ἐν τῇ σαρκί) die *dood*. In 8: 4-6 gebruik Paulus 'n σὰρξ-πνεῦμα kontras: τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος (8: 6). Die gedagtegang van 8: 6 gaan terug na 8: 4-5. In 8: 5a word die frase οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες gebruik, letterlik: 'dit wat volgens die vlees is', dit wil sê: 'dié mense wat in terme van die sondige vlees bestaan', óf 'dié mense wat hulle deur hulle sondige natuur laat beheers'. Οἱ ... ὄντες dui op *houding en oriëntasie*. Κατὰ beteken 'volgens', en κατὰ σάρκα beteken 'om deur die sondige natuur bepaal te wees'. In 8: 5b word die frase τὰ τῆς σαρκὸς φρονούσιν gebruik, letterlik: 'om die kant van die sondige natuur te kies', óf 'om die denkwyse van die σὰρξ te hê', óf 'om tot die party van die σὰρξ te behoort'. In 8: 6a word die frase τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος gebruik. Φρόνημα kom slegs in Rm 8 (8: 6,7,27) in die NT voor. Die -μα suffiks in die naamwoord φρόνημα denoteer die *resultaat* van die aksie φρονέω (8: 5b). Die resultaat van 'n denkwyse κατὰ σὰρξ is die dood (8: 6).
- In 7: 5 – 13 word θάνατος en νόμος (7: 5,7(2x), 8,9,12) of ἐντολή (7:8,10,11,12) verbind. Rm 7: 9-10 lui 'toe die gebod gekom het ... het ek gesterwe': ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς ... ἐγὼ δὲ ἀπέθανον. Die OT *Vorklang* van 7: 9-10 is *Gen 2: 7,16-17*. Die woorde ζάω, beveel (?) en ἀποθνήσκω kom daarin voor. Paulus gebruik tipiese Joodse terme en gebruik die Ἰαδὰμ narratief in 8: 9-10 om wat van elke mens (Ἰαδὰμ) in die algemeen waar is, te teken. Ποτέ verwys na 'n onbepaalde tyd in die verlede en bring ewe-eens die idee van 'n storie na vore, die storie van Ἰαδὰμ. God se gebod aan Ἰαδὰμ in die Tuin van Eden sou vir hom *lewe* inhou, maar die oortreding daarvan die *dood*: verdrywing vanuit die teenwoordigheid van God (3: 8,23), morele korrupsie (3: 7) en fisiese dood (3: 19,22). Die νόμος/ἐντολή van God is deur die sonde gebruik om die dood oor die mens te bring. 'n *Tweede Vorklang* van 7: 9-10 is die Mosaïse wet van Sinai (Eks 20-32), wat ewe-eens bogemelde twee terme gebruik (Lev 18: 5; cf Rm 10: 5).

5.13.2 'n Botsing van konings en koninkryke, 'n slagveld en 'n magtige triomf.

Rm 5-8 is die storie van die botsing van konings en koninkryke, van 'n slagveld en 'n magtige triomf. In 5: 12 –21 is die magte van God en Christus aan die een kant, en die geestelike magsalliansie van die sonde en die dood, met hulle handlangers, die wet en sondige menslike natuur, aan die ander kant. Die *konings* is God (βασιλεύω : 5: 17,21; δεξιὰ: 8: 34), aan die een kant, en die gepersonifieerde magte van ἀμαρτία en θάνατος (βασιλεύω : 5: 14,21; 6: 14; κυριεύω : 6: 9,12,14,12-23), aan die ander kant. Die twee gepersonifieerde magte het twee *handlangers* in hulle diens, naamlik die νόμος (7: 5 – 8: 3) en die σὰρξ (7: 5 – 8: 8). Die *slagveld* is die mensewêreld (κόσμος: 5: 12-14) en die skepping (κτίσις: 8: 19-23,38). God, Christus en die Gees *trionfeer* oor alle opponerende magte. Hierdie triomf is 'n hipertriomf (ὑπερρικῶω: 8: 37). Rm 5-8 teken dus 'n konflik tussen goed en kwaad.

5.13.3 Die dramatis personae in Romeine 5 – 8.

Daar is reeds gesê dat Rm 5- 8 'n 'storie' vertel. Die dramatis personae in die Rm-brief kom almal in Rm 5 – 8 na vore. In Rm 5-8 word 'n *konflik* geteken tussen goed en kwaad. Agter die konflik is daar *geestelike* realiteite. Die *hoof* akteurs aan die een kant is God, Christus en die Gees. Teenoor hulle, en aan die ander kant van die konflik, staan die *opponerende* akteurs, naamlik die sonde (ἀμαρτία) en die dood (θάνατος), as gepersonifieerde magte (konings: βασιλεύω : 5: 14,17,21; 6: 12; heersers: κυριεύω : 6: 9,14,12-23).

- Die *sentrale fokus* in Rm 5-8 is op God as die *hoofakteur*. God word as *dié Koning* in die κόσμος (5: 12-14) en die κτίσις (8: 19-22,39) uitgebeeld (βασιλεύω : 5: 17,21; δεξιὰ: 8: 34). As koning – die hoofmetafoor – word God deur ander submetafore uitgebeeld. Hy tree op as *Skepper* (κόσμος: 5: 12-14; κτίσις: 8: 19-22,39), *Kryger*(δικαιοσύνης: 6: 13,18,22; μέλη: 6: 13,19; ὄπλα: 6: 13; παραστήσατε: 6: 16; δοῦλος: 6: 16,19,21,22; ὑπηκούσατε: 6: 17; ἐλευθερωθέντες: 6: 18,21,22; ὀφώνια: 6: 23), *Redder* (σωθησόμεθα: 5: 9; 8: 24; ῥύσεται : 7: 24)/*Bevryder* (ἐλευθερωθέντες: 6: 18,21,22; 8: 1,21)/*Verlosser* (ἀπολύτρωσιν: 8: 23), en *Regter* (κρίμα: 5: 16; κατάκριμα: 5: 16,18; 8: 1; δικαιώματος: 5: 16; 8: 1; κατέκρινεν: 8: 3,33; δικαιῶν : 8: 33).
- Om Rm reg te kan verstaan moet 'n mens by hierdie 'prent' of uit-beeld-ing van God begin. God is vir Paulus dié realiteit in die κόσμος en die κτίσις. Hy is die majestieuse Koning van hierdie wêreld , op 'n troon bokant die wêreld. As soewereine heerser en majestieuse Koning wil God *weer* sy koninkskap en soewereiniteit op aarde *vestig*. Die mensewêreld het sy *vyand* geword (ἐχθροὶ: 5: 10; 8: 7) en is van Hom *vervreem* (καταλλαγέντες: 5: 10). *Ander* konings en heersers swaai daar die septer: ἀμαρτία (βασιλεύω: 5: 14,21; 6: 12) en θάνατος (κυριεύω : 6: 9,14,12-23).
- Hoe verstaan of sien Paulus God se her-vestiging van sy koninkskap in die κόσμος en die κτίσις? God doen dit: (1) deur die bo-aardse geestelike (8: 38-39) en aardse gepersonifieerde magte (5: 12 – 8: 10,38) as Kryger te verslaan (νικῶω : 8: 37); (2) om mense (ἀνθρώπους: 5: 12-14) wat sy vyande geword het (ἐχθροὶ: 5: 10, 8: 7) te bevry (ἐλευθερωθέντες: 6: 18,20; 8: 2,21) en wel vanuit hulle onderwerping aan ἀμαρτία (5: 12 – 8: 30 en θάνατος (5: 12 – 8: 11,38).

- Die wyse waarop God bogemelde doelstelling van Hom bereik is *deur sy Seun, Jesus Christus en die Heilige Gees* (sien die volgende punt hieronder): **hoofstuk 5.13.4**. God sit die proses van redding (5: 9; 7:24; 8: 24) en bevryding (6: 18,21,22; 8: 1,21) en verlossing (8: 23) in die κόσμος en die κτίσις aan die gang deur sy Seun daarheen te stuur (πέμψας: 8: 3; παρέδωκεν: 8: 32) en om Hom so oor te gee om op die kruis van Golgota (5: 6-10; 6: 2-10 7: 4; 8: 3) plaasvervangend (ὑπέρ: 5: 6; 8: 32) vir sondaars (ἀμαρτωλῶν: 5: 6,8) te sterwe (ἀπέθανεν: 5: 6-10). Christus is dus 'n *mede-akteur* in die storie van die triomf van God.
- Saam met die stuur van sy Seun, gee God ook sy Gees (δοθέντος: 5: 5) in die harte van geredde mense (καρδίαις: 5: 5) om hulle van sy liefde vir hulle te verseker. God gee sy Gees aan gelowiges om in hulle harte te woon (οἰκεῖ: 8: 9) sodat hulle deur Hom beheers kan word (ἐν πνεύματι: 8: 9) en volgens sy gedagtes/leiding (κατὰ πνεῦμα : 8: 5-8) kan lewe, en nie meer deur hulle sondige natuur beheers moet word nie (κατὰ σὰρξ: 8: 5-8). Die Gees is dus 'n *mede-akteur* in die storie van die triomf van God.
- God die Koning (5: 17,21; 8: 34) behaal deur sy Seun 'n *hipertriomf* op die kruis van Golgota (ὑπερικήω : 8: 37) oor alle magte. Rm 5-8 plaas die klem op God wat sy triomf in die κόσμος en die κτίσις: (1) *in* (ἐν: 6: 12,23; 8: 1; εἰς: 6: 3), *deur* (διὰ: 5: 1,11,21; 6: 4; 7: 24; 8: 39) en *met* (σὺν: 6: 4-8; 8: 17) Christus; (2) asook *deur* die Gees (ἐν: 8: 9; κατὰ: 8: 4-8) behaal.
- Die hipertriomf wat God behaal, word uitgebeeld as 'n *stryd* of 'n oorlog waarin 'wapens' betrokke is (6: 12-23) Konings en koninkryke het teenoor mekaar te staan gekom. God, Christus en die Gees versus konings en heersers ἀμαρτία en θάνατος. Die beslissende slag is histories op die kruis van Golgota op 27 April 30 nC (?) gelewer. Die *finale* slag sal egter eers in die eindtoekoms gelewer word (χωρίσει: 8: 35,39).
- Deur die totale triomf wat God in die κόσμος en die κτίσις behaal het, *herstel* God die mens en die skepping tot hulle oorspronklike volmaakte heerlikheid (δόξης: 8: 17, 30; δόξα: 8: 18, 21; εἰκόν: 8: 29). Tegelykertyd sal Skepper en skepping asook Skepper en skepsel in 'n nuwe volmaakte verhouding tot mekaar staan δικαιοσύνη: 1: 17; εἰρήνη: 5: 1; προσαγωγή: 5: 2; καταλλαγέντες: 5: 10; υἱοὶ / τέκνα : 8: 14-29).
- Gelowige mense deel in God se triomf én word *stryders* in diens van God as Kryger in sy opruimingsaksie teen bose magte. Hulle is God die Kryger se leer in die κόσμος en die κτίσις. Hulle (1) leef onder God se heerserskap van genade (6: 14) en dien Hom (6: 13), (2) beywer hulle vir die vestiging van sy *koningskap en koninkryk* (5: 12-21; 6: 12-23); (3) *weerstand* die sonde as koning en heerser (6: 12-23) asook die sondige menslike natuur (8: 4-8,12,13); (4) het as wapens hulle denke (φρόνημα: 8: 5-8) en hulle liggame (μέλη /σῶμα: 6: 12-23); (5) gehoorsaam Hom (6: 16-18) en die korrekte leer (6: 17); (6) veg teen sondige begeertes (6: 12), goddeloosheid (6: 13), sedelike onreinheid (6: 19); (7) hulle lewe heilig (6: 19,22) en dien God (6: 19-22). Die mens is dus ook 'n akteur in die totale storie van Rm 5-8.

- Die optrede van al die bogemelde dramatis personae geskied 'nou' (νῦν: 5: 9; 6: 22; 7: 6; 8: 22; καιρός: 5: 6). 'Nou' verwys na die nuwe eskatologiese aeon wat God met die sterwe van sy Seun (5: 6-10; 6: 2-10; 7: 4; 8: 3,32) en die gawe van die Heilige Gees (5: 5; 6: 4; 7: 6) laat aanbreek het.
- Wanneer God die nuwe eskatologiese aeon wat in en deur Christus en die Gees aangebreek het, *beëindig* (5: 9; 8: 17,18-22,30,31-39), sal Hy *volkome* en finaal die majestieuse en soewereine Koning in die κόσμος (5: 12,14) en die κτίσις (8: 19-22,39) wees.

5.13.4 DIE WYSE VAN GOD, CHRISTUS EN DIE GEES SE TRIOMF.

In die triomf storie van Rm 5-8 tree twee opponerende stryd groepe teen mekaar op. Daar is God, Christus en die Gees aan die een kant, en die bo-aardse geestelike asook gepersonifieerde magte aan die ander kant. God, Christus en die Gees triomfeer in die stryd. Hoe hulle triomfeer geniet in hierdie gedeelte aandag. Daar word evaluerend aan die volgende punte aandag gegee: (1) 'n moontlike struktuur in 5: 12 – 8: 39 in verband met die triomf; (2) 'n Midde-Oosterse argetipe triomfmodel; (3) God, die Koning, triomfeer.

5.13.4.1 'n Moontlike struktuur in 5: 12 – 8: 39 in verband met die triomf oor die gepersonifieerde en bo-aardse geestelike magte.

Die Rm-brief en ook Rm 5-8 het verskeie interessante strukture. In God, Christus en die Gees se triomf oor ἀμαρτία, θάνατος, die νόμος en die σὰρξ is daar ook 'n interessante moontlike struktuur in Rm 5-8. *Rm 5: 12-21* skets die indringerkonings en heersers in God se koninkryk, naamlik ἀμαρτία en θάνατος, asook hulle handlangers. *Rm 6-8* volg dan hierop. Die wyse waarop God, Christus en die Gees oor hierdie twee magte en hulle handlangers triomfeer geskied waarskynlik soos volg:

- 5.13.4.1.1 *Elkeen* van hierdie drie hoofstukke bevat 'n 'reeds'- en 'n 'nog nie' – gedeelte. Die 'reeds'-gedeeltes is: 6: 1-11; 7: 1-6; 8: 1-17b, en die 'nog nie'-gedeeltes is: 6: 12-23; 7: 7-25; 8: 17c – 39.
- 5.13.4.1.2 Die *twee aeone* leer en hulle oorvleueling vorm die eskatologiese en eindeskatologiese raamwerk van hierdie drie hoofstukke. Die Christusgebeure en die Geesgebeure lei die nuwe aeon in (νῦν : 5: 9; 6: 22; 7: 6; 8: 22).
- 5.13.4.1.3 In 6: 1-11 triomfeer God, Christus en die Gees oor: (1) ἀμαρτία; (2) θάνατος; (3) ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος (6: 6). *God* is die referent en die handelende subjek in die passiewe werkwoorde en is die een wat die aksies uitvoer in/deur/met die voorsetsels. *Christus* se instrumentele rol kom na vore in die *voorsetsels* εἰς(6: 3{2x}), διὰ (6: 4{2x}), σὺν (6: 5,{2x}) asook ἐν (6: 11).
- 5.13.4.1.4 In 7: 1-6 triomfeer God, Christus en die Gees oor: (1) ἀμαρτία; (2) θάνατος; (3) die νόμος; (4) die σὰρξ. *God* se rol word uitgebeeld in aktiewe en passiewe werkwoorde waarin Hy die referent is. *Christus* se rol word uitgebeeld as die nuwe 'huweliksmat' van die gelowige, asook in sy instrumentele rol in die voorsetsels διὰ (7: 4), asook εἰς (7: 4). Die Gees se rol word eskplisiet uitgebeeld in die frase (καινότης πνεύμα (7: 6).

5.13.4.1.5 In 8: 1-11 triomfeer God, Christus en die Gees oor: (1) ἁμαρτία ; (2) θάνατος; (3) die νόμος; (4) die σὰρξ. *God* se rol word uitgebeeld in aktiewe en passiewe werkwoorde waarin Hy die referent is, asook die voorsetsel ἐν (7: 6). *Christus* se rol kom na vore in die voorsetsel ἐν (8: 1,2,10). Die *Gees* se rol word uitgebeeld deur die voorsetsels ἐν (8: 9) asook κατὰ (8: 4,5), en in die aktiewe werkwoorde waarin Hy die referent is.

5.13.4.1.6 *Voorsetsels* speel 'n belangrike rol in 6: 1-11; 7: 1-6; 8: 1-17b in die uitbeelding van God, Christus en die Gees se heilswerk in die wêreld. Die volgende voorsetsels is ter sake: εἰς (6: 3{2x}, 4: 7: 4), διὰ (6: 4{2x}; 7: 4), σὺν (6: 5,8{2x}), ἐν (6: 11; 7: 6; 8: 1,2,9,10) asook κατὰ (8: 4,5). Die gebruik van hierdie voorsetsels toon die volgende belangrike sake:

- *God* is die referent van die voorsetsels en dus die handelende subjek en hoof akteur. Die voorsetsels εἰς, διὰ, σὺν, ἐν, asook κατὰ beskryf God se *heilsaksies* in Christus in die wêreld. Hulle vorm, in verbinding met Christus, die punt of plek van God se *kontak* met die wêreld, die plek waar Hy in die wêreld betrokke raak en dit 'aanpak'. Hierin vervul God 'n teopraktiese rol. Christus daarenteen word in 'n instrumentele of Christopraktiese rol uitgebeeld.
- Die gemelde voorsetsels teken ook *Christus* se rol. Hy is die *fokale punt*, die locus van God se heilswerk in die wêreld. Op *aarde* en soteriologies is Hy die hoofakteur in die heilsdrama. Hy vervul egter slegs 'n 'instrumentele' of Christopraktiese rol, want God is die een wat die heil in, deur, tot en met Hom bewerk.
- Die gemelde voorsetsels teken ewe-eens die *Gees* se rol. Soos Christus stel die Gees die *nuwe aeon* daar (ἐν καινότητι πνεύματος: 7: 6), en verder stel Hy gelowiges tot 'n *nuwe lewe* in staat (καινότης ζωῆ: 6: 4,5-8) en *beheers* Hy hulle menslike natuur en denke (φρονέω, φρόνημα; κατὰ πνεῦμα : 8: 4-8,12-13).

5.13.4.1.7 In bogemelde moontlike struktuur in verband met 5: 12 – 8: 39, val 8: 31-39 onder die 'nog nie' deel van Rm 8, naamlik 8: 17c – 8: 39. Rm 8: 31-34 teken 'n toekomstige gebeurtenis en daarna volg 8: 35-39. Laasgenoemde beeld egter 'n *presentiese* sowel as 'n *toekomstige* situasie uit. Die triomf wat in 8: 38-39 oor die aardse tydelike en bo-aardse geestelike magte geskets word, geld dus ook ten opsigte van die teenswoordige eskatologiese aeon.

5.13.4.2 'n Midde-Oosterse argetipe triomfmodel.

'n Sentrale *plotlyn* in die algehele storie van die Bybel is die *triomf van God*. Die Bybel is die boek van die triomf van God. God voer in die Bybel stryd teen die Bose. Die *klimaks* van die stryd vind plaas op die kruis van Golgota. Die finale triomf lê egter nog voor. God en Christus sal dan alle magte van die ou aeon omver werp. Die Bybel teken baie stryde, slagvelde, neerlae en oorwinnings. Verskeie *metafore* word hierin gebruik. God se triomf word ook deur verskeie metafore uitgebeeld, en feitlik elkeen daarvan kom uit die breër Midde-Oosterse *kulturele* agtergrond waarin die storie van die Bybel afspeel.

In die kulturele wêreld van die OT het 'n triomf oor 'n vyand *twee* sake behels: die triomf van 'n god en die triomf van 'n menslike koning. Godsdiens en oorlogvoering was ineen verweef. Die viering van 'n triomf was beide 'n viering van 'n goddelike triomf en 'n viering van 'n koninklike triomf.

Drie aspekte in verband met die Midde-Oosterse triomf model word vergelykenderwys hieronder bespreek: (1) 'n argetipe triomfmodel; (2) die model en die relevante OT gedeeltes; (3) die model en Rm 5-8.

5.13.4.2.1 'n Argetipe triomfmodel.

Die argetipe patroon van goddelike oorlogvoering en triomf het *vyf* aspekte behels: (1) een god voer *stryd* teen 'n ander god of mag (soms van monster proporsies, soos die diepsee: tehom); (2) 'n *triomf* oor die vyand; (3) 'n *troonsverheffing* van dié god as koning; (4) die bou van 'n *tempel* of woonplek; (5) 'n groot *feesviering*. Die patroon is verder dat die triomf van die slagveld na die stad en die tempel lei.

5.13.4.2.2 Die argetipe triomfmodel en die relevante OT gedeeltes.

In die *OT* kom die vyfpunt *argetipe* patroon na vore in die oudste lied daarin, naamlik in die *Lied van Moses* (Eks 15: 1-18). Die eerste vier fases van die patroon – (1) tot (4) hierbo – kom daarin na vore. Ná Eks 15 *herhaal* hierdie patroon in die res van die OT, ook in *Habakuk, Deutero-Jesaja en Ps 97* (93-99).

In die roerende uitbeelding van en lied oor Jahwe wat triomfantelik as Kryger vanaf die Rietsee (Eks 14-15) deur Suid-Palestina opruk na Sion, in *Hab 3: 2-19*, kom al vyf hierdie aspekte van vore. Die lied sentreer om Israel se eerste eksodus. In *Deutero-Jesaja* (40-55), wat oor Israel se tweede eksodus handel, kom hierdie motief ewe-eens na vore. In *Jes 52: 7-10* kom dit pertinent na vore. Jahwe word in hierdie verse uitgebeeld as 'n universele Koning (52: 8-9) wat as Kryger (52: 7,10) oor die Midde-Oosterse nasies met hulle konings en gode triomfeer, en wat opruk na Sion/Jerusalem om opnuut daar as Koning die troon te beklee. In die *Psalms*, veral die '*Jahwe is Koning*'-Psalms (93-99) figureer hierdie motief weereens. Die koningspsalms (93-99) is liturgiese liedere waarin Jahwe se koningskap en oorwinnings in Israel se geskiedenis in die tempel in Jerusalem gevier is. *Ps 97* is na-eksilies en besing Jahwe as *Kryger* (97: 1-3), *Koning* (97: 4-6) en *Regter* (97: 7-9). Daar word ook in hierdie Psalm na die *skepping* en Jahwe se *reddingsdade* verwys.

Ps 97 is deel van *Ps 93-99*, die koningspsalms, wat waarskynlik almal die koningskap van God vier. Onderliggend aan *Ps 97* én die koningspsalms is die vyf punt argetipe triomfmodel van die antieke Midde-Ooste.

5.13.4.2.3 Die argetipe triomfmodel en Rm 5-8.

In Rm 5-8 kom die vyfpunt argetipe triomfmodel na die oordeel van die skrywer waarskynlik in Rm 8: 34 (8: 31-39) voor, en *kleur* dit én gee dit *struktuur* aan die hele Rm 5-8. In Rm 5-8 herinterpreteer Paulus en identifiseer hy ander 'magte' as die opponente. Die ondergemelde punte illustreer hierdie evaluering.

Rm 8: 31-39 is in himniese styl geskryf. Binne hierdie perikoop is *νικάω* 'n sleutelwoord. 'n Versterkte vorm van *νικάω* word gebruik, naamlik *ὑπερνικάω* (8: 37). Dié vorm beklemtoon die volstreekte aard van die oorwinning. In die NT verwys *νικάω* feitlik uitsluitlik na 'n oorwinning in 'n *gewapende stryd*. *Νικάω* veronderstel ook byna altyd dat die konflik tussen God of Christus en opponerende bese magte plaasvind. Die raamwerk waarbinne hierdie konflik plaasvind is dié van die skepping (*κτίσις*) of dié van die mensewêreld (*κόσμος*) as 'n arena en verhoog waar die stryd gevoer word.

- Die *kruis* van Golgota was die 'slagveld' en die plek van God en van Christus se hipertriomf oor alle bese magte. Op 4 April 33 nC is dié triomf behaal. Die woorde *παρέδωκεν* (8: 32) en *ἀγαπήσαντος* (8: 37,39) beskryf God en Christus se handeling in die verlede ten behoeve van gelowiges (*ἡμᾶς*: 8: 32,37,39). God se 'oorgee' van sy Seun verwys na die Seun se *ἀποθνήσκω* (5: 6,8), *θάνατος* (5: 10), *αἵματι* (5: 9) en *περὶ ἁμαρτίας* (8: 3), as sy heilsterwe op die kruis van Golgota. Rm 8: 35-39 verwys na beide die *ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ* (8: 35) en die *ἀγάπης του θεοῦ* (8: 39). Die genitiefvorm in beide gevalle is subjektief, en verwys na God en na Christus se liefde vir 'ons' (*ἡμᾶς*: 8: 37,39). Rm 8: 37 gebruik *ἀγαπήσαντος*. Die referent in 8: 37 is Christus en in 8: 39 is dit God. In 8: 39 is God se liefde 'n liefde wat Hy 'in' Christus as die instrument of beliggaming daarvan betoon (en: 8: 39). *Ἀγαπήσαντος* staan in 'n aoristusvorm en verwys na God én Christus se liefdesdaad op die kruis van Golgota. God en Christus het in die verlede in die historiese kruisgebeure as Krygers getriomfeer.
- In Rm 5-8 triomfeer God, Christus en die Gees oor: (1) tydelike aardse magte (8: 35-39); (2) gepersonifieerde magte (*ἁμαρτία* en *θάνατος*: 5: 12- - 8: 39); (3) bo-aardse geestelike magte (*ἄγγελοι, ἀρχαὶ, δυνάμεις*: 8: 38).
- Die *konteks* van en raamwerk waarbinne 8: 34 verstaan moet word, is dié van die vyfpunt *argetipe triomfmodel* van die antieke Midde-Ooste en die OT. Punte (1) die stryd, en (2) die triomf is reeds hierbo geskets. Punt *drie*, naamlik die terugkeer vanaf die slagveld ná die triomf na die stad/tempel en die *troonsverheffing* van die triomferende god figureer ook in 8: 34.
- Rm 8: 34 fokus op drie aspekte van die Christologiese heilsdrama in die wêreld: *Christus* se sterwe, sy opwekking deur God en sy 'wees' aan die *regterhand* van God. Ná Christus se hipertriomf op aarde – waarheen God Hom gestuur het (8: 3) – het God Hom 'n *mede-troonbekteër* langs Hom gemaak (*ἔστιν*). Dáár bevind Christus Hom aan God se *regterhand*. Christus se sit aan God se regterhand, eggo Ps 110: 1 (asook Gen 3: 15 en Ps 8: 6). Ps 110: 1 skets 'n koninklike figuur wat aan God se regterhand sal sit, en wie se vyande God tot dié figuur se voetbank sal maak. Die metafoer van 'n voetbank onder die voete beeld 'n koninklike figuur se troonsverheffing uit ná sy triomf oor vyandelike magte. Rm 8: 34 eggo implisiet hierdie militêre en koninklike metafoer wanneer dit verwys na God wat Christus aan sy regterhand op die troon langs Hom laat 'wees' (*ἔστιν*).
- Die uitdrukking 'die regterhand' simboliseer *God se persoon en aksies*. Die persoon wat die triomf in 8: 34 behaal, is dus God self. Dit is 'sy' regterhand. Hy behaal die triomf *deur* Christus, wat gesterf het, deur Hom opgewek is, en

wat Hy aan sy regterhand laat sit, waar Hy teenswoordig is (ἐστίν). God en Christus word dus beide as triomferende Koning-Krygers uitgebeeld en wat 'nou' (νῦν) op die troon van die heelal is.

- Die vierde punt van die vyfpunt argetipe triomfmodel waarna hierbo verwys is, naamlik die oprig en bewoning van 'n tempel deur 'n triomferende koning word elders in Rm 5-8 geskets. Rm 8: 9,11 verwys na die Gees van God én van Christus wat in gelowiges ('julle': die mense in die nuwe storie) ' woon' (οἰκεῖ).
- Die vyfde punt wat handel oor 'n feesviering, word waarskynlik eksplisiet of implisiet elders in R 5-8 na vore gebring. Dit figureer byvoorbeeld waarskynlik as iets beide presenties en toekomstig in : (1) gelowiges se deelwees van die familie van God in die hede (8: 14-17,29); (2) gelowiges se besit van die Heilige Gees (5: 5 – 8: 27); (3) gelowiges se toekomstige deel in die εἰκὼν van die Seun van God asook van God self (8: 29); (4) gelowiges se deelhê aan die δόξα van God en van Christus (5: 2; 8: 17,30); (5) gelowiges se toekomstige deel wees van die volkome gesin van die Seun van God asook van God self (8: 29); (6) God se gee van τὰ πάντα aan gelowiges (8: 32). Dit alles is dinge waarin gelowiges met vreugde hulle kan verheug (καυχώμεθα: 5: 2) en met 'n lied in die hart oor kan leef (8: 31-39) – reeds in die teenswoordige aeon.

5.13.4.3 God, die Koning, triomfeer.

Om Paulus se verstaan van God onder die knie te kry moet 'n mens by die OT begin. God is nooit ver van Paulus se gedagtes nie, en oorheers eintlik sy denke. Dit blyk uit die hoë frekwensie van die gebruik van θεός deur hom, naamlik veertig persent van NT verwysings. Die meerderheid hiervan is in die Rm brief gekonsentreer.

Een van die belangrikste maniere waarop die OT en die NT oor God praat, is dat Hy as Koning heers. In die eerste elk hoofstukke van Genesis word God as Skepper, Regter en Redder uitgebeeld. Ná die aartsvadersverhale in Gen 12 – 30, word God in Eks 1-15 as 'n Koning en 'n Kryger uitgebeeld. In die lied van Moses en van Miriam in Eks 15 word daar waarskynlik vir die eerste keer eksplisiet na die koningskap van Jahwe verwys. Vers 18 lui: 'Die Here regeer tot in ewigheid'. Jahwe se koningskap is nie iets toekomstig nie ('tot' {NAB}), maar 'ewig', of 'vir ewig en altyd'. In die res van die OT word hierdie idee van Jahwe se koningskap telkens herhaal, veral in die koningspsalms (Ps 93-99). Volgens Ps 93: 2 strek Jahwe se koningskap 'van ouds af', 'van altyd af'. Die ondergemelde aspekte van Jahwe se koningskap kom in die OT Vorklang-gedeeltes van Rm 1: 16-17, naamlik Hab 2: 4 (20); 3: 19 (18); Jes 51: 5,6,8; 52: 7-10; Ps 97: 2 (Ps 93-99) asook in Rm 5-8 self na vore.

5.13.4.3.1 Die uitbeelding van Jahwe in die relevante OT gedeeltes.

In Hab 2: 4(20); 3: 19(18); Jes 51: 51; 5,6,8; 52: 7=10; Ps 97: 2 (97: 1-3; Ps 93-99) word Jahwe soos hieronder aangedui, uitgebeeld.

- Jahwe is 'n Koning, dié Koning (Hab 2: 20; Jes 52: 8-9; Ps 97: 4-6; 93: 1; 95: 2; 96: 10; 97: 1; 97: 6; 99: 1). Hy: (1) sit op 'n troon (Hab 2: 20; Ps 93: 2,4; 97: 2; 99: 1); (2) dra 'n kroon en 'n koningskleed (Ps 93: 1); (3) is omgord met krag (Ps 91: 3; 96: 7); (4) majesteit en luister straal van Hom uit (Ps 93: 1; 96: 6); (5) is heilig (Ps 97: 12; 99: 3,5,9); (6) krag en glans vul sy heiligdom (Ps 96: 6).

- Jahwe se koningskap *strek*: (1) oor sy *eie volk* (Jes 52: 8-9; Ps 95: 7; 97: 3), insluitende die Israelitiese koning (Ps 99: 2,9); (2) oor al die *nasies* (Jes 52: 7-10; Ps 93: 1; 96: 10); (3) oor die elemente van die *natuur* (Ps 96 -99); (4) oor die *gode* van die nasies (Jes 51: 5; 52: 7-10; Ps 93; 96-99).
- Jahwe se *verhoudings en funksies* word deur verskeie *submetafore* uitgebeeld. Hy is: (1) die *Skepper* (Hab 3: 2-15; Ps 93: 2-4; 95: 4-6; 96: 10-12; 97: 1-6; 97: 7-9); (2) 'n *Kryger* (Hab 3: 19; Jes 51: 5,8; 52: 7,10; Ps 96: 2-3; 97: 2{1-3}); (3) 'n *Redder* (Hab 3: 18; Jes 51: 5,6,8); (4) 'n *Regter* (Ps 94: 2; 96: 10,13; 97: 9; 99: 4); (5) 'n *Wetgewer* (Ps 93: 5). As *Koning* is Jahwe *soewerein* oor die skepping, sy onderdane, die nasies en die gode; as *Skepper skep* Hy die skepping en alles daarin, as *Kryger heers* Hy oor sy vyande en *beskerm* Hy sy volk, as *Redder red* Hy sy volk, en as *Regter oordeel* Hy sy volk en die nasies
- In *elk* van die vyf metafore waardeur Jahwe uitgebeeld word, *triomfeer* Hy: (1) as *Koning* triomfeer Hy oor *menslike en historiese* vyande soos die Egiptenare (Hab 3: 2-15; Ps 97: 1-6) en die Babiloniërs (Jes 51: 52: 7-10; Ps 97: 1-6) asook oor die *nasies* en hulle *gode* (Jes 51: 5; 52: 7-10 = Jes 40-55; Ps 95: 3; 96: 5-10); (2) as *Skepper* triomfeer Hy oor die *diep see* (tehom: chaos monster: Hab 3: 10; Ps 93: 3-4) en stel Hy die skepping daar (Ps 93-99) en heers Hy daaroor (Ps 93-99); (3) as *Kryger* triomfeer Hy oor *menslike en historiese* vyande soos die Egiptenare (Ps 97: 1-3) en die Babiloniërs (Jes 52: 7,10; Ps 97: 1-3), asook oor die *chaosmagte* (tehom: Hab 3: 10; Ps 93: 3-4); (4) as *Redder red* Hy sy volk Israel (Hab 3: 13,18; Jes 51: 5,8); (5) as *Regter rig* Hy die nasies (94: 2; 96: 10; 97: 9).

5.13.4.3.2 Die uitbeelding van God in Rm 5-8.

In Rm 5-8 word God soos hieronder aangedui, uitgebeeld

- God is 'n *Koning* (βασιλεύω : 5: 17,21; δεξιᾶ : 8: 34). Hy: (1) sit op 'n *troon* (δεξιᾶ : 8: 34); (2) is *heilig* (ἁγιασμόν: 6: 19); is vol *genade* (5: 17; 21; 6: 14); (3) vol *liefde* (ἀγάπην 5: 8; 8: 39); (4) is vol *heerlikheid* (δόξα: 5: 2; 8: 17,30); (5) oefen *mag* uit (δεξιᾶ : 8: 34).
- God se koningskap *strek* oor: (1) sy *nuwe volk* (βασιλεύω: 5: 17,21; 8: 34); (2) *alle magte*: gepersonifiseerde magte (βασιλεύω : 6: 12-14; κυριεύω : 6: 9,12-14), aardse tydelike magte (δεξιᾶ : 8: 35-36), bo-aardse geestelike magte (8: 38-39); (3) oor die mensewêreld (κόσμος: 5: 12-14,17,21); (4) oor die skepping (κτίσις: 8: 19-22,39).
- God se *verhoudings en funksies* word deur verskeie *submetafore* uitgebeeld. Hy is: (1) die *Skepper* van die mensewêreld (κόσμος: 5: 12-14) en die skepping (κτίσις: 8: 19-22, 39); (2) 'n *Kryger* (=δικαιοσύνη: 6: 13,18,22; ὑπερνικάω : 8: 37); (3) 'n *Redder* (σώζω : 5: 9; 8: 24), 'n *Verlosser* (ρύσεται : 7: 24-25; ἀπολύτρωσιν: 8: 23), en 'n *Bevryder* (ἐλευθερωθέντες: 6: 18-23; 7: 6; 8: 1,19-22); (4) 'n *Regter* (κρίμα /κατάκριμα.: 5: 15-18; 8: 1; δικαίωματος: 8: 4; κατέκριμεν: 8: 3,33; ὑπέρ: 8: 31; δικαιώω : 8: 33); (5) 'n *Wetgewer* (νόμος: 5: 13; νόμος:ἐντολή: 7: 1-25; 8: 1-4). As *Koning* is God *soewerein* oor alles (ὑπὸ: 6: 14; τις. οὔτε οὔτε: 8: 38-39); as *Skepper herower* God die

geredde mensewêreld (πάντες/οί πολλοί: 5: 15-21; κόσμος: 5: 1 – 8: 39) en sy skepping (κτίσις: 8: 19-22); as *Kryger* triomfeer Hy oor alle magte (ὑπερνικάω : 8: 37), as *Redder* het Hy in die verlede sondaars gered (σώζω : 8: 24) én sal Hy gelowiges van God se toekomstige straf red (ὀργή: 5: 9); as *Verlosser* het Hy die ellendige hulpelose vasgekeerde ἐγὼ verlos (ῥύσεται ; 7: 24-25) en sal Hy die sterflike menslike liggaam in die toekoms verlos (ἀπολύτρωσιν: 8: 23), as *Bevryder* het Hy die gelowige van die sonde (6: 17-23; 8: 3), en die dood (8: 2), en die wet (7: 6) bevry, en sal Hy in die toekoms sy skepping bevry (ἐλευθερωθέντες: 6: 18-23; 7: 6; 8: 1,19-22); as *Regter* het Hy in die verlede *geoordeel en veroordeel* (κρίμα , κατὰ κρίμα.: 5: 16-18; 8: 1; δικαίωματος: 8: 4; κατέκρινεν : 8: 3), en in die toekoms sal Hy weer reg spreek (ὑπὲρ: 8: 31; δικαίω : 8: 33).

- In elk van die vyf metafore waardeur Hy uitgebeeld word, *triomfeer* God. In hierdie gedeelte wat oor die triomf in Rm 5-8 handel, word 'n effens breedvoeriger samevatting gegee. Die fokale punt van God, Christus en die Gees se triomf is die volgende: (1) ἁμαρτία ; (2) θάνατος; (3) die νόμος; (4) die σὰρξ; (5) die bo-aardse geestelike magte.

(i) **God, Christus en die Gees se triomf oor ἁμαρτία .**

In Rm 5: 12 – 8: 3 word ἁμαρτία hoofsaaklik gepersonifiseer as 'n kosmiese mag en vyand. ἁμαρτία kom twee en veertig keer tussen 5: 12 – 8: 10 voor en denoteer slegs in 5: 13,20; 6: 1; 7: 7 die daad van sonde of oortreding. Paulus teken ἁμαρτία met 'n kaleidoskoop van metafore. ἁμαρτία het in die κόσμος *ingekom* (5: 12). Dit het 'n *vastrapplek* in die mens verkry (7: 8,11) deur die σὰρξ (6: 12; 7: 5) , *woon* in die mens (7: 17,20), *mislei* hom (7: 11) en *heers* soos 'n koning (5: 21) en 'n slawemeester/heerser/eienaar (6: 9,12) oor hom. Die mens is daarom onder die *mag* van die sonde (ὑφ' ἁμαρτία : 3: 9), aan wie hy soos 'n *slaaf* verkoop is (6: 16,20; 7: 14), en wie hy met sy liggaamsdele – as wapentuig – *dien*. Daardeur dien die mens die goddeloosheid (6: 13) eerder as δικαιοσύνη (gepersonifiseer: 6: 13,18,22). Die sfeer of terrein van die mag van ἁμαρτία is die σὰρξ, waar dit heerskappy voer (5: 14; 6: 9,12,14). Binne die mens voer ἁμαρτία *oorlog* (7: 23) en neem hy *gevangenes* (7: 23). Die *resultaat* van die mens se dien van die sonde is die ewige dood (5: 21; 6: 23; 7: 11; 8: 10). In 5: 12,21; 6: 16,23; 7: 5,10-11,13; 8: 2 is ἁμαρτία en θάνατος se heerskappy oor die mens *verweef*, en heers ἁμαρτία deur die dood (5: 21). In 7: 5,14,25 word ἁμαρτία en σὰρξ aan mekaar *verbind*, en is die σὰρξ *magteloos* (7: 5; 8: 3) en uitgelewer aan ἁμαρτία (7: 5).

- *God gryp* deur Christus en die Gees in hierdie situasie in: (1) as *Kryger verstaan* Hy ἁμαρτία (ὑπερνικάω : 8: 37) op die kruis van Golgota deur die sterwe van Christus (θάνατος: 6: 3-4); (2) as *Regter veroordeel* en vonnis Hy ἁμαρτία op 'n totale en finale wyse (κατέκρινεν : 8: 3) in die σὰρξ ἁμαρτία van sy eie Seun (8: 3); (3) as *Verlosser verlos* Hy (ῥύσεται: 7: 24-25) en as *Bevryder bevry* Hy (ἐλευθερωθέντες: 6: 18-22; 8: 1) die mens van sy sondige bestaanswyse; (4) as *Koning plaas* Hy die geredde mens (σώζω : 8: 24) weer *onder sy koningskap* (βασιλεύω : 5: 17,21; 6: 12-14) en *heerskappy* van genade (ὑπὸ χάρις: 6: 14); (5) as

Kryger stel Hy die gelowige weer in sy diens (ἐδουλώθητε: 6: 12-23; ὑπακοῆς: 6: 12-17; παραστήσατε : 6: 12-19).

- *Christus* het eens en vir altyd vir ἁμαρτία (τῆ ἁμαρτία : 6: 10) gesterf (6: 10) en ἁμαρτία heers nie meer oor Hom nie (οὐκέτι κυριεύει: 6: 9). Deur sy *verbintenis* met Christus se verteenwoordigende en korporatiewe sterwe vir sondaars op Golgota (εἰς Χριστὸν: 6: 3; σὺν Χριστῷ: 6: 4-8), is die *gelowige* – soos Christus – dood vir die sonde (6: 11) en *bevry* van sy heerskappy (δεδικαίωται: 6: 7; ἐλευθερωθέντες: 6: 18,22; βασιλεύω : 6: 12; κυριεύω : 6: 13; cf 8: 10).
- Die *Gees* het verlostes (7: 24-25) wat in Christus (8: 1) is, *bevry* (ἐλευθερωθέντες: 8: 2) van ἁμαρτία en hulle onder sy *heerskappy* geplaas (ἐν πνεύματι: 8: 9; κατὰ πνεῦμα : 8: 5-8,13) om ‘n *nuwe lewe* (καινότης ζωῆ: 6: 4; καινότης πνεῦμα : 7: 6) in die teenwoordigheid van God te voer (περιπατοῦσιν: 8: 4 = halak(h) {OT}), en om die *wet* van God te vervul (πληρωθῆ: 8: 4).

(ii) God, Christus en die Gees triomfeer oor θάνατος.

Θάνατος word, soos ἁμαρτία, in Rm 5-8 gepersonifiseer, en as ‘n kosmiese mag en vyand geteken. Een waarskynlike agtergrond daarvan is die drama van goddelike konflik in die antieke Nabye Ooste. Θάνατος kom *twee en twintig* keer in die Rm-brief voor, wat weereens die grootste aantal kere in ‘n NT geskryf is. Tussen 5: 12 – 8: 2 kom θάνατος *agtien* keer voor (cf 8: 38), waar dit uitgebeeld word as ‘n mag wat heerskappy voer oor die mens deur slawediens te vereis.

Daar is ‘n intieme *verbintenis* tussen θάνατος en ἁμαρτία (5: 12,21; 6: 16,23; 7: 5,10-11,13; 8: 2) asook θάνατος en σὰρξ (7: 5; 8: 6). Θάνατος het deur ἁμαρτία in die mensewêreld *ingekom* (κόσμος: 5: 12) en deur die oortreding van een mens het *baie gesterf* (5: 15). Ἅμαρτία heers soos ‘n koning *deur* θάνατος (5: 21). Θάνατος is die eindresultaat, die τέλος, die klimaktiese voltooiing van die sonde (6: 16,21). Die *loon* wat die sonde betaal is die dood (6: 23). Die sonde het ‘begin lewe’ (7: 9) in die mens (ἐγὼ) en dit het vir die mens die *dood* meegebring (7: 10,13).

Daar is ‘n intieme *verbintenis* tussen θάνατος en σὰρξ. Die dood is die *resultaat*: (1) van ‘n lewe wat ‘in die vlees’ (ἐν τῆ σαρκί: 7: 5) gelewe word onder die septer van *sondige hartstogte*; (2) van die σὰρξ se φρόνημα (8: 6); (3) van ‘n lewe onder beheersing van die *sondige natuur* (κατὰ σάρκα: 8: 13). Dit bring mee dat die mens ‘n *‘doodsbestaan’* (σώματος τοῦ θανάτου: 7: 24) moet voer en *noodwendig* moet sterf (μέλλετε: 8: 13). Die ‘noodwendig’ verwys implisiet na God se straf. Θάνατος is dus die laaste asook die ergste effek of uitwerking van ἁμαρτία in God se κόσμος. Θάνατος was egter *nie God* se oogmerk met die mens nie. Θάνατος is, net soos ἁμαρτία, ‘n *dominerende* gepersonifiseerde mag. Dit: (1) oefen sy heerskappy uit soos ‘n *koning* (βασιλεύω : 5: 14,17); (2) heers soos ‘n *eienaar/baas* oor die lewendes (κυριεύω : 6: 9,12-14); (3) is een van die magte wat poog om tussen God en dié wat Hom lief het *tussenbeide* te tree (8: 38). Vasgevang in die greep van ‘n doodsbestaan *smag* die vasgekeerde

mens (ἐγὼ) na 'n Verlosser (7: 24-25). Die *skepping* self (κτίσις) smag na 'n bestaan wat nie meer in finale instansie deur die dood gedomineer word nie (8: 20-21,23).

- *God* gryp deur Christus en die Gees in hierdie situasie in die mensewêreld in: (1) as *Verlosser verlos* (ρύσεται : 7: 24-25) Hy die vasgekeerde (7: 24-25) en tot die dood toe bestemde mens (8: 13); (2) as *Bevryder bevry* Hy die gelowige in Christus van die dood (ἐλευθερωθέντες: 8: 2); (3) as *Koning* stel Hy die gelowige weer onder sy koningskap (βασιλεύω : 5: 17, 21) en heerskappy van genade (ὑπὸ χάριν: 6: 14); (4) as *Skepper* laat hy die mens weer heers in die lewe (βασιλεύω ζωῆ: 5: 17).
- *Christus* is 'die Een' deur wie sondaars (ἁμαρτωλῶν: 5: 19) weer *lewe* kan ontvang (ζωῆ: 5: 17) en *heerskappy* kan voer (βασιλεύω : 5: 17) in die lewe. Verloste mense (7: 24-25) wat aan Hom *verbind* is (ἐν Χριστῷ: 8: 2) is *bevry* van die dood (ἐλευθερωθέντες: 8: 2). Deur die opwekking van Christus (ἐγερθεῖς: 6: 9) is die *heerskappy* van die dood beëindig (κυριεύω: 6: 9). Deur gelowiges se verbintenis met Christus (cf εἰς, σὺν: 6: 3-10) deel hulle in sy sterwe en opstanding (6: 5-8). In die teenswoordige aeon kan hulle lewe vir God (6: 10), én hulle weet dat hulle in die eindsaktologiese aeon opgewek sal word (6: 5,8; 8: 1) tot 'n ewige lewe (6: 23).
- Die *Gees* het verlostes (7: 24-25) in Christus bevry (ἐλευθερωθέντες: 8: 2) van die dood (8: 2) en lewe aan hulle gegee (ζωῆ: 8: 2). God sal *deur sy Gees* wat in gelowiges woon (οἰκεῖ : 8: 9,11) in die toekoms hulle sterflike liggame opwek (8: 11; 7: 25).

(iii) **God, Christus en die Gees tiomfeer deur die νόμος uit die greep van ἁμαρτία en σὰρξ te bevry.**

Die gedagte dat die νόμος 'n 'vyand' is wat te bowe gekom moet word, is 'n *paradoks*. Die wet is in sigself heilig, reg, goed (7: 12) en Geestelik (7: 14). Vanuit die perspektief van die ellendige 'ek' (7: 24) gesien egter, *bemagtig* die wet die sonde (7: 8,11).

Rm 5: 12-14 beskryf die binnekoms van ἁμαρτία en θάνατος, die hoof bouse akteurs op die wêreld verhoog, in God se mensewêreld (κόσμος). 'n Tyd nádat hulle saam met 'Αδάμ op die wêreld toneel 'ingekom' het (εἰσῆλθεν: 5: 12, het die νόμος 'daarnaas' in die mensewêreld 'ingeglip' (παρεῖσῆλθεν: 5: 20). Vanaf Μωϋσέως (5: 13) tot Christus (5: 14) het die νόμος 'n *universele* rol vervul deur die sonde te verbrei (5: 13-14), evident (5: 13) en oorvloedig (5: 20) te maak. ἁμαρτία, θάνατος en νόμος het dus 'n *trio* gevorm waarin νόμος geannekseer is as 'n *agent*, bondgenoot en handlangster van die twee hoof bouse akteurs op die wêreld toneel.

Νόμος kom *drie en twintig* keer in Rm 7 voor. Dit is die hoogste aantal kere in enige hoofstuk in enige NT geskrif. In 7: 1-6 word die wet as 'n heerser of gesagvoerder (κυριεύω : 7: 1) in die mens se lewe geteken. Weens die σὰρξ het die wet sondige hartstogte by die mens wakker gemaak sodat hy vrugte

vir die dood voortgebring het (7: 5). Νόμος kom dus in 7: 5 in 'n σὰρξ-ἀμαρτία -νόμος-θάνατος *konteks* voor. Weens die magtelosheid van die sondige menslike natuur onder die heerskappy van die sonde, het die wet die mens tot die dood gevoer.

In 7: 9-11 kom νόμος in 'n ζωὴ-ἐντολὴ-ἀμαρτία -θάνατος *konteks* voor. Die *alliansie* van die trio wet-lewe-dood word geskets. Volgens 7: 10 was die bedoeling van die ἐντολὴ van God dat dit ζωὴ sou bring (Lev 18: 5; Deut 30: 15-20; Eseg 20: 5-26). Ζωὴ is 'n skeppingsbegrip en moet in die lig van Gen 2-3 verstaan word. In plaas van ζωὴ het die νόμος egter θάνατος vir die mens gebring. Die *rede* hiervoor is dat die ἀμαρτία deur die wet 'n vastrapplek in die mens verkry het (ἀφορμὴν: 7: 8,11) en die mens mislei het ἐξηπάτησεν (=Gen 3: 1-2).

In 7: 7-25 word 'n kragtige ἀμαρτία -νόμος *alliansie* geteken wat weens die σὰρξ die mens (ἐγὼ) in 'n magtelose posisie plaas (ταλαίπωρος: 7: 24; ἀδύνατον: 8: 3). Deur die wet word die sonde geprovokeer en vermeerder dit (5: 20) om net eenvoudig soos 'n berg 'op te hoop'. Die wet word net eenvoudig 'n νόμου τῆς ἀμαρτίας (7: 23,25; 8: 2) en wel om ὁ θάνατος mee te bring (7: 10; 8: 2).

- *God* gryp deur Christus en die Gees in om die νόμος uit die greep van ἀμαρτία en die σὰρξ te bevry: (1) as *Bevryder* bevry God die gelowige (ἐλευθερωθέντες: 7: 6) vanuit die gesag of heerskappy van die wet (κυριεύω : 7: 1) wat weens die σὰρξ en ἀμαρτία magteloos gemaak is (7: 5); (2) as *Verlosser* verlos (ῥύσεται : 7: 24) God die magtelose mens (ταλαίπωρος:: 7: 24) van die νόμου τῆς ἀμαρτίας (7: 23,25; 8: 2).
- *Deur* gelowiges se verbondenheid met Christus se sterwe op die kruis van Golgota (7: 4), het hulle *gesterf* ten opsigte van die magtelose wet en *behoort* hulle nou aan die *opgestane Christus*. In Christus (ἐν Χριστῷ: 8: 1) is gelowiges *bevry* van die *κατάκριμα* van God (8: 1), asook van die wet soos dit onder die heerskappy van die sonde verkeer het (νόμου τῆς ἀμαρτίας: 7: 23,25; 8: 2), en wat tot die dood gelei het (8: 2).
- Deur die *Gees* leef gelowiges in 'n *nuwe bedeling* (νυνὶ δὲ: 7: 6; καινότης πνεῦμα : 7: 6). 'Nou' kan hulle 'n *nuwe lewe* lei (καινότης ζωὴ: 6: 6), asook die νόμος *vervul* (πληρωθῆ: 8: 4). Dit is God se doel met die wet (8: 4). Die wet word ἐν ἡμῖν *vervul*. Hierdie frase moet instrumenteel verstaan word, dit wil sê die εἰς van die wet word 'deur ons' vervul. Πληρωθῆ staan in 'n passiewe vorm met God as die referent. Dit is dus *Gòd* wat deur sy Gees gelowiges in staat stel om die νόμος te vervul. Dit is moontlik weens die *verwisseling* van aeone 'in Christus' (8: 1). Die gelowige (σε: 8: 2) bevind homself nie meer in die ou aeon onder die heerskappy van ἀμαρτία en θάνατος nie, maar in die nuwe heilshistoriese en objektiewe korporatiewe realiteit en lokaliteit of sfeer, soos bepaal deur Christus (ἐν Χριστῷ; ἐν = be{Hebr}), dit wil sê in die nuwe aeon.

(iv) **God, Christus en die Gees triomfeer deur die σὰρξ uit die greep van ἀμαρτία en θάνατος te bevry.**

Die grootste konsentrasie van die gebruik van σὰρξ in die NT kom in die corpus Paulinum voor, naamlik een en negentig van die 147 voorkomste. Σὰρξ kom ses en twintig keer in die Rm-brief voor, meer as in enige ander Pauliniese of NT geskrif. Die meerderheid van die voorkomste van σὰρξ in Rm is in 7: 5-6 en 8: 3-13 gekonsentreer, met veertien verwysings daarna in 8: 3-13. Πνεῦμα het ewe-eens 'n hoë frekwensie in 8: 1-27 met een en twintig voorkomste.

Beide 7: 5-6 en 8 3-13 bevat 'n πνεῦμα -σὰρξ antiteses. Albei gedeeltes moet eskatologies verstaan word in terme van die verwisseling van die ou en die nuwe aeone. Die twee partikels ὅτε en νυνὶ δὲ in 7: 5-6 is twee tydspartikels wat onderskeidelik uitdrukking gee aan die beëindiging van die ou aeon en die gerealiseerdheid van die nuwe aeon. Die σὰρξ is oorheersend in die ou aeon en πνεῦμα in die nuwe aeon.

In Rm 7: 5 is daar 'n ἀμαρτία -σὰρξ (7: 14,25; 8: 30) én 'n σὰρξ-θάνατος (7: 6) verbintenis. Rm 7: 5 beskryf die mens vóórdat hy die eiendom of 'man' van Christus geword het (7: 4), waar hy dan vrugte voortbring vir God. Die vorige bestaan van die mens was 'n bestaan ἐν τῇ σαρκί en hulpeloos uitgelewer aan ἀμαρτία. In 7: 5-6 is daar ook twee ander antiteses, naamlik die γράμμα-πνεῦμα en die παλαιὸς-καινότης antiteses. Σὰρξ hou in 7: 5 verband met γράμματος en παλαιὸς en verwys na die mens se bestaan in die ou aeon. Πνεῦμα hou weer verband met καινότης en verwys na die gelowige se bestaan in die nuwe aeon (νυνὶ δὲ: 7: 6).

Die grootste konsentrasie van σὰρξ in die corpus Paulinum én in die NT kom in 8: 3-13 voor, naamlik veertien voorkomste. Dit verwys na die mens se sondige lewensbestaan. Rm 8: 3-13 beskryf die gevolge van 'n σὰρξ-bestaan: (1) 'n bestaan op 'n sondige wyse (8: 3); (2) 'n onvermoë om aan die eise van die wet te voldoen (8: 4); (3) 'n besig wees met die dinge van die sondige natuur (8: 5); (4) vyandskap teen God (8: 7); (5) 'n onvermoë om die wil van God te doen (8: 8); (6) 'n bestem wees vir die dood (8: 6,10,13) asook 'n noodwendige tegemoet gaan (μέλλετε : 8: 13) van die ewige dood (8: 13). 'n Bestaan κατὰ σάρκα beskryf dus 'n presentiese en toekomstige totale vervreemding tussen die mens en God.

Daar is dus wat σὰρξ betref ook 'n alliansie, naamlik tussen ἀμαρτία, θάνατος, die νόμος en die σὰρξ. Soms funksioneer 'n viermanskap en soms 'n driemanskap alliansie. Σὰρξ vervul die rol van 'n medepligtige of 'n handlangster van ἀμαρτία en θάνατος.

- *God* gryp deur Christus en die Gees in om die σὰρξ uit die greep van ἀμαρτία en θάνατος te bevry: (1) as *Bevryder* bevry Hy die sondaar van die σὰρξ (ἐλεύθερος: 7: 4). Dit gebeur deur die sondaar se medesterwe (7: 6) met Christus op die kruis van Golgota (7: 4); (2) as *Verlosser* verlos Hy die mens van sy bestaan ἐν τῇ σαρκί (7: 25); (3) as *Regter* veroordeel en vonnis Hy die sonde ἐν τῇ σαρκί, om sodoende

die swakheid (ἡσθένει: 8: 3) van die σὰρξ te bowe te kom (8: 3); (4) as *Bevryder bevry* Hy (ἐλευθερωθέντες: 8: 2) die gelowige van 'n bestaan *κατὰ σάρκα* (8: 4).

- Volgens 7: 5-6 *het gelowiges* gesterwe (ἐθανατώθητε: 7: 4) deur hulle verbondenheid met *Christus* se sterwe op die kruis van Golgota (σῶμα: 7: 4). Daardeur is hulle *bevry* (κατηργήθημεν: 7: 6) van 'n bestaan ἐν τῇ σαρκί (7: 5). Volgens 7: 25 is gelowiges διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ *verloos* (ῥύσεται: 7: 24) van 'n sondige 'doen en late' (τῇ δὲ σαρκί: 7: 25: NAB). Volgens 8: 3 het Christus Jesus (8: 1,2), as die Seun van God (8: 3), 'n bestaan ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας aangeneem en 'n *sondeoffer* (περὶ ἁμαρτίας: 8: 3) op die kruis van Golgota gebring. Daardeur is gelowiges *bevry* van 'n bestaan ἐν τῇ σαρκί, aangesien die σὰρξ in die σὰρξ van Christus op Golgota mede-veroordeel en medegevonnis is deur God en daardeur van sy 'mag' ontnem is. Op grond daarvan hoef die gelowige nie meer 'n bestaan *κατὰ σάρκα* te voer nie (8: 4).
- Met die aanbreek van die nuwe aeon (νυνὶ δὲ: 7: 6), het die nuwe bedeling van die *Gees* aangebreek (καινότης πνεῦμα : 7: 6), en kan gelowiges op 'n *nuwe* wyse lewe (καινότης: 7: 6), en nie meer ἐν τῇ σαρκί nie (7: 5). Nuutheid en lewe word ook in 6: 4 aan mekaar verbind (καινότης ζωῆ). Dit verwys na die opstandingslewe van Christus waarin gelowiges deel. Die Gees is die Een wat hulle daaraan laat deel (5: 5; 7: 6; 8: 4-13). Volgens 8: 2,4-8 bevry die Gees die gelowige van 'n bestaan onder die heerskappy van die sonde en die dood (ἐλευθερωθέντες: 8: 2) sodat die gelowige nie meer *κατὰ σάρκα* hoef te lewe nie, maar *κατὰ πνεῦμα* .

(v) **God en Christus triomfeer oor alle bo-aardes geestelike magte.**

'n Indrukwekkende lys van magte en sake word in 8: 31-39 genoem. *Tien items* gerangskik in vier pare en twee losstaande sake word genoem. Hulle is: θάνατος en ζωῆ, ἄγγελοι en ἀρχαὶ, ἐνεστῶτα en μέλλοντα, δυνάμεις, ὕψωμα en βάθος, asook τις κτίσις ἑτέρα. Al hierdie magte en sake is alreeds in **hoofstuk 4** bespreek. *Enkele lyne* word neergelê om as 'n samevatting te dien.

Die eerste twee items, naamlik *θάνατος en ζωῆ*, dien om op 'n omvattende wyse elke denkbare toestand van die *menslike bestaan* te omvat wat die uitverkorenes van God wil skei. Die tweede paar items, naamlik *ἄγγελοι en ἀρχαὶ* omvat alle *bose kosmiese geestelike* magte. Dit geld ook die enkel item; *δυνάμεις*. Die derde paar items, naamlik *ἐνεστῶτα en μέλλοντα* omvat alle bedreigings in die *totale tydsdimensie*. Die vierde paar items, naamlik *ὕψωμα en βάθος* omvat alle bedreigings in die *totale ruimtelike heelal*. Die tiende item, naamlik die frase *oute τις κτίσις ἑτέρα* verwys na *alles denkbare in die heelal* (κτίσις).

Al hierdie magte en sake poog om die verhouding tussen God asook Christus en die uitverkorenes te verbreek. Hulle wend verskeie pogings aan: Hulle wil 'teen' die uitverkorenes wees (8: 31), hulle 'aankla' (8: 33), hulle laat

'veroordeel (8: 34) en hulle van God en van Christus 'skei' (8: 39). Nie een poging slaag nie.

- *God, Christus en die uitverkorenes triomfeer* oor alle bedreigende magte. *God triomfeer*, want alle moontlike 'magte' is slegs 'n κτίσις: iets wat deur God geskape is. Hulle het hul plek in die heelal, maar is slegs deel van die geskape orde. Bó die geskape orde troon God as die Koning (δεξιὰ: 8: 34), die Skepper (8: 39), die Redder (ὑπὲρ: 8: 32) en die Regter uit (8:31-34). *Hy* heers en wel oor alles. Niks ry sy heilsplan (8: 28-30) in die wiele nie (χωρίσει: 8: 35). *God triomfeer* oor al hierdie dreigende magte (ὑπερνικῶμεν: 8: 37,39).
- *Christus triomfeer* oor alle dreigende magte wat 'n skeiding (χωρίσει: 8: 35) tussen Hom, met sy liefde vir sondears (ἀγάπην : 8: 35) en uitverkorenes, wil bewerk. Die kruisgebeure (ἀγαπήσαντος: 8: 37) waarborg triomf en absolute heilsekerheid, beide presenties én eindeskatalogies.
- *Uitverkorenes triomfeer* (ἡμᾶς: 8: 35). 'Niks' kan hulle van God en Christus se liefde vir hulle 'skei' nie (χωρίσει: 8: 35). Hulle is saam met God en Christus hipertromfeerders (8: 37).

5.14 GOD HERSTEL SY EER DEUR SY TRIOMF

Deur sy triomf herstel God sy eer in sy κόσμος en κτίσις. Twee sake kom in hierdie sin na vore: (1) God se triomf; (2) God se herstel van sy eer. Elk word kortliks bespreek.

5.14.1 Finalis Triumphus.

Rm 5-8 is die storie van triomf. **God triomfeer! Christus triomfeer! Die Gees triomfeer! Gelowiges triomfeer!** Hulle triomfeer in die κόσμος (5: 12) en die κτίσις (8: 19-22.39) en wel oor alle moontlike vyandige magte (τις: 8: 39). Dit is 'n afgehandelde, totale en finale hipertriomf (8: 37). Die *kern* vers in Rm 5-8 is na die oordeel van die skrywer **8: 34**. Paulus kyk naby die einde van sy lewe en werk, wanneer hy sy brief aan die Christene in Rome skryf, terug na God se heilswerk, in die κόσμος en die κτίσις, in die historiese Jesus, die Messias van Israel, die Seun van God, wat nou Κύριος is. Hy interpreteer God se oorgee (8: 32), opwekking (8: 34) en laat wees aan sy regterhand (8: 32) van sy Seun, in die lig van die triomferende *koning-kryger* metafoor van die antieke Midde-Ooste. Hy herinterpreteer hierdie metafoor en gebruik dit om God en Christus se totale triomf oor alle magte te teken. Sosiologies-kultureel sou sy hoorders in hulle universum sy nuwe storie oor alle mense volledig begryp.

Τί οὖν ἐροῦμεν. *God* is Koning op die troon van alle trone (δεξιὰ: 8: 34) asook die triomferende Kryger (ὑπερνικάω : 8: 37) oor alle magte (τις: 8: 39). *Christus* is mede-Koning op die troon van alle trone (ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ : 8: 34), asook triomferende Kryger (ὑπερνικάω : 8: 37) oor alle magte (τις: 8: 39). God en Christus heers (βασιλεύω : 5: 17,21; δεξιὰ: 8: 34) met genade (χάρις: 5: 21; 6: 14). Die *Gees*, as die Gees van die medetriomferende Koning-Krygers God en Christus (8: 9-11), woon in die nuwe tempel van God (οἶκεῖ : 8: 9,11) en werk in hulle (7: 6 – 8: 27). *Gelowiges* leef ὑπὸ χάριν. (6: 14) in die herstelde koninkryk van God en Christus, die triomferende Konings, wat op die troon van die heelal is. *Gelowiges* kan vol vreugde roem daarvoor (5: 2,11) en met 'n lied in die hart die triomf van God en van Christus en van die Gees vier en onder hulle herstelde heerskappy van genade leef.

5.14.2 God Herstel Sy Eer.

In die antieke Mediterreense wêreld is die status en verhoudings tussen mense in antropologiese en sosiale sin gereguleer deur kompetisie met die daarmee gepaardgaande teenpole van *eer* (gloria) en *skande*. Daar is verskeie definisies van *eer* en *skande*. Die gloria wat 'n persoon toekom is gesien as die *waarde* wat 'n persoon in sy eie oë het, plus die waarde wat hy in die oë van sy sosiale groep geniet. Gloria is dus die *aanspraak* op waarde en die gepaardgaande sosiale *erkenning* van daardie waarde. In die mededingende omgewing van die Mediterreense wêreld is gloria deur sosiale interaksie van *uitdaging* en *respons* verkry. Enige area van uitdaging was ter sprake: politiek, militêr, oratorskap, sport, kuns, letterkunde of intellektuele en fisiese vaardighede. 'Wenners' het gloria verkry.

In so 'n universum speel die verhaal van die Bybel, beide in die tyd van OT en van die NT, af.

- Die *hoofplotlyn* van die Bybelse storie is *God se triomf* oor die Bose bese en die vestiging van sy heerskappy in 'n nuwe skepping. In die storie van Israel in die OT is die 'karakters' wat as vyande optree hoofsaaklik die vyande van Israel. Hierdie vyande is 'nasies', etniese en nasionale groeperings wat nie Israel is nie en wat Israel en sy God opponeer. Soms tree Jahwe self as Israel se vyand op en laat Hy ander nasies hulle onderwerp en uiteindelik in ballingskap wegvoer (Lev 26: 16 – 44; 1 Kon 8: 46; Neh 9: 27,28).

Wanneer Israel in 'n hoek vasgekeer voel, roep hulle tot Jahwe om hulp (Eks 2; Num 10: 9; Rigt 8: 34; 1 Sam 22: 18) en dan red Hy hulle (Hab 3: 18-19; Ps 96: 2; 98: 1-3; Jes 51: 5-8; 52: 7-10). Hy doen dit as 'n Kryger (gibbor, σωτηρία, δικαιοσύνη : Hab 3: 19; Jes 51: 5-8; 52: 7-10; Ps 98: 1-3).

- In die *NT* geld hierdie *storielyn ewe-eens*. Die 'vyande' is in hierdie geval 'geestelik' van aard, gepersonifieerde magte en bo-aardse magte. In Rm 5-8 is die vyande: (1) die gepersonifieerde magte van die sonde en die dood asook hulle handlangers, die sondige menslike natuur en die wet; (2) bo-aardse geestelike magte, te wete engele, bose magte en kragte (8: 38). Deur sy hipertriomf oor alle opponerende magte (8: 37) herstel God weer sy δόξα in sy κόσμος (5: 12) en κτίσις (8: 19- 22: 38).
- In Rm 5-8 is daar die volgende verwysings na δόξα: τῆς δόξης τοῦ θεοῦ (5: 2; 8: 21), τῆς δόξης τοῦ πατρὸς (6: 4), συνδοξασθῶμεν (8: 17), δόξαν (8: 18), ἐδόξασεν (8: 30). Diakronies en semanties verkry δόξα in sekulêre Grieks, in die OT, in die LXX, in die Koemraangeskrifte en in die NT verskillende betekenis. Wanneer δόξα in die NT van God en van Christus gebruik word, dui die woord op drie sake: (1) die teenwoordigheid van God; (2) God se groot mag, met die klem op die aksie wat van Hom af uitgaan; (3) God se majesteit en eer. In Rm 5-8 is al drie hierdie betekenis ter sake. Dit kom in ondergemelde uiteensetting na vore.

(i) **God besit heerlikheid en gee sy heerlikheid.**

Die frase τῆς δόξης τοῦ θεοῦ (5: 2; 8: 21) moet as 'n subjektiewe genitief verstaan word. Dit dui op die heerlikheid wat God besit en wat Hy aan ander gee. Die 'gee' van sy δόξα deur God is 'n eindeskatologiese werklikheid, dit is die eindbestemming waarheen vrygespreektes (5: 2; 8: 33) onderweg is. Die woorde συνδοξασθῶμεν (8: 17), δόξαν (8: 18) en ἐδόξασεν (8: 30) verwys ewe-eens na die δόξα van die toekoms. Die woord ἀποκαλυφθῆναι in 8: 18 dui op 'n eindeskatologiese werklikheid. Die passivum divinum verwys na God: *Hy* sal die δόξα 'openbaar'. Diè δόξα is die volle realisering van die volle heil van God (τα πάντα: 8: 32) in Christus (συνδοξασθῶμεν: 8: 17; σὺν αὐτῷ: 8: 32).

In 8: 30 word die aoristusvorm ἐδόξασεν gebruik. Δόξα is die finale heil wat sondaars wat God 'bestem' en 'geroep' en 'vrygespreek' het, sal ontvang. In 8: 30 praat Paulus daarvan in die verledetyd vorm, alhoewel die finale realisering daarvan in die toekoms lê (5: 2; 8: 17,18,21). Die aoristusvorm moet as prolepties gesien word, asook as 'n uitdrukking van sekerheid: in God se heilsplan staan die verheerliking van gereddes vas en kan niks (τις: 8: 39) in die skepping dit in die wiele ry nie.

(ii) **God se heerlikheid is sy groot mag wat Hy openbaar.**

In 6: 4 word die opwekking van Christus vanuit die dood toegeskryf aan τῆς δόξης τοῦ πατρὸς. Letterlik moet laasgenoemde frase lui: deur die 'heerlikheid' van die Vader. Δόξα en δύναμις word in 6: 4 sinoniem gebruik (cf ἐν δυνάμει: 1: 4). Die opwekking van Christus is 'n manifestasie van die heerlikheid van God, en tegelykertyd word dit toegeskryf aan die mag van God (cf 1 Kor 6: 14). Die genitiewe vorm τοῦ πατρὸς is 'n genitief van oorsprong, wat beteken dat die Vader die bron is van die heerlikheid of die mag.

(iii) **God herstel sy eer.**

In bogemelde uiteensetting van die begrip δόξα in Rm 5-8 *herstel God* eintlik sy *eie* δόξα in die oë van sy κόσμος en κτίσις. Die ondergemelde uiteensetting toon dit aan.

Die feit dat God die skepping (8: 18, 21) en die κόσμος (5: 2,14; 8: 17, 8: 30) weer in sy eie δόξα gaan laat deel hê, word in Rm 5-8 toegeskryf aan die *hipertriomf* wat God in die wêreld behaal het (ὑπερνικῶμεν: 8: 37). Hierdie hipertriomf assosieer Paulus met die *kruis* van Golgota (παρέδωκεν: 8: 32; ἀγάπη: 8: 35; ἀγαπήσαντος: 8: 37), asook met Christus se opwekking uit die dood (ἐγερθείς: 8: 34) en sy gaan 'wees' aan die regterhand van God op die troon van die heelal (ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ: 8: 34). Christus se ἀποθανῶν (8: 34), ἐγερθείς (8: 34) asook sy ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ (8: 34) skilder Hom ἔν God ('sy regterhand': δεξια: 8: 34) as Krygers en oorwinnaars oor die bo-aardse geestelike magte (ἄγγελοι, ἀρχαὶ asook δυνάμεις: 8: 38), asook oor die gepersonifieerde magte van die sonde (ἁμαρτία) en die dood (θάνατος) en hulle handlangers, naamlik die νόμος en die σάρξ (5: 12 – 8: 39). Let op dat in die die 'troonsbestyging' van Christus in hierdie klimaktiese heilsdrama in 8: 34 God die eintlike referent. Die hele toneel geskied op die vyfvoudige patroon van die antieke Midde-Oosterse krygvoering en triomf (Eks 15; Rigt 5; Jes 51: 5-8; 52: 7-10; Ps 98: 1-3; Ps 93 – 100). God en Christus word dus in 8: 34 albei as Krygers uitgebeeld, en hul triomf word as 'n militêre triomf gesien (νικάω: 8: 37) en wel oor die 'magte' op en bokant die aarde.

Deur God se hipertriomf op die kruis van Golgota, waardeur Hy sy eie δόξα weer in sy κόσμος en κτίσις *herstel* en gevestig het, is die ondergemelde sake baie belangrik:

- (a) In 8: 29 kom die frase προώρισεν συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ voor. God het die verkoses bestem om gelykvormig te wees aan die εἰκὼν van sy Seun. In die Tuin van Eden is die mens na die εἰκὼν van God geskep (Gen 1: 27 LXX; cf Rm 1: 23). Die skeppingsmotief figureer baie sterk in Rm 1: 18 – 8: 39. Die mens se deelhê aan die εἰκὼν van die Seun impliseer waarskynlik die *herstel* van die εἰκὼν van die mens. 'n Adamitiese Christologie is in 5: 12-21 en 8: 29-30 op die voorgrond. Christus, die Seun, is die fondamentlêer van 'n nuwe eskatologiese en eindeskatologiese mensheid. Deur die Seun word God se oorspronklike skeppingsdoel vir die mens – om sy beeldraer te wees – 'nou' tot vervulling gebring: συμμόρφους τῆς εἰκόνος. God *herstel* op hierdie wyse weer sy δόξα: sy *mens* is weer sy *beeldraer* in sy *nuwe skepping*.
- (b) Die vooruitsig wat die mens wie se verhouding met God deur sy reddende aksie *herstel* is (δικαιωθέντες: 5: 1), is dat hy weer sal deel in τῆς δόξης τοῦ θεοῦ (5: 2). Hierdie vooruitsig wat die mens het, moet gesien word in die lig van sy verre verlede. Dit ontbreek alle mense aan die heerlikheid van God (3: 23). Volgens die Rabbynse teologie het die eerste mens deel gehad aan die kabod/δόξα van God. Hierdie voorreg het hy ná die 'val' verloor, maar dit sou met die mens se verkryging van die uiteindelijke verlossing weer in hom *herstel* word (4 Esr 3: 4-11, 20-26; 4: 26-32; 2 Bar 17: 1-3). Om eer aan God te gee was volgens Rm 1: 21 die vereiste respons van die heidene op die openbaring van God die Skepper van sy Goddelikheid en krag in sy skepping. Hierin het hulle in gebreke gebly: γνόντες τὸν θεὸν οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν. Volgens die Judaïsme was δόξα 'n einddoel wat God in die vooruitsig gehad het vir sy menslike skepsels toe Hy hulle geskape het (1 Hen 50: 1; 2 Bar 15: 8; 51: 1-3; 54: 15,21; Rm 2: 7).

In Rm 3: 23 som Paulus alle mense se toestand op: πάντες γὰρ ἥμαρτον καὶ ὑπεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. Die effek van God se herstel van mense in hulle verhouding tot Hom deur Christus (5: 1), is dat hulle weereens die vooruitsig het om in sy δόξα te deel (5: 2). God se oorspronklike skeppingsdoel – dat die mens sy δόξα sou reflekteer – word dus tot vervulling gebring. Op hierdie wyse *herstel* God weer sy δόξα: *sy mense* reflekteer weer *sy δόξα* in *sy nuwe skepping*.

- (c) In Rm 5: 12-21 ontwikkel Paulus 'n Adam/Christus parallelisme. Christus, die nuwe Adam, het die rampspoedige gevolge van die ongehoorsaamheid (5: 15,16) en oortreding (5: 14) van die ou Adam omgekeer. Diè gevolge was die heerskappy van die sonde en die dood. Gelowiges is van hierdie bose koninklike heerskappy bevry. Hulle verkeer 'nou' in die nuwe aeon asook onder die Koninklike heerskappy van God (5: 17,21) en deel weer in die ζωή (5: 17,18) en ζωὴ αἰώνιος (5: 21). Ware lewe en ewige lewe, wat deur Adam verbeur is (Gen 2: 9,17; 3: 22), kenmerk weereens God se nuwe skepping (6: 4; 7: 6) en is 'nou' die teenswoordige besit van gelowiges (5: 17,18,21; 6: 4,5,8,11,13,23; 7: 6). God se oorspronklike skeppingsdoel – dat die mens ware en ewige lewe sou besit – word dus tot vervulling gebring. Op hierdie wyse *herstel* God sy δόξα: *sy mense* (κόσμος) *lewe* weer in *sy nuwe skepping*.
- (d) Die huidige κτίσις is onderwerp aan ματαιότητι (8: 20) asook aan δουλείας τῆς φθορᾶς (8: 21). Volgens die OT sou die eskatologiese vernuwing van God se volk gepaard gaan met 'n kosmiese vernuwing (Jes 65: 17,25; 66: 22). Die Joodse eskatologiese tradisie reflekteer hierdie siening. Volgens Paulus sal God die κτίσις bevry van sy onderwerping (8: 20) en verslawing aan die verganklikheid, en sal dit deel aan die vryheid wat hoort by die heerlijkheid van die kinders van God: εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ (8: 21). God se oorspronklike skeppingsdoel – dat die skepping sy heerlijkheid sou reflekteer – word dus tot vervulling gebring. Op hierdie wyse *herstel* God sy δόξα: *sy κτίσις* reflekteer weer *sy heerlijkheid*.

Die 'afsluiting', soos hierbo uiteengesit, sentreer dus om twee sake: (1) God se hipertriomf in sy κόσμος en κτίσις; (2) God se herstel van sy heerlijkheid in sy κόσμος en κτίσις. Die twee sake hou verband met mekaar: die tweede is gebaseer op die eerste. Ἐδόξασεν. Aoristusvorm. Die herstel van God se δόξα asook die κτίσις en die κόσμος se deelhê daaraan is eintlik 'n afgehandelde saak. Dit staan vas. Hoekom? Omdat die hipertriomf die basis daarvan vorm (8: 37).